

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI BİLİM DALI

**KENTSEL AYRIŞMADA KAPALI/ KORUNAKLI KONUT
YERLEŞMELERİNİN ROLÜ: BURSA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Buşra KORKMAZ

BURSA-2019

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI BİLİM DALI

**KENTSEL AYRIŞMADA KAPALI/ KORUNAKLI KONUT
YERLEŞMELERİNİN ROLÜ: BURSA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Buşra KORKMAZ

Danışman:

Prof. Dr. Neslihan SAM

Bursa-2019

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı'nda 701415016 numaralı Buşra Korkmaz'ın hazırladığı "Kentsel Ayrışmada Kapalı/Korunaklı Konut Yerleşmelerinin Rolü: Bursa Örneği" konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, 06/09/2019 günü 14.00 – 16.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının *başarılı* (başarılı/başarısız) olduğuna *a.g.bir.liği* (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Prof. Dr. Neslihan SAM
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğretim Üyesi Alper BİLGİLİ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Üye
Dr. Öğretim Üyesi Yasemin KAYA
Bursa Uludağ Üniversitesi

06/09/2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Kentsel Ayrışmada Kapalı/Korunaklı Konut Yerleşmelerinin Rolü: Bursa Örneği” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

22/08/2019

B. Korkmaz

Adı Soyadı: Buşra Korkmaz

Öğrenci No: 701415016

Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Programı: Yüksek Lisans

Statüsü: Yüksek Lisans

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 22/08/2019

Tez Başlığı / Konusu: "Kentsel Ayrışmada Kapalı/ Korunaklı Konut Yerleşmelerinin Rolü: Bursa Örneği"

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam -133- sayfalık kısmına ilişkin, 20/08/2019 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 18'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

22.08.2019
Tarih ve İmza

B. Korkmaz

Adı Soyadı: Buşra KORKMAZ
Öğrenci No: 701415016
Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı: Yüksek Lisans
Statüsü: Y. Lisans Doktora

Danışman
Prof. Dr. Neslihan SAM
22.08.2019

Neslihan Sam

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı:	Buşra KORKMAZ
Üniversite:	Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı:	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bilim Dalı:	Kentleşme ve Çevre Sorunları
Tezin Niteliği:	Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı:	X+133
Mezuniyet Tarihi:	06/09/2019
Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Neslihan SAM

KENTSEL AYRIŞMADA KAPALI/ KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİNİN ROLÜ: BURSA ÖRNEĞİ

Bu çalışmada, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin kentsel ayrışmadaki rolünün Bursa örneği üzerinden analizi hedeflenmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde, kentsel ayrışma kavramı ve dinamikleri incelenmektedir. İkinci bölümde, kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri ve tercih edilme nedenleri analiz edilmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, Bursa'nın kentsel gelişimi genel olarak değerlendirilmekte ve Bursa ölçeğinde kentsel ayrışmada kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin rolünün tespit edilebilmesi amacı ile 28 katılımcı ile "derinlemesine görüşme yöntemi" kullanılarak gerçekleştirilen araştırma ve bulguları yer almaktadır. Çalışmanın sonucunda, Bursa'daki kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinin, kentsel ayrışma olgusunun yanı sıra kentin diğer problemleri ile olan ilişkisi tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Ayrışma, Kentsel Ayrışma, Kapalı/Korunaklı Konut Yerleşmeleri, Bursa.

ABSTRACT

Name and Surname: Buşra KORKMAZ
University: Bursa Uludag University
Institution: Social Science Institution
Field: Political Science and Public Administration
Branch: Urbanization and Environmental Problems
Degree Awarded: Master
Page Number: X+133
Degree Date: 06/09/2019
Supervisor: Prof. Dr. Neslihan SAM

THE ROLE OF GATED COMMUNITIES IN URBAN SEGREGATION: THE CASE OF BURSA

This study aims to analyze the role of gated communities within the context of urban segregation through the case of Bursa. In the first part of the study, the notion of urban segregation and its dynamics are examined. In the second part of the study gated communities and their reasons for preference are analysed. In the third part; initially, the urban development of Bursa is evaluated in general; and then in order to determine the role of gated communities within the context of urban segregation through the case of Bursa, findings of the research conducted with 28 participants by using ‘in-depth interview’ method is explored. Finally, the conclusion of this study puts emphasis on the relationship between urban segregation and gated communities in Bursa by considering further problems of the city.

Keywords: Segregation, Urban Segregation, Gated Communities, Bursa.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, kentsel ayrışmada kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinin rolünü, Bursa örneği üzerinden değerlendirmeyi ve bu bağlamda kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerine ilişkin yapılan araştırmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bursa Panayır bölgesinde, duvarda “Panayır Cehennemine Hoş Geldiniz” yazısını gördükten 10 dakika sonra “Cennet” vadeden güvenli bir siteye kimlik kartımı göstererek girmiş olmamın, çalışma alanının belirlenmesinde önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Bu kişisel deneyimin ardından çalışma konusunun belirlenmesinden tezin hazırlanma sürecinin her aşamasına kadar bilgi ve tecrübesi ile beni destekleyen ve bana rehberlik eden danışman hocam Prof. Dr. Neslihan SAM’a emeği ve göstermiş olduğu sabırdan dolayı sonsuz teşekkür ederim.

Tezimi her seferinde özenle, ilgi ile dinleyen ve katkı sağlayan dostum Elmashan GÖKESAOĞLU’na; heyecanımı paylaşan, site sakinlerine ulaşmamda büyük katkısı olan Bağde YILMAZ’a ve düşünsel açıdan borçlu olduğum adını burada anmadığım diğer değerli arkadaşlarıma da teşekkür ederim. Son olarak, bu süreci tamamlamamda en büyük desteği veren kardeşim Tuğba KORKMAZ’a ve sonsuz sevgileri, koşulsuz destekleri ile bu süreçte yanımda olan aileme şükranlarımı sunuyorum.

Buşra KORKMAZ

Ağustos 2019

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI	i
YEMİN METNİ.....	ii
İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTSEL AYRIŞMA KAVRAMI VE DİNAMİKLERİ

1. KENTSEL AYRIŞMA KAVRAMI	3
2.TARİHSEL SÜREÇTE KENTSEL AYRIŞMA	5
2.1. SANAYİ DEVRİMİ ÖNCESİ KENTLERDE MEKÂNSAL AYRIŞMA....	6
2.1. SANAYİ DEVRİMİ SONRASI KENTLERDE MEKÂNSAL AYRIŞMA .	8
2.3. 20. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA KENTLERDE MEKÂNSAL AYRIŞMA	10
3. KENTSEL AYRIŞMANIN KURAMLAR BAĞLAMINDA İNCELENMESİ.....	12
3.1. KENTSEL EKOLOJİK KURAM.....	13
3.2. ÇAĞDAŞ KENT KURAMLARI	17
4. KENTSEL AYRIŞMA DİNAMİKLERİ.....	20
4.1. DIŞLANMA.....	20
4.1.1. Kültürel Dışlanma	21
4.1.2. Ekonomik Dışlanma	22

4.1.3. Sosyal Dışlanma	22
4.1.4. Siyasi Dışlanma	24
4.2. SOYLULAŞTIRMA	24

İKİNCİ BÖLÜM

KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİ VE TERCİH EDİLME NEDENLERİ

1. KAPALI/ KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİ	28
2. DÜNYADAKİ KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİ.....	30
2.1. GÜNEY AMERİKA	30
2.2. KUZEY AMERİKA	31
2.3. AVRUPA	32
2.4. GÜNEY AFRİKA.....	34
2.5. KUZEY AFRİKA	35
2.6. ASYA.....	36
3. TÜRKİYE'DEKİ KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİ.....	38
3.1. İSTANBUL	38
3.2. ANKARA.....	40
4. KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİNİN TERCİH EDİLME NEDENLERİ	41
4.1. FİZİKSEL NEDENLER	41
4.1.1. Güvenlik	42
4.1.2. Yeşil Alanlar ve Sosyal Donatı Alanları	44
4.1.3. Yerleşimin Mimari Özellikleri	46
4.2. SOSYO-KÜLTÜREL NEDENLER	47
4.2.1. Topluluk Oluşturma.....	47

4.2.2. Kişisel ve Toplumsal Prestij/İtibar/Statü Oluşturma.....	49
4.2.3. Mahremiyet.....	51
4.3. EKONOMİK NEDENLER.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL AYRIŞMADA KAPALI/ KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİNİN ROLÜNÜN BURSA ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN ANALİZİ

1. BURSA’NIN KENTSEL GELİŞİMİ.....	53
1.1. KURULUŞUNDAN CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR BURSA’NIN KENTSEL GELİŞİMİ	53
1.2. CUMHURİYET DÖNEMİ İLE 1980 ARASINDA BURSA’NIN KENTSEL GELİŞİMİ	58
1.3. 1980 SONRASI BURSA’NIN KENTSEL GELİŞİMİ VE KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİNİN OLUŞUMU	59
2. BURSA’DA KENTSEL AYRIŞMADA KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİNİN ROLÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	62
2.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI.....	62
2.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	63
2.2.ARAŞTIRMA BULGULARI.....	65
2.3.1. Yaşamakta Olunan Siteden Önce Bursa’da İkamet Edilen İlçe ve Konut Tipi	66
2.3.2. Yaşamakta Olunan Site Seçiminde Etkili Olan Unsurlar.....	67
2.3.3. Yaşamakta Olunan Site Sakinlerinin Genel Profili	71
2.3.4. Yaşamakta Olunan Site Sakinlerinin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo- Kültürel Uyum Düzeyleri	72
2.3.5. Yaşamakta Olunan Site ve Semt İle Bursa’nın Diğer Bölgeleri Arasındaki Farklar ve Benzerlikler	74

2.3.6. Yaşamakta Olunan Site İçerisinde Alınan Güvenlik Önlemlerinin Site Sakinlerinin Güvenlik Algısı Üzerine Etkisi.....	80
2.3.7. Yaşamakta Olunan Siteden Duyulan Memnuniyet Düzeyi.....	84
2.3.8. Yaşamakta Olunan Site İçerisinde Düzenlenen Ortak Etkinliklere ve Ortak Alanlara Katılım Durumu	85
2.3.9. İhtiyaçların Karşılmasında Site Dışındaki Etkinliklerin Tercih Edilme Sıklığı ve Siteye Ulaşım Durumu	88
2.3.10. Yaşamakta Olunan Site İçerisindeki Komşuluk İlişkileri	89
2.3.11. Yaşamakta Olunan Site İçerisinde Yer Alabilmek İçin Gerekli Koşullar	92
2.3.12. Kapalı/Korunaklı Konut Yerleşmelerinin Genel Olarak Bursa’da ve Yaşamakta Olunan Semtte Sosyo-Ekonomik ya da Sosyo-Kültürel Ayrışmaya Etkisi	93
2.3.13. Kapalı/Korunaklı Konut Yerleşmelerinin Sakinlerinin Kentsel Yaşama Katılımına Etkisi.....	97
2.3.14. Kapalı/Korunaklı Bir Konut Yerleşmesinde Konut Sahipliğinin Ekonomik Bir Yatırım Aracı Olarak Değerlendirilmesi	98
2.3.15. Yaşamakta Olunan Sitenin Sakinlerine Sosyal Hayatta Saygınlık / İtibar Kazandırma Konusundaki Etkisi	101
2.3.16. Kentsel Politikaların Geleceği Açısından Kapalı/Korunaklı Konut Yerleşmeleri ve Yaşamakta Olunan Sitenin Önemi İle İlgili Düşünce ve Öneriler.....	103
SONUÇ	108
KAYNAKÇA.....	116
EKLER:.....	131

GİRİŞ

Günümüzde kır nüfusu azalmakta ve dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğu da kentlerde yaşamaktadır. Birçok sorun, kent ile birlikte anılmaktadır. Kentsel ayrışma, bu sorunlar arasında yer almakta ve kentlilerin “sosyo-ekonomik”, “kültürel” ve “mekânsal” olarak ayrışmasını ifade etmektedir. Olgular, sadece modern döneme ait bir problem olmayıp evinin etrafına çiti ilk çeken insan ile birlikte başladığı görülmektedir.

Kentteki mekânsal ayrışma, yoksul mekânlar ile varlıklı mekânların bir aradalığına ek olarak, kentin bir bölgesinin örtük homojenleşmesi ile oluşan çok daha büyük mekânsal ayrışmalar ile sonuçlanabilmektedir. Varsılların oluşturduğu yaşam alanlarının önemli bir bölümünü, “kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri” oluşturmaktadır. Bu tür yerleşmeler, sınırlı, izole yaşam alanlarıdır. Site içerisinde birçok ihtiyacın giderilmesi kamusal mekâna olan ihtiyacın azalması ile sonuçlanmaktadır. Bu mekânlar, üst sınıf mensuplarının yanı sıra günümüzde orta ve orta-üst sınıfın da konut tercihi arasında yer almaktadır. Kentlilerin siteleri tercih nedenleri, “güvenlik”, “mahremiyet”, “kamusal hizmetlerdeki eksiklikler” ya da “soyut bir değer” (prestij, itibar vb.) olabilmektedir. Kentlerde hızlı bir yayılım gösteren bu yapılaşma türünün kentsel ayrışmadaki rolü ve kent politikalarına etkisi gün geçtikçe artmaktadır.

Bu çalışmada, “kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin kentsel ayrışmadaki rolünün önemli olduğu kabulünden hareketle”, kentsel ayrışma kavramı ile kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve Bursa ölçeğinde bu yerleşmelerin tercih nedenlerinin tespit edilebilmesi amacı ile bir araştırma yapılmıştır. Mimarlık Anabilim Dalı’nda tamamlanan “Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinin Bursa’daki Örnekler Kapsamında Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezi dışında özellikle Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda kapalı/korunaklı konut sakinlerinin düşüncelerini aktaran ve görüşme yöntemine yer veren bir çalışmanın bulunmaması, araştırmanın gerçekleşmesinde büyük bir etken olmuştur.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, kentsel ayrışma olgusunu ve kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin kentsel ayrışmadaki rolünü Bursa örneği üzerinden incelemeye çalışmaktır. Çalışma üç bölüme ayrılmıştır.

“Kentsel Ayırışma Kavramı ve Dinamikleri” başlıklı birinci bölümde; “kentsel ayırışma” kavramı, tarihsel süreç ve kuramlar bağlamında incelenmiş, kentsel ayırışma dinamikleri, “dışlanma” ve “soylulaştırma” kavramları ile ele alınmıştır.

“Kapalı/Korunaklı Konut Yerleşmeleri ve Tercih Edilme Nedenleri” başlıklı ikinci bölümde; kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleri, dünyadaki ve Türkiye’deki örneklerinin oluşum süreci ve bu yerleşmelerin tercih edilme nedenleri incelenmiştir.

“Kentsel Ayırışmada Kapalı/ Korunaklı Konut Yerleşmelerinin Rolünün Bursa Örneği Üzerinden Analizi” başlıklı üçüncü bölümde ise; araştırmanın örneklemini oluşturan Bursa’nın kentsel gelişimi genel olarak değerlendirilmiş ve Bursa ölçeğinde kentsel ayırışmada kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinin rolünün tespit edilebilmesi amacı ile “derinlemesine görüşme yöntemi” kullanılarak gerçekleştirilen araştırma ve bulguları yer almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTSEL AYRIŞMA KAVRAMI VE DİNAMİKLERİ

1. KENTSEL AYRIŞMA KAVRAMI

İnsan, tabiattan uzaklaştığı andan itibaren ‘ikinci doğasını’¹ inşa etmeye başlamaktadır. Binlerce yıl süren bu inşa süreci bir birikimi ve yığılmayı ortaya çıkarmaktadır. Bu birikim ve yığılma sonucunda oluşan kentler, inşa etme sanatı bilgisi, coğrafya, kültür ve temsiliyet başlıkları altında açıklanabilmektedir.

Hareketin ve yerleşme eyleminin arasındaki gerilimin sonucunda inşa etme bilgisi, rutinleri aşacak biçimde binlerce yıldır yerleşik toplumların özünü oluşturmaktadır. İnşa etmeyi öğrenen insanoğlu bunu sanata daha sonra da bilgiye çevirmiştir. Temsiliyet de, insanoğluna ait bir yetenektir. Pratiğini yapmama tercihinin sonucunda oluşan bu yetenek; sezgiyi, sanatları, dili, edebiyatı, kimliği her alanı kapsayıcı özelliğe sahiptir. Temsiliyet, insanoğlunu doğadan çıkarmış ve inşa etme sanatıyla birleşerek binlerce yıldır kentlerde kendini göstermiştir. Örneğin, Antik kentler incelendiğinde; tapınakların, meydanların, duvarların ve pazaryerlerinin dinde, politikada, aile yaşamında kültürel değerleri simgelediği görülmektedir.² Arkeologların yardımı ile günümüze ulaşan birçok eser sayesinde o döneme ait sosyal yapı hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Coğrafya ise; temsiliyetin, inşa etme sanatının, kültürün yaşadığı mekândır. Bu mekânlardaki kentsel yığılmalar ve katmanlar, arkeologların, mimarların, sosyal bilimcilerin araştırma konusunu oluşturmaktadır.

İlk taşı kimin koyduğunu bilmek ya da o taşın kente dönüşüp dönüşmeyeceğini tahmin etmek, bir yerleşim yerinin kent olup olmadığını belirlemek zorlaşırken günümüzde “toplumun bir bütün halinde kentleşmesi” hipotezi ortaya çıkmaktadır.³ Dünyada gerçekleşen birçok problem (göç, savaşlar, mekânsal ayrışmalar, yoksulluk,

¹ Lewis Mumford, *Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, çev. Gürol Koca, Tamer Tosun, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013, s. 65.

² Richard Sennett, *Gözün Vicdanı*, çev. Can Kurultay, Süha Sertabiboğlu, 2.b., İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013, s. 11.

³ Henri Lefebvre, *Kentsel Devrim*, çev. Selim Sezer, 5.b., İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017, s. 7.

terör vs.) kentlerde somut hale gelmektedir. Bu nedenle kentsel mekânda ortaya çıkan problemlerin çözümü büyük önem arz etmektedir.

Kentsel ayrışma olgusu da, kentsel problemlerden biridir. Kentsel ayrışma (urban segregation) kavramı, daha çok kentsel bütünleşme (urban integration) tartışmalarına karşılık yapılmaktadır. Ruşen Keleş, ayrışma (segregation) kavramını “belli insan öbeklerinin, yasalara, toplumsal baskılara ya da törelere uyularak, birbirlerinden ayrı yerlerde yaşamaya, yalnızlığa itilmeleri olgusu” olarak tanımlamaktadır.⁴

Schelling’e göre, insan toplulukları farklı hatlar boyunca ayrışmaktadır. Bu ayrışmalar; cinsiyet, yaş, gelir, dil, renk ve beğenilere, karşılaştırmalı avantajlara ve tarihsel mekândan aktarılan faktörlere bağlı olarak gerçekleşebilmektedir. Bazı ayrışmalar örgütlü olmakta; bazıları ekonomik olarak tanımlanmakta; bazıları iletişim sistemlerin özelleşmesi sonucunda oluşmakta; bazıları da ayırt edici olan bireysel seçimlerin ya da yaşanan ayrımcılık sonucunda ortaya çıkmaktadır. Örneğin, ekonomik açıdan avantajlı olan bireylerin tercihleri diğer bireylerden farklılaşmakta ve ekonomik açıdan ayrışmalar meydana gelmektedir.⁵

Saltman, coğrafyaya dikkat çekerek konut bölgelerindeki ayrışmayı, belirli bir coğrafi alandaki farklı nüfus gruplarının mekânsal olarak ayrışması olarak tanımlamaktadır. Gruplar, bölgelerin içinde farklı alanlarda ya azınlıktır ya da baskındır. Bu azınlıklar ya da baskın gruplar; sosyo-ekonomik düzeyleri, meslekleri, aile kompozisyonları ve alt kültürleri ile daha da ayırt edilebilmektedirler.⁶

K’akumu ve Olima ise, ayrışmayı; “devlet ya da piyasa mekanizması tarafından belirli bir sosyal gruba yerleşim yeri tahsisi” olarak tanımlamaktadır. Tahsis edilen bu mekân, mevcut toplumsal grup tarafından ya da aynı alan için yarışan ve dışlanan diğer

⁴ Ruşen Keleş, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurum Yayınları, 1980, s. 22.

⁵ Thomas C. Schelling, “Models of Segregation”, *The American Economic Review*, Vol. 59, Issue 2, Papers and Proceedings of the Eightyfirst Annual Meeting of the American Economic Association, 1969, ss. 488-493.

⁶ Juliet Saltman, “Theoretical Orientation: Residential Segregation”, ed. Elizabeth D. Huttman, *Urban Housing Segregation of Minorities in Western Europe and the United States*, Durham: Duke University Press, 1991, ss. 1-20.

toplumsal gruplar tarafından tüketilmektedir. Bu koşullarda ayrışmanın, diğerleri arasında güvensiz, ayrıcalıklı aşırı kalabalık bir durumu içerdiği belirtilmektedir.⁷

Kentsel ayrışma, kentliler arasında sosyo-kültürel düzeyde gerçekleşebildiği gibi fiziksel olarak mekânsal ayrışma şeklinde de ortaya çıkabilmektedir.⁸ Mekânsal ayrışma, sosyo- kültürel ayrışmayı, sosyo-kültürel ayrışma da mekânsal ayrışmayı etkilemektedir. Sosyo-kültürel ayrışma, “gruplar arasındaki farklılıkları ve bu farklılıklardan doğan eşitsiz ilişkileri” yansıtmaktadır. Mekânsal ayrışma ise, “öncülüğünü etnik ve sosyal açıdan farklı olan grupların yaptığı ve bu gruplar arasındaki kültürel veya sosyal farklılaşmayı arttıran ayrışma ve bunun kentsel yapıya yansımaları olarak birbirinden farklı bireylerin kentlerin farklı bölümlerine yerleşmeleri” anlamına gelmektedir.⁹

Balbo’ya göre, kentsel ayrışma üçüncü dünya ülkelerine özgü bir problemdir.¹⁰ Castells’a göre ise, bu problem sadece üçüncü dünya ülkelerine ait değildir. Kentsel ayrışma, kentin içinde bölgeler arasında olabildiği gibi tek bir bölgede elitlerin güvenli siteleri ile izole olması şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Castells, Güney Kaliforniya’dan Kahire’ye ve Sao Paulo’dan Bogota’ya kadar sosyal gerilimin yüksek olduğu sınırlarda elitlerin, kapalı yerleşmelerin ve duvarların arkasına sığındığını ifade etmektedir.¹¹

2. TARİHSEL SÜREÇTE KENTSEL AYRIŞMA

Toplumda yaşanan demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerin kentlere de yansıdığı görülmektedir. Bunun yanı sıra kent toplumuna giden değişim ve gelişmelerin benzer şekilde ortaya çıkmadığı da ifade edilmektedir. Dünyanın birçok yerinde farklı süreçler aynı anda yaşanabilmektedir. Aynı durum kentlerin farklı bölgelerinde de söz konusudur. Kentlerde var’sıllık ve yok’sulluk arasında gücün ve güçsüzlüğün, güvenin ve güvensizliğin yığıldığı “ikili yapılar” oluşmakta ve mekâna yansımaktadır.

⁷ Owiti A. K’akumu, Washington H. A. Olima, “The Dynamics and Implications of Residential Segregation in Nairobi”, *Habitat International*, Vol. 31, 2007, ss. 87-99.

⁸ İhsan Çetin, “Kentsel Ayrışma ve Mekânsal Kümelenme Biçimleri”, *İdeal Kent*, Sayı 7, 2012, s.163.

⁹ Sertaç Tümtaş, *Kent, Mekân ve Ayrışma*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2012, s. 55.

¹⁰ Marcello Balbo, “Urban Planning and The Fragmented City of Developing Countries”, *Third World Planning Review*, Venice, TWPR, 1993, s. 24.

¹¹ Manuel Castells, *The Rise of the Network Society*, West Sussex: Blackwell Publishing, 2000, s. 447.

2.1. SANAYİ DEVRİMİ ÖNCESİ KENTLERDE MEKÂNSAL AYRIŞMA

Kentlerdeki ikili yapı ve bu durumun mekâna yansımaları, günümüze kadar ulaşan “kapı” ve “duvar” kalıntılarında görülebilmektedir. Örneğin;

“Tel- Asmar’ daki kazılar incelendiğinde birbirine sıkı sıkıya yaslanmış evler arasında ortak duvarlar bulunmaktadır. Kimi evler oldukça küçük, bir büyük oda etrafına iki küçük odanın eklenmesiyle oluşmuş ki bu küçük odalar çok büyük bir ihtimal miras veya satın alımlarla komşu evin bir bölümünün bağlandığı yapılardır. Tel Asmar’da büyük ve düzgün hatlı evlerin, yerlerini git gide daha yoksul ve dar evlere bıraktıkları gözle görülmektedir. Zengin ve yoksul bir arada ama birbirinden olabildiğince ayrı yaşamaktadır... Haface’de ise, Sümer çağının sonlarında bu semt diğerlerinden bir duvarla ayrılmıştır. Bu nedenle arkeologlar “Walled Quarter (duvarlarla çevrili mahalle)” diye adlandırmışlardır. Tel Asmar’da olduğu gibi Haface’de de, evlerin çoğunluğu 40 metrekareden az alanı kaplamaktadır. Ancak 130-140 metrekareyi aşan evler de bulunmakta; bu evlerin, koşulları uygun aileleri barındırmış olduğu düşünülmektedir. Zengin evlerinin tapınaklar ve büyük kamu yapılarının inşa edildiği semtlerde gruplaşma eğilimi gösterdikleri, daha yoksul ailelerin ise bu tür yapıların uzağına yerleştikleri gözlemlenmektedir. Bu evler birbirine yakın olmasına rağmen aşamalı bir şekilde geçilmektedir.”¹²

Kentlerin etrafının ya da belli yerleşim bölgelerinin surlarla korunması birçok coğrafyada ve çağda görülmektedir. Etrafı çevrili üst gelir grubu konutlarına örnek olarak; Eski Mısır’da M.Ö. 1379 - 1362 yıllarında Tel el Amarna’nın kuzeyinde inşa edilmiş olan, bir soyluya ait banliyö villası örnek verilebilir. Bu örnekte “sokaktan içeriye çevirme duvarı içindeki bir kapıdan girildiği ve sol tarafta küçük bir kapıcı kulübesinin bulunduğu belirtilmektedir.”¹³

Roma İmparatorluğu incelendiğinde, imparatorluğun Akdeniz’de çok sayıda kent devletinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir.¹⁴ Roma toplumunun (sisteminin) mekânsal formu analiz edildiğinde; “Insulae”, “villalar”, “arena” ve “hamamlar” dikkat çekmektedir.

Insulae, alt sınıftan kitlelerin (plebler; ticaret ve zanaat ile uğraşanlar, yönetilenler) yaşamaları için inşa edilen genellikle tek ya da iki odalı katları bulunan

¹² Jean Louis Huot, Jean Paul Thalmann, Dominique Valbelle, *Kentlerin Doğuşu*, çev. Ali Bektaş Girgin, Ankara: İmge Kitabevi, 2000, ss. 87-92.

¹³ Leland M Roth, *Mimarlığın Öyküsü: Öğeleri, Tarihi ve Anlamı*, çev. Ergün Akça, 2.b., İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2002, s. 241.

¹⁴ Yusuf Pustu, “Küreselleşme Sürecinde Kent Antik Site’den Dünya Kentine”, *Sayıştay Dergisi*, 2006, s.134.

apartmanlardan oluşmaktadır. Asgari şartların ancak karşılandığı bu yapıların genellikle sadece geceleri uyumak amaçlı kullanıldığı bilinmektedir. Şehrin büyük kısmı doğal olarak insulae'dan oluşmaktadır. Hamamları ve kanalizasyon sistemleri ile ünlenen Roma'da çoğu insulae kanalizasyona bağlanmamaktadır.¹⁵

Villalar ise, kentin dışında ya da dışı yakın, uzak bölgelere inşa edilen, konforlu, üst tabakadan insanların (patriciler; soylu yönetenler) kullanımına sunulan konut tipidir. Villalara hamam yapılması zorunludur ve hamam dâhil tüm binanın yerin altına döşenmiş kanallar vasıtasıyla geçen sıcak havayla ısıtıldığı bilinmektedir. Villalar bütün büyük kentlerde olan bir yapı değildir yalnızca idari rolü olan kentlerin dışında bulunmaktadır.¹⁶

Romalılar için hayati olan ekme, hamam ve arenadaki gösteriler bedavadır. “Villasında yemeğini yiyen ve daha sonra kusma odasında (*vomitorium*) midesini rahatlatan zengin Romalı da, devletin ekmeğini yiyip karnını doyuran ya da devletin hamamında yıkanan yoksul Romalı da her gün devletin arenasındaki gösteriyi izleyip - ancak oturma planında yine sınıfsal bölünmeye dikkat edilen - arenanın büyük kapısından birlikte çıkmaktadır.”¹⁷

Roma'yı mekânsal ayrışma konusunda önemli noktaya taşıyan unsur; mekânsal dışlamanın “de jure” (yasal) niteliğinin olmamasıdır. Mekânsal ayrışma “de facto” (uygulamada) olarak kendisini göstermektedir. Dolayısı ile mekânsal bölünme, herhangi bir yasal sınırlama, mekanizma (resmi binalar hariç) veya yaptırım olmadan işlemektedir. Bölünme, hukuki yapıya değil sosyal yapıya dayanmaktadır.

Sanayi Devrimi öncesi dönemlerde kentsel ayrışmaya ilişkin örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sanayi Devrimi ile birlikte ise, kentlerde ortaya çıkan değişimler sonucu kentsel ayrışma olgusunun yeni biçimleri ile karşılaşılmaya başlanıldığı görülmektedir.

¹⁵ Hasan Yaylı, Buğra Küçük, “Sosyal Bölünme Kent Dokusu İlişkisinin İlkel Örneği Olarak Roma”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2011, s. 128.

¹⁶ Yaylı, Küçük, a.g.m., s. 129.

¹⁷ Kürşat Bumin, *Demokrasi Arayışında Kent*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1990, s. 46.

2.2. SANAYİ DEVRİMİ SONRASI KENTLERDE MEKÂNSAL AYRIŞMA

Erken kapitalizm, ortaçağ kentinin ekonomi tarihinde, güce ve statülerin oluşturduğu yeni bir hiyerarşiye, yeni bir ticaret ekonomisine neden olmuştur. Ortaçağ kentlerinde kapitalizm, bütünleştirici değil ayrıştırıcı, yıkıcı bir güç olarak ortaya çıkmıştır. İngiltere'deki sanayi kentlerinin kırlara doğru büyümesi ve buna bağlı olarak Avrupa tarihinde daha önce hiç rastlanmamış bir şekilde nüfusun artmasıyla birlikte izdiham ve hastalıklar İngiltere'den Fransa'ya ve Atlantik Okyanusu'nu da geçerek öte kıyıya kadar yayılmıştır. ¹⁸ Kent havası düzelene kadar zenginler daha zenginleşirken yoksullar daha yoksullaşmıştır. Bu olgu kendisini büyük kentlerde “kent in doğu ve batı yakası arasında zıtlıkla” gösterme imkânı bulmuştur. ¹⁹ Sanayi Devrimi öncesi kentsel arazi kullanımları incelendiğinde; üst gelir grupları, ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmemesi nedeniyle yürüme mesafesindeki merkezi yerleşkeleri, ırmak ve liman yakınlarını tercih ederken istenmeyen ya da alt gelir grupları, kentten dışlanarak kent in çevresinde yer almıştır. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise, demiryolu hatları, telgraf ve telefonla birlikte kent in çeperlerinin merkeze açıldığı görülmektedir. ²⁰

Kapitalizm ile kent arasındaki ilişkiyi açıklamada “modernlik” kavramı önem arz etmektedir. Giddens, modernliği; “17. yüzyılda Avrupa’da başlayan ve daha sonra neredeyse bütün dünyayı etkisi altında bırakan toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerine işaret eden” olarak tanımlamaktadır. ²¹ Berman’a göre, modernlik; “sınırin ötesine geçilmesi” şeklinde ifade edilmektedir. Modernliğin insanlığı birleştirdiği düşünülse de Berman, bunu “paradoksal bir birliktelik” olarak tanımlamaktadır. “Bölünmüşlüğün birlikteliği; bizleri sürekli parçalanma ve yenilenmenin, mücadele ve çelişkinin, belirsizlik ve acının girdabına sürüklemektedir. Modern olmak, Marx’ ın deyişiyile ‘katı olan her şeyin buharlaşıp gittiği’ bir evrenin parçası olmaktadır.” ²² Böyle bir evrende kent analiz edildiğinde Bauman’a göre, “bütün kent yaşamı modern değildir fakat bütün modern yaşam kent yaşamıdır. Çünkü yaşamın modernleşmesi demek kent

¹⁸ Murray Bookchin, *Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, çev. Burak Özyalçın, İstanbul: Sümer Yayıncılık, 2014, s. 326.

¹⁹ Mumford, a.g.e., s. 505.

²⁰ Joel Kotkin, “Older Suburbs: Crabgrass Slums or New Urban Frontier?”, *Reason Public Policy Institute, Reason Foundation*, Issue 285, 2001, s. 2.

²¹ Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları*, çev. Ersin Kuşdil, 5.b, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012, s. 9.

²² Marshall Berman, *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor Modernite Deneyimi*, çev. Ümit Altuğ, Bülent Peker, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004, s. 27.

yaşamına daha fazla benzemesi demektir.”²³ Bu bağlamda “modern kent” ile “sanayi öncesi kent” karşılaştırıldığında, modern kentsel mekânın çok daha geniş olduğu ifade edilmektedir. Fiziksel genişlik göz önündedir; yollar genişlemiştir ve yüksek yapılar ortaya çıkmıştır.²⁴ Sjoberg’e göre de, Sanayi Devrimi öncesi ve sonrasındaki kent karşılaştırıldığında; kentsel arazi değerlendirilmiş olup, uzmanlaşma söz konusudur.²⁵

Modern kentler ve kentsel ayrışma konusundaki birçok tartışma, problemi hatta krizin nedenini göçlerle birlikte plansız yayılan gecekondu mekânlarında aramaktadır. Aksoy ve Robins’ e göre, bu düşüncede doğruluk payı vardır. Ancak bu genel kabulün aksine modern kent ile birlikte idealize edilen mekânlarda da bu problem aranmalıdır. Çünkü modern insanın, kendi uygarlaştırma amacına ötekileri katmadaki başarısızlığı sonucunda “bütün kent ölçeğinde değil de, küçük modern kent adaları kurarak kendi amaçlarını gerçekleştirmeye karar vermesi durumu da söz konusudur.”²⁶

20. yüzyılın ilk on yılında kendilerini izole etmek isteyen üst gelir grupların kurduğu kapalı mekânların ilk adımı Amerika Birleşik Devletlerinde St. Louis gibi özel caddelerin (private streets) oluşturulması ile başlamaktadır.²⁷ Bu tür yerleşim yerleri artarken aynı ölçüde banliyölerde de artış gözlemlenmektedir. Ekonomi ölçeğindeki değişimlerle birlikte kentsel alanda da yeni bir mekânsal düzen başlamaktadır. Yeni mekânsal düzende ulaşım ve iletişim bir yenilik olmaktan çıkmaktadır.²⁸ Bu standartlaşma, fiziksel yakınlığı sağlarken serbest piyasa ekonomisine geçişin yaşanması ile sosyal ve ekonomik fark derinleşmektedir. Yeni orta sınıfın oluşması ve bu sınıfın tüketim kalıplarının konuta yansması söz konusu olmaktadır.²⁹

²³ Zygmunt Bauman, *Parçalanmış Hayat Postmodern Ahlak Denemeleri*, çev. İsmail Türkmen, 3.b., İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018, s. 176.

²⁴ Rana A. Aslanoğlu, *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2.b., 2000, s. 44.

²⁵ Gideon Sjoberg, "Critics in Developing and Industrial Societies", ed. Philip Morris Hauser, Leo Francis Schnore, *The Study of Urbanization*, New York: John Wiley & Sons, 1967, ss. 229-230.

²⁶ Asu Aksoy, Kevin Robins, “Modernizm ve Binyıl: İstanbul’da Mekânla İmtihan”, çev. Aslı Didem Danış, *Birikim Dergisi*, S.123, 1999, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/6449/modernizm-ve-binyil-istanbul-da-mekanla-imtihan#.XGp3E6lzbIU> , (18.02.2019).

²⁷ Michael LaCour, Stephen Malpezzi, “Gated Communities and Property Values”, University of Wisconsin Center for Urban Land Economic Research, 2001, s. 5.

²⁸ İhsan Bilgin, *Modern Bir Yerleş(tir)me Biçimi Olarak Toplu Konut*, Arkitera Diyalog, 2002, <http://v3.arkitera.com/diyalog.php?action=displaySession&ID=62&aID=651> , (01.10.2018).

²⁹ Zeynep Merey Enlil, “1980 Sonrası İstanbul’da Toplumsal Ayrışmanın Mekânsal İzdüşümleri”, *Mimar.ist Dergisi*, Sayı 8, 2003, s. 84.

2.3. 20. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA KENTLERDE MEKÂNSAL AYRIŞMA

Modernizmin ilerlemeci, kalkınmacı yaklaşımlarının insanları baskı altında tuttuğu savı ile evrensel tüm söylemlere karşı çıkılması sonucu “postmodernizm” ve “postmodern kent” kavramlarının kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Aslanoğlu’na göre, modernizm; “pozitivist-teknosantrik, doğrusal ilerleme ve rasyonel planlamanın egemen olduğu, bilginin ve üretimin standardize edildiği bir süreç” iken, postmodernizm; “bir parçalanma ve yeniden eklemlenme sürecidir.”³⁰ Postmodernizm; kenti, farklılığın ve çeşitliliğin mekânı olarak görmektedir. Postmodern kent ise, bir bütün ölçek olarak değil de farklılıkların olduğu, parçalı bir kent olarak açıklanmaktadır.

Foucault'nun, “heterotopia” kavramı da, postmodern kenti açıklar niteliktedir. Heterotopia, “çok sayıda bölük pörçük olanaklı dünyanın olanaksız bir mekânda bir arada var olmasını ya da daha basit biçimde, ortak olarak ölçülemeyeceği halde birbiriyle üst üste ya da yan yana getirilmiş mekânlar” olarak tanımlanmaktadır.³¹

Harvey’ e göre, postmodern kentte yığılan, patlamaya hazır mekânsal imgeler kolajı içinde “yer kimliği” önemli bir konu haline gelmektedir. Bunun sebebi, herkesin kendini ötekenden ayıran bir “mekân” işgal etmesidir. Bu mekân; bir beden, bir oda, bir konut, bireyi değiştiren ve dönüştüren toplum veya bir ülke olabilmektedir. Bu bağlamda Harvey, “kendimizi başkalarından nasıl ayırdığımız, kimliğimizi belirler. Üstelik eğer bu değişen kolaj dünyada kimse yerini bilmiyor ise, güvenli bir toplumsal düzen nasıl oluşturulabilir, nasıl sürdürülebilir?” sorusunu sormaktadır.³²

Stavrides’e göre, postmodern durum “bölümlemiş kent” ile aynı süreçte ele alınmaktadır. Bunun sonucunda toplumsal kimlikler bölümlemiş kentin kamusal alanında kendini göstermektedir. “Farklı parçalı alanlara, adacıklara girmeye izinli olan farklı insan grupları söz konusudur. Aslında onların orada olmasına izin verilmesi zaten

³⁰ Aslanoğlu, a.g.e., s.107.

³¹ David Harvey, *Postmodernliğin Durumu Kültürel Değişimin Kökenleri*, çev. Sungur Savran, İstanbul: Metis Yayınları, 1997, s. 64.

³² Harvey, a.g.e. s. 337.

onların kimliklerinin çok önemli göstergesidir.” Bölünmüş kentteki bu yerleşim adacıkları homojenleştğinde ise, farklı kentsel kimlikler tanımlanabilmektedir.³³

Soja, postmodern kentleri; “postmetropol” (postmetropolis) kavramı ile açıklamaya çalışmaktadır. “Post ön eki, geleneksel olarak modern “metropol” (metropolis) olarak adlandırılan oluşumdan açıkça farklı bir oluşuma, kentsel analizin yerleşik biçimlerine giderek bir başkaldırı niteliğini kazanan yeni postmodern formlarla kentsel yaşam örüntülerine geçişe”³⁴ işaret etmektedir. Soja’nın, postmetropol üzerine 6 söylem geliştirdiği görülmektedir. Bu söylemlerden dördüncüsü; toplumda sürekli artan eşitsizlikler ve gelir dağılımındaki uçurumlar, kentli toplumu açıklamada genel kabul görmüş üst-orta-alt sınıf modelleri veya ırklar üzerine geleneksel ikilikler ile (sermaye-emek, beyaz-siyah), açıklaması zor yeni “toplumsal kutuplaşma ve tabakalaşma türleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.”³⁵

Kentin geçirdiği fiziksel ve toplumsal değişimin “modern” ve “postmodern” kent sakinleri üzerine etkisinin incelenmesi de önem arz etmektedir. Simmel, “modern metropolün dokun-bırak unsurlarıyla karşı karşıya kalan insanlara güvenmeme hakkı ve ihtiyatlı olmayı” gerekli kıldığını belirtmektedir. Gözle görülen ihtiyatsızlığın içsel açıdan durumunu ise, “farksızlık” kavramı ile ve bunun yanı sıra da her ne nedenle olursa olsun “daha yakın bir temas anında nefrete ve savaşa dönüşebilecek hafif bir tikslenme ve karşılıklı yabancılaşma ve reddediş” ile açıklamaktadır. Böyle kapsayıcı bir iletişim, “sempatilerin, farksızlıkların ve tiksinnmelerin çok çeşitli hiyerarşisi üstünde yükselmektedir.”³⁶ Simmel’e göre, insan farklılaşan bir varlıktır ve metropol, insanda kırsal hayatın yaptığından daha farklı bir bilinç düzeyi geliştirmektedir.³⁷ Farklılaşma en çok metropollerde görülmektedir. Bunun nedeni “kentlerin, her şeyden önce en yüksek ekonomik iş bölümünün merkezi” olmasıdır.”³⁸

³³ Stavros Stavrides, *Kentsel Heterotopya Özgürleşme Mekânı Olarak Eşikler Kentine Doğru*, çev. Ali Karatay, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2016, s. 32.

³⁴ Edward W. Soja, “Postmetropolis Üzerine Altı Söylem”, der ve çev. Ayten Alkan, Bülent Duru, *20. Yüzyıl Kenti*, Ankara: İmge Kitabevi, 2002, s. 286.

³⁵ Soja, a.g.e., s. 303.

³⁶ George Simmel, “Metropol ve Zihinsel Yaşam”, çev. Bahar Öcal Düzgören, *Cogito*, Sayı 8, 1996, ss. 81-89.

³⁷ Kurt H. Wolff, *The Sociology of Georg Simmel*, New York: The Free Press, 1950, s. 410.

³⁸ Wolff, a.g.e., s. 420.

Kent ile ekonomik iş bölümü arasındaki ilişkide bireyler, kentsel mekânda kümeleşme ve homojenleşme eğilimi göstermektedir. Bu nedenle parçalı bir yapıya sahip olan “postmodern” kentte de mekânsal ayrışma görülmektedir. Posmodern kentte; gecekondular alanları, toplu konut siteleri ve kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri mekânsal yapının ana unsurlarını oluşturmaktadır. Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin, “postmodern kentin ortaya çıkardığı bir yerleşme modeli olduğu belirtilmekte ve esnek birikim sürecinde metropollerde görülen, mekânsal oryantasyonun yeni üst sınıf tarafından oluşturulan ya da talep edilen bir kentsel görünümü olarak” tarif edilebilmektedir.³⁹ Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin tasarımı ve yarattığı yaşam biçiminin temelinde ise, “kentin istenmeyen yönleri ve gruplarından kaçış isteğinin” kısaca “dışlama” pratiğinin yattığı belirtilmektedir.

3. KENTSEL AYRIŞMANIN KURAMLAR BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Sanayileşme, ekonomik gelişme ve kentleşme gibi süreçlerin içerisinde kentsel sorunlar kendine özgü bir hal almıştır. Kentsel politika alanı da, sosyo-politik-ekonomik süreçlerden etkilenmesi açısından oldukça geniş ve esnek bir alanı oluşturmuştur. Bu nedenle birçok araştırmacının kente olan ilgisi artmış ve kentbilim kuramları ortaya çıkmıştır. Bir düşünce sistemi olarak kentbilim (şehircilik) kuramları; “şehir insanların var olma nedenlerinin, nasıl büyüdüğü ana yapı ve öğelerinin neler olduğunun mantıksal söz ve sembollerle açıklanmasıdır.”⁴⁰ Kentsel yapıyı analiz eden kuramların ilki; modern kentteki mekânsal ayrılaşmayı inceleyen Chicago Okulu’nun geliştirdiği “Kentsel Ekolojik Kuram” (Kentsel Çevrebilim Kuramları), diğeri ise; “Çağdaş Kent Kuramları” (Eleştirel Kent Teorileri) olarak sınıflandırılabilir. Tuna’ya göre, kökü yüzyıllar öncesine dayanan şehir konusu ile ilgili açıklamaların, şehir teorisi olarak adlandırılan sistemleştirilmiş bilgilerden arındırılması gerekmektedir.⁴¹

³⁹ Asiye Akgün Gültekin, “Kapılı-Ayrık Konut Yerleşmeleri Yakın Çevre Etkilerinin Çevresel Stres Bağlamında İrdelenmesi”, (Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2012, s. 41.

⁴⁰ Stuart F. Chapin, *Urban Land Use Planning*, Urbana, University of Illinois Press, 1965, s.72, aktaran: Ruşen Keleş, *Şehirciliğin Kuramsal Temelleri*, Ankara: İdealkent Yayınları, 2016, s. 14.

⁴¹ Korkut Tuna, *Toplum Açıklama Girişimi olarak Şehir Teorileri*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2013, s. 16.

3.1. KENTSEL EKOLOJİK KURAM

Kentsel Ekolojik Kuram, kenti sistematik olarak inceleyen ilk çalışmaların ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Chicago kentinin analizine dayanan bu çalışmalarda sanayi kentinin mekânsal yapısı veri olarak alınmış ve bu yapıyı ortaya çıkaran mekanizmalar incelenmeye çalışılmıştır. Kuramın geliştirildiği Chicago Okulu, kent sosyolojisi alanındaki akademik araştırmalar üzerinde öncü bir rol oynamıştır.

Robert Park öncülüğünde Ernest Burgess ve Roderick McKenzie'nin devam ettirdiği ekolojik yaklaşıma göre; “kentsel alanlardaki yerleşim örüntüleri ancak biyoloji ve ekolojiden ödünç alınan kavramlardan ve süreçlerden yola çıkılarak anlaşılabilir.”⁴² Benzer düşüncenin izlerini çok daha eski dönemlerde de bulmak mümkündür. Nitekim Farabi, “El Medinetü'l Fazıla” adlı eserinde; “evleri, şehrin bir parçası, bedeninin organlarında olduğu gibi şehrin parçaları, her biri bağımsız bir fiili yapan ama şehrin amacının gerçekleşmesi için karşılıklı yardımlaşan, şehrin devamını sağlayan, büyük küçük farklı derecelere sahip olarak” tanımlamaktadır⁴³. Farklı çağlarda ortaya çıkmış olmalarına rağmen her iki yaklaşımın da kentin problemlerini öncelikle insandan, biyolojiden yola çıkarak tanımlamaya çalıştıkları görülmektedir.

Chicago Okulu'nun ekolojik yaklaşımı, lüks kapalı konutlar, getto ve çöküntü alanları vb. kavramları ilk kez gündeme getirmiştir. Park, kentsel mekânlarda oluşan bütün lüks konutları, sanayi bölgeleri gibi yerleşim yerlerini “doğal alanlar” olarak tanımlamıştır. Kenti sadece fiziksel, mekanik ve yapay bir yapı olarak değil, doğanın özellikle “insan doğasının bir ürünü” olarak ifade etmiştir.⁴⁴ Park'ın, “doğal alanlar” düşüncesini dayandırdığı nokta; “Darwin'in rekabet ve doğal seçim kavramıdır.”⁴⁵ Biyolojinin kavramları, kentlerde yaşayan farklı toplulukların neden farklı yer seçtiğini anlamakta kullanılmaktadır. Doğal seçim, kentsel mekânlarda da meydana gelmekte;

⁴² Neil Smith, Peter Williams, ‘Ortodoks Yaklaşıma Alternatifler: Tartışmaya Davet’, *Kentin Mutenalaştırılması*, haz. Neil Smith, Peter Williams, çev. Melike Uzun, İstanbul: Yordam Yayıncılık, 2015, s. 11-27.

⁴³ Farabi, ‘Fusulü'l Medeni-Tenbih AlaSebili's Sa'ade Farabi'nin İki Eseri’, der. Hanifi Özcan, 2005, ss. 62-63, aktaran: Lütfi Bergen, *Kent-İslam-Kapitalizm*, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014, s. 237.

⁴⁴ Robert E. Park, “The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the Urban Environment”, *The City Suggestions for Investigation of Human Behavior in The Urban Environment*, ed. Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Chicago, London: The University of Chicago Press, 1992, ss. 1-47.

⁴⁵ Demet Onur, *Türkiye’de Kapılı Topluluk Yerleşmeleri Edirne Avrupa Kent Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 11.

doğada görülen bir türün diğer türe üstün gelmesi, rekabet ve istila gibi eylemler kentsel mekânda bireyler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Kentsel Ekolojik Kuram içerisinde doğal alanların oluşmasında ve bu alanların kültürel hale gelmesinde rol oynayan süreçler; “yoğunlaşma” (concentration), “merkezileşme” (centralization), “merkezden uzaklaşma” (decentralization), “istila” (invasion), “ardıllık” (succession) ve “ayrılma” (segregation) olarak ifade edilmektedir. Yoğunlaşma, aynı işleve sahip birimlerin aynı doğal alanda toplanma eğilimini açıklamaktadır. Merkezileşme, kentsel işlevlerdeki farklılaşma sonucu yönetim ve denetimin merkezde toplanma eğilimini ifade etmektedir. Merkezden uzaklaşma, kentin aşırı büyümesi sonucu bazı işyerlerinin ve ailelerin merkezden çevreye doğru yönelişini açıklamaktadır.⁴⁶ İstila ve ardıllık, belirli bir işleve sahip doğal alana yeni bir işlevin gelmesi sonucu eski işlevin başka bir alana kaymasını ifade etmektedir. Ayrılma ise, kentteki doğal alanların her birinin kendine uygun nüfusu çeken birer merkez rolü oynamaları sonucu ortaya çıkmaktadır.⁴⁷ Mc Kenzie’ye göre, kentli bireylerin cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, çocuk sahibi olup olmaması ve mesleği; yerleşik veya hareketli olmalarını, kentin merkezine yakın veya uzak bir yerde yaşamalarını etkilemektedir.⁴⁸

Kentsel Ekolojik Kuram içerisinde dört genel kuram yer almaktadır. Burgess, ABD’deki kentsel arazi kullanımının mekânsal farklılaşmasını gözlemleyerek “Ortak Merkezli Çemberler Kuramı” nı (The Concentric Zones Theory) geliştirmiştir. Bu kuramda, kent mekânı birbirinin içine geçmiş çemberler olarak kavramsallaştırılmıştır. İlk bölge, “merkezi iş ve ticaret bölgesidir”. İkinci bölge, “geçiş bölgesi” olarak tanımlanmakta ve çöküntü bölgesi (slum) olarak ifade edilmektedir. Üçüncü bölge, “işçi konutlarının” yer aldığı alanlardır. Dördüncü bölgede, “üst gelir grubunun oturma alanları (suburb)” bulunmaktadır.⁴⁹ Beşinci bölgede ise, kentin sınırlarını aşan “banliyöler” yer almaktadır. Bu çemberler, genişleme ya da kendisinden sonra gelen çemberin içine girme eğilimi gösterebilmektedir.⁵⁰

⁴⁶ Aslanoğlu, a.g.e., s. 28.

⁴⁷ Hasan Ertürk, Neslihan Sam, *Kent Ekonomisi*, Bursa: Ekin Yayınevi, 3.b., 2009, s. 87.

⁴⁸ Roderick Mc Kenzie, “The Ecological Approach to The Study of The Human Community”, *The City Suggestions for Investigation of Human Behavior in The Urban Environment*, Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Chicago, London: The University of Chicago Press, 1992, ss. 63-79.

⁴⁹ Aslanoğlu, a.g.e., s. 30.

⁵⁰ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, İstanbul: İmge Kitabevi, 2012, s. 125.

Babcock, çembersel kent yaklaşımına ulaşım eksenlerinin ilavesi ile “Eksenler Kuramı” nı (The Axial Theory) geliştirmiştir. Bu kuramda, kent mekânı yıldız biçiminde tasarlanmıştır. Kentsel gelişim de ulaşım aksları boyunca ve merkezi iş bölgesinin dışına doğru gerçekleşmektedir. Kuram ile “merkezi iş bölgesine ulaşılabilirlikteki alansal adaletsizliğe dikkat çekilmesinin yanı sıra, Ortak Merkezli Çemberler Kuramı’na da küçük bir katkı yapılmaktadır.”⁵¹

Homer Hoyt, 142 Amerikan kentinde gerçekleştirdiği ve kent içi yerleşimi belirlemeyi amaçlayan araştırmaları sonucu “Dilimler Kuramı” nı (The Sector Theory) geliştirmiştir.⁵² Kuramda, kentsel mekânın birbirini takip eden çemberler biçiminde değil de daha çok merkezden çevreye doğru uzanan dilimler halinde olduğu ve ulaşım hızı yüksek ulaşım hatları boyunca geliştiği ileri sürülmüştür. Dilimler Kuramı’na göre, “farklı gelir grubunda ve farklı sosyal tabakada bulunanlar farklı bölgelerde oturmaktadırlar.” Birinci bölge, “merkezi iş ve ticaret bölgesidir.” İkinci bölge, iş ve ticaret bölgesini tamamlayan “toptancılık ve hafif imalat sanayi bölgesidir.” Üçüncü bölgede, “düşük gelirli gruplarının oturma alanları”; dördüncü ve beşinci dilimlerde ise, “orta” ve “yüksek gelir gruplarının oturma alanları” yer almaktadır.⁵³ Dilimler arasındaki geçişler, gelirlerdeki yükselme ile olanaklı hale gelebilmektedir.

Chicago Okulu teorisyenlerine göre, “kentli” yalnızca tek bir bölgeyi değil birçok bölgeyi de tanıyan kişidir. Bu bağlamda Chanucy D. Harris ve Edward L. Ullman tarafından “Çok Merkezli Kent Kuramı” (Multiple Nuclei Theory) geliştirilmiştir. Kurama göre; kentler tek merkez yerine birden çok merkezden oluşmaktadır. Kent geliştikçe merkezlerin sayıları da artmaktadır. Bir kentte birden fazla merkezin ortaya çıkmasında çeşitli etkinliklerin birbirini “itme” ve “çekme” etkileri önemli rol oynamaktadır.⁵⁴ Örneğin; bir çimento fabrikası ile lüks konut yerleşim yerinin gelişimi birbirini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle bu birimler zıt yönlerde yoğunlaşmaktadır.⁵⁵ Kuram, merkezlerin dağılımının eşit olmaması, kentsel ortamdaki

⁵¹ Ertürk, Sam, a.g.e., ss. 90-91.

⁵² Gencay Serter, “Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram”, *Planlama*, Sayı 23, 2013, s. 71.

⁵³ İlhan Tekeli, *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Yazıları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2011, s. 53.

⁵⁴ Ertürk, Sam, a.g.e., s. 94.

⁵⁵ Bal, a.g.e., s. 217.

sınıf ilişkilerini göz ardı etmesi ve bu anlayışın toplumsal sınıfların yalıtılmasına neden olması açısından eleştirilmektedir.⁵⁶

Kuzey Amerika kentlerindeki kent içi yerleşim ve alan kullanım biçimlerinin gözlemlenmesine dayanarak geliştirilen bu dört kuram, kent planlaması açısından önem taşımaktadır. Ancak kenti sadece fiziksel planlama ile açıklamanın yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda kentsel mekân ve sosyo- kültürel dinamiklerin birlikte düşünülmesi gerekmektedir.

“Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlilik” (Urbanism as a way of life) yaklaşımı ile Louis Wirth, “kenti yalnızca yaşanan fiziksel mekân değil aynı zamanda insanları etkileyen ve etkilenen toplumsal, kültürel ve ekonomik bileşenleri içeren bir bütün olarak” tanımlamaktadır. Wirth’e göre, “kentleşme sadece binaların çoğalması, yaygınlaşması değil hayat tarzında ve dünya görüşünde meydana gelen değişiklikler ile de ilgilidir.” Bunun yanı sıra “kent sakinleri fiziksel olarak çok yakın mekânlarda yaşasalar bile çoğunlukla birbirini tanımamaktadır ve kentlerdeki insanların başkaları ile olan ilişkileri kısa ve bölük pörçük bir ilişkiye dayanmaktadır.”⁵⁷ Bu durum günümüzde zorunlu komşuluk yaşanan çöküntü alanları ile lüks kapalı konutların bulunduğu bölgelerde daha da derinleşmektedir. Hayat tarzı veya dünya görüşünün etkisi ise, kapalı konutlar arasında görülmekte olup, bu noktalar arasında kısa veya bölük pörçük ilişki dâhi kurulamamaktadır.

Chicago Okulu’na yöneltilen en büyük eleştiri, biyolojik sistem gibi toplumun da hayatta kalabilmesi sorunsalının temeli toplumsal bütünü, kapitalist kentin üretim mekanizması ile bütünleştirilmesi, bir sınıf gibi disipline sokulması etrafında birleşmektedir. Ancak Castells’ in belirttiği gibi, “artık sorun, bir mahalledeki toplumsal yaşamın, hâkim kültür karşısında nasıl örgütlendiği değildir; sorun, çıkarları doğrultusunda yapısal olarak belirlenen toplumsal grupların arasındaki güç ilişkilerinden kentin konut ve altyapı politikalarının nasıl üretileceğidir.”⁵⁸

⁵⁶ Rüstem Erkan, *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Ankara: Bilim Adamı Yayınları, 2002, s. 206.

⁵⁷ Güllüpınar, a.g.m., s. 65.

⁵⁸ Manuel Castells, *Kent, Sınıf, İktidar*, çev. Asuman Türkün, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2017, s. 22.

3.2. ÇAĞDAŞ KENT KURAMLARI

Chicago Okulu'nun ekonomi politik ve siyasal analizleri araştırma çerçevesi dışında tutmasına yönelik eleştiriler sonucu, Fransa'da "68 olayları" olarak da anılan ve bir banliyöde başlayan kent isyanları, yeni bir bakış açısına dayalı kent araştırmalarının gelişebilmesi için uygun koşulları hazırlamıştır. Fransız araştırmacılar, kendilerini oldukça hareketli toplumsal ve siyasal bir ortamın içinde bulmuştur. Toplumsal hareketlerin, kentte bir banliyöde başlaması kentsel siyaset alanlarında oldukça geniş araştırma olanakları sunmuştur. Bu bağlamda, "Marksizm'de mekânsal söylem Fransa'da gelişmiştir. Fransızca bilmeyen İngilizce konuşan modern coğrafya, Fransa'dan çok daha sonra Marksizm ile bütünleşir ve yeni oluşan bu Marksist coğrafya, modern coğrafyanın disipliner sınırlarını aşan tartışmaları başlatmıştır."⁵⁹ Bu tartışmalarının başında da, Chicago Okulu'nun eleştirisi yer almaktadır.

Çağdaş Kent Kuramları teorisyenleri, Chicago Okulu'nu ABD'deki kentler ile sınırlı kalmalarına rağmen evrensel ideoloji benimsemelerinden dolayı eleştirmişlerdir. Eleştirinin en yoğunlaştığı nokta ise, Park ve Wirth'in vurguladığı, "kenti, toplumlar oluşturmaktadır" fikridir. Bu oluşum sürecinde kentlerin kapitalist üretim tarzının altında ortaya çıkmış mekânlar olabileceği gözden kaçmaktadır. Diğer bir eleştiri ise, mekânın biyolojik benzeşim yolu ile betimlenmeye çalışılmasıdır. Eşitsizlikler, bir doğal seleksiyon (seçilim) biçimi olarak görülmüştür. Çağdaş Kent Kuramları teorisyenleri, kapitalizmin yarattığı mekânsal farklılaşma ve ayrışma süreçlerinde kentsel arazi bağlarının, emeğin ve sermayenin konumunun, sınıfsal bölünmelerin rolünün, yeni işbölümü ve sınıfların kentsel mekânda yer seçim davranışının arkasındaki olumsal etmenlerin göz önünde bulundurulmamasını da eleştirmişler ve "kapitalist kent" problemine odaklanmışlardır.⁶⁰

David Harvey, "1970'li ve 80'li yıllarda, diğer Marksist düşünürler ile beraber (Neil Smith, Erik Swyngedouw ve Richard Walker) Marksist coğrafyaya ihtiyacı olan entelektüel temelleri kazandırmıştır."⁶¹ Kapitalist sistemin mekân ile olan ilişkisine

⁵⁹ Edward W. Soja, *Postmodern Coğrafyalar: Eleştirel Toplumsal Teoride Mekânın Yeniden İleri Sürülmesi*, çev. Yunus Çetin, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017, s. 63.

⁶⁰ Hatice Kurtuluş, *İstanbul'da Kentsel Ayrışma*, 2.b., İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016, ss. 18-19.

⁶¹ Noel Castree, "David Harvey", *Mekân ve Yer Üzerine Büyük Düşünürler*, ed. Phil Hubbard, Rob Kitchin, çev. Betül Duman, Emek Şevket Ataman, İstanbul: Litera Yayıncılık, 2018, ss. 405-415.

vurgu yapan Harvey, mekânsal farklılaşma ile toplumsal yapıyı ilişkilendirmek için ortaya koyduğu yaklaşımda; mekânsal farklılaşmanın kapitalist toplumdaki toplumsal ilişkilerin yeniden üretimi çerçevesinde ele alınması gerekliliğini vurgulamakta ve kapitalist toplumdaki çelişkilerin büyük bölümünün mekânsal farklılaşma biçimleriyle somutlaştığına dikkat çekmektedir.⁶²

Harvey, değerler, bilinç, ideoloji ve yaşam arasındaki ilişkilere mekânsal farklılaşmanın yaratılması açısından bakıldığında; “bireylerin, bir seçimde bulunduğu ve bireyin tercihleri üzerinden kendisini ifade ettiği görüşünden ziyade tercihlerin, değer sistemlerinin ve dahası belki seçimlerin kendisinin, bireyin iradesi dışında kalan güçlerce üretildiğini ortaya koymaktadır. Kentte mekânsal farklılaşma zaten üretilmiş bir durumsa ve de piyasa ekonomisi seçim olanağını daraltıyorsa- ki bu durum yoksullar için daha çok geçerlidir - seçim şansının kalmadığını” belirtmektedir.⁶³

Mekânın kapitalist bir biçimde üretimine ilişkin teorisi ile kentsel devrimciliği birleştiren Lefebvre ise, kentsel yabancılaşmanın bütün yabancılaşmaları içine alarak geri dönülmez bir şekilde kalıcı hale getirdiğini, ayrışmanın - sınıfa, mahalleye, mesleğe, yaşa, etnik kökene, cinsiyete göre ayrışma- onunla birlikte ve onun içinde genelleştiğini belirtmektedir.⁶⁴ Lefebvre, ayrımcılığı, kimi zaman eş zamanlı, kimi zaman ardışık üç yönden açıklamaktadır: “Kendiliğinden ayrımcılık” (gelirlerden ve ideolojilerden kaynaklanır), “iradi ayrımcılık” (ayrı mekânlar oluşturur), “programlı ayrımcılık” (düzenleme ve plan biçiminde). Bu ayrımcılığın sınır örneğini, “gettolar” olarak belirtmektedir. Konut yerleşmelerinin kendine has bir getto olabileceğini, siyahların ve Yahudilerin ya da işçi sınıfın gettosu olabileceği gibi, geliri ve iktidarı bakımından güçlü insanların kendilerini izole ettikleri zengin konut yerleşmelerinin de bir çeşit getto olarak isimlendirilebileceğini ifade etmektedir.⁶⁵

Lefebvre'nin mekânın üretimine ilişkin teorisinde kapitalizm ve neo-kapitalizm, meta dünyasını, o dünyanın mantığını ve dünya ölçeğindeki stratejilerini, aynı zamanda paranın ve politik devletin gücünü kapsayan “soyut mekânı” üretmektedir. Soyut mekân,

⁶² Hatice Kurtuluş, “Bir ‘Ütopya’ Olarak Bahçeşehir”, *İstanbul'da Kentsel Ayrışma*, 2.b., İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016, ss. 77-127.

⁶³ David Harvey, “Sınıfsal Yapı ve Mekânsal Farklılaşma Kuramı”, *20. Yüzyıl Kenti*, der. Bülent Duru, Ayten Alkan, çev. B. Duru, A. Alkan, Ankara: İmge Kitabevi, 2002, ss. 154-164.

⁶⁴ Lefebvre, a.g.e., s. 89.

⁶⁵ Henri Lefebvre, *Şehir Hakkı*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2015, s. 110.

homojenliğe meyletmektedir ve bünyesinde var olan farklılıkları azaltmaktadır. Oluşan yeni mekân da, homojenliği ile farkı vurgulamaktadır. Dolayısıyla soyut mekân, Lefebvre'nin "ayrimsal mekân" olarak adlandırdığı yeni mekânın üretimine neden olmaktadır.⁶⁶ Lefebvre, "arazi sahibi olmayan küresel alt sınıf yoksulları savunsa da ayrımcılık konusunda veya 'dışlananlar ve kabul edilenler' ve onların ilişkileri ile ilgili bir şey söylememiş olması noktasında eleştirilmektedir."⁶⁷

Castells, Lefebvre'nin kavramlarına epistemolojik bir eleştiri getirmekte ve Lefebvre'nin bütün analizlerinin hümanist varsayımlara bağlı olduğunu iddia etmektedir. Castells'e göre; "Lefebvre'nin analizi, toplumun tamamı gibi insanoğlunun bir özelliği olan yaratma özgürlüğünün biricik orijinal ürünün ve arzusunun dile getirilişinin mekân olduğunu ifade etmektedir."⁶⁸ Castells'e göre, bu analiz bir inanç ve felsefe meselesi olan hümanizme, ideolojik/metafizik kategorilere dayandığı için teorik bir ideolojiden farklıdır. Bu nedenle bilimsel eleştiriye de engel olmaktadır.⁶⁹ Bunun yanı sıra Castells'e göre, "mekân, toplumun bir yansıması değil, temel maddi boyutlarından biridir." Birbirleriyle etkileşimlerini incelemek amacı ile bile olsa onları ayırmak doğayı kültürden ayırmaktır. Dolayısı ile sosyal bilimin ilk ilkesini yok saymaktır.⁷⁰ Castells, mekân ve insan olgusunu birbirinden ayırmamaktadır.

Kirby, Castells'in mekân imgesini satranç tahtasına benzetmektedir. İnsanlar taşlar gibi tek tek yerleştirilmiştir ve yaptıkları hamleler tahtanın mekânsal kısıtlamaları ile sınırlıdır ve kurallar dâhilinde yön değiştirebilmektedir. Daha da önemlisi eğer tahta kaldırılırsa, kalan taşların mantığı artık anlaşılabilir. Castells'in dikkat çektiği nokta; modern kapitalist üretim biçimindeki hızlı değişimlerin satranç tahtasının formunu çözmesi, eritmesidir.⁷¹ Dolayısı ile ilgisini çeken şey satranç tahtası değil, taşlardır. Kent değil, kentin içerisindeki mücadelelerdir. Toplumsal mücadeleleri kent sorunsalının merkezine yerleştirmektedir. Castells'e göre, kenti anlamak mekânsal biçimlerin oluşum

⁶⁶ Henri Lefebvre, *Mekânın Üretimi*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2.b, 2014, s. 81.

⁶⁷ Rob Shields, "Henri Lefebvre", *Mekân ve Yer Üzerine Büyük Düşüncüler*, ed. Phil Hubbard, Rob Kitchin, çev. Betül Duman, Emek Şevket Ataman, İstanbul: Litera Yayıncılık, 2018, ss. 478-485.

⁶⁸ Peter Saunders, *Sosyal Teori Kentsel Sosyoloji*, çev. Songül Doğru Getir, ed. Nihal Ekin Erkan, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2013, s. 190.

⁶⁹ Saunders, a.g.e., s. 201.

⁷⁰ Manuel Castells, "Crisis, Planning, and the Quality of Life: Managing the New Historical Relationships between Space and Society", *Environment and Planning D: Society and Space*, Vol. 1, 1983, s. 4.

⁷¹ Andrew Kirby, "Pseudo-Random Thoughts on Space, Scale and Ideology in Political Geography", *Political Geography Quarterly*, Vol. 4, Issue 1, 1985, s. 4.

ve dönüşümlerini anlamaktan geçmektedir. Kentin mimari özellikleri farklı sosyal gruplar arasındaki mücadeleyi yansıtmaktadır.⁷² Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin varlığı da, bu mücadelenin yansımasıdır.

David Harvey, Henri Lefebvre ve Manuel Castells'in teorik ve yöntemsel farklılıklarına rağmen ortak kaygıları; kapitalizmin koşulları altında kentin geçirdiği süreç ve stratejik konumudur.

4. KENTSEL AYRIŞMA DİNAMİKLERİ

Kentsel ayrışma, günümüzde birçok coğrafyada farklı derecelerde yaşanan bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmakta ve çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu faktörler arasında; “dışlanma” ve “soylulaştırma” kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

4.1. DIŞLANMA

Kent toplumunun geçirdiği süreç içerisinde dışlanma olgusunu tanımlamak veya tanımlanmış bir dışlanma olgusu üzerinden mevcut durumu anlamak gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Sosyal dışlanma kavramı, ilk olarak Fransa'da ekonomik kaynaklara ulaşamayan fiziksel ve zihinsel engelliler, yaşlılar, uyuşturucu bağımlıları, suçlular gibi sanayi toplumunun kurallarına uymayan, uyumsuzlar “dışarıda kalanlar” için kullanılmıştır.⁷³ Günümüzde ise, kent toplumu içerisinde daha geniş grubun kimliği dışındaki her türlü etnik, dini, cinsel, kültürel vb. kimliklerin dışlanması sosyal dışlanmaya neden olabilmektedir. Mekânda karşılığını bulan dışlanmada, kimlikli birliklerin bir yanını güvenlik, dayanışma, ortak kaygılarla birlikte ortak mekânlarda yaşamak oluştururken diğer yanda farklılıkları içinde barındırmak istemeyen, homojen çoğunluğun dışlayıcı tavrı yer almaktadır.⁷⁴ Dışlanma olgusunun etmenleri, sosyo-mekânsal ayrışmaya bağlı olarak gerçekleşmekte, mekândaki karşılığı da fiziksel ayrışma olmaktadır.

⁷² Fuat Güllüoğınar, “Kent Kuramları”, *Kent Sosyoloğisi*, ed. Fatime Güneş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013, s. 74.

⁷³ Neslihan Sam, *Kent, Toplum, Kültür*, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2017, s. 162.

⁷⁴ Tümtaş, a.g.e., s. 81.

Dışlanma, ayrılmaya neden olmakla birlikte bu ayrılmadan yeniden ve yeniden beslenen, farklı zamanlarda farklı şekillerde karşımıza çıkan bir süreçtir. Bu sürecin temelinde yatan unsur, dünyada meydana gelen gelişmeler, kapitalist sistemde yaşanan değişimler, politika ve stratejilerdir. Dışlanma kavramı, “kültürel”, “ekonomik”, “sosyal” ve “siyasi” dışlanma olmak üzere dört biçimde ele alınabilmektedir.

4.1.1. Kültürel Dışlanma

Kültürel boyutta dışlanma, bir grubun veya bireyin kültürel olarak iletişim ve uyum sürecinin dışında kalmasıdır. Pierre Bourdieu’a göre, birey sadece ailesinden ekonomik, maddi desteği değil çeşitli beceri, bilgi, bilgiyi edinme yöntemlerini de almaktadır ve “kültürel sermaye” aile de yoksa bunun sonucunda bu sermayeye sahip olamayan çocuklar eğitim hayatına eksik başladığı için başarısız olmaktadır. Bu durum kendini gerçekleştirme, topluma uyum sağlamada da geçerli olmaktadır. Dışlanma olgusu, bu anlamda önceki kuşaktan aktarılan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dışlanmış bir ailenin ferdinin, dışlanma çeperini kırma ihtimali düşüktür.⁷⁵ Kültürel dışlanmışlık, bireyin bu yoksunluğu yenmesinin güçlüğü nedeniyle, dışlanmanın kendi kendini besleyen bir süreç olma özelliğinde etken bir boyuttur.

4.1.2. Ekonomik Dışlanma

Ekonomik boyutta dışlanmada ise, gelir dağılımı, gelir eşitsizliği gibi etmenler bulunmaktadır. 1980 sonrası neo-liberal politikalarla birlikte zengin ve yoksul arasındaki uçurum git gide derinleşmekte ve bunun mekâna yansımaları kentte ayrışma mekânları olarak görülmektedir. Ekonomik boyutta dışlanma, hem bireylerin yaşadıkları mekânda ortaya çıkmakta hem de sonuçları itibari ile sosyal dışlanmaya neden olabilmektedir.

Sosyal dışlanma ve ekonomik dışlanmanın birlikte anılmasının nedeni, toplumdaki gelir eşitsizliğinden ziyade bireylerin geliri, üretimdeki rolü, iş piyasasındaki yeri ve rolü ile eğitim, sağlık, altyapı gibi sosyal hizmetlerden faydalanma düzeyleri arasında bağlantının olmasından dolayıdır.⁷⁶ Bu hizmetlere erişimin güçlüğü nedeni ile

⁷⁵ Fikret Adaman, Çağlar Keyder, “Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”, *Avrupa Komisyonu ve Türkiye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Raporu*, 2006, s. 10.

⁷⁶ Tümtaş, a.g.e., s. 78.

önceden kır- kent arasında görülen eşitsizlikler, postmodern dönemde kentin içerisindeki mahallelerde görülmektedir.

4.1.3. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanmanın oluşmasında birçok faktörün etkili olması onu multidisipliner bir konu haline getirmektedir. Bu bağlamda, kent bilimi, hukuk, çevre, siyaset, güvenlik, psikoloji ve sosyoloji gibi alanlarda sosyal dışlanma alanında çalışmalar yapılmaktadır.

Castells'e göre, "sosyal dışlanma bir durumu değil süreci ifade etmektedir. Bu yüzden eğitim, nüfus yapısı, toplumsal önyargılar, işin örgütlenişi ve kamu politikalarına göre sınırları değişmektedir."⁷⁷ Jamet, sosyal dışlanmayı "yalnızca toplumdan dışlanmışlar için değil, tüm sosyal gruplar için suç ve güvencesizlik gibi sorunlar yaratan bir kavram olarak" değerlendirmektedir.⁷⁸ Işık ve Pınarcıoğlu, sosyal olarak dışlanan bireyleri, "gelişmiş ülkelerde genellikle görülen sistemin dışına atılmış, kronik yoksulluğa mahkum, kent içinde soyutlanmış mekanlara itilmeye çalışılan ve hem formel hem de enformel mekanizmalar tarafından içerilmeyen bireyler olarak" tanımlamaktadır.⁷⁹

Milliband'a göre, sosyal dışlanma üç farklı durumdan en az birinin gerçekleşmesi ile ortaya çıkan bir süreçtir. Bu durumlardan ilki, bireyin coğrafi olarak yani fiziksel mekân olarak toplumun dışında bulunmasıdır. Bu durum kent mekânında gerçekleştiği için gözle görülebilir bir durum oluşmaktadır. İkinci durum, bireyin toplumun diğer vatandaşları tarafından gerçekleştirilen olağan faaliyetlere katılamamasıdır. Üçüncü durum ise, bireyin ikinci durumda tanımlanan faaliyetlere katılmak istese de bunu başaramamasıdır.⁸⁰ Bu durumda iki olgu karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, güvenlik ve bu duruma bağlı olan toplumsal çatışma; ikincisi ise, mekânda gözle görülür şekildeki

⁷⁷ Sam, a.g.e., s. 162.

⁷⁸ Stephanie Jamet, "Combating Poverty and Social Exclusion in France", *Paris, OECD Economic Department Working Papers*, Issue 569, 2007, s. 5.

⁷⁹ Oğuz Işık, Melih Pınarcıoğlu, *Nöbetleşe Yoksulluk*, İstanbul; İletişim Yayınları, 2002, s. 66.

⁸⁰ David Milliband, "Social Exclusion: The Next Steps Forward", *Speech to the Centre for Analysis of Social Exclusion, LSE.*, 2005, aktaran: Chris Hale, Marian Fitzgerald, "Social Exclusion and Crime", *Multidisciplinary Handbook of Social Exclusion*, Ed: Dominic Abrams, Julie Christian, David Gordon, 1.edition, Chichester, John Wiley & Sons Publications, 2007, s. 138.

gettolaşmanın (bu durum hem “yoksul” mahallelerin hem de “varsıl” sitelerin gettolaşması anlamında kullanılmıştır) yaşanmasıdır.

Dışlanma ile birlikte artan yoksulluk ve yoksunluğun yaratmış olduğu tahribat ve şiddet sarmalı toplumsal çatışmalara neden olabilmektedir. Kamu otoritelerinin ve toplumun çoğunluğunca “potansiyel” suçlu, sosyal tehlike görülen, evsiz bireylerin, ailelerin ve göçmenlerin kısaca ötekilerin başta konut ihtiyacı olmak üzere maruz bırakıldıkları sorunları çözmek için başvurdukları alternatif yöntemler, Rio de Janeiro’den Cape Town’a, Nairobi’den Çin’e dek toplumsal gerilimleri, kutuplaşmaları ortaya çıkarmaktadır.

Fransa’da 2005 yılının sonunda Paris banliyölerinde başlayan eylemler, sosyal dışlanmanın ön plana çıkan görünümünün; yani maddi yetersizlikler, tüketimden dışlanma, barınma sorunları, sağlık hizmetlerine erişimin güçlüğü ve eğitim ve kültürel sermaye yoksunluğu gibi nedenlerin toplumsal çatışmalara zemin hazırladığını göstermektedir. Kentlerde bu çatışmalar başladığında ve süreç olarak devam ettiğinde devletlerin de politikalar ürettiği görülmektedir. Bu politikalar, insancıl olabildiği gibi zorla yerinden edilme şeklinde katı politikalar olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Gecekondu isyan bastırma stratejisi ile yok etme uygulaması, ilk kez Arjantin’de 1967-70 askeri cunta döneminde Cecilia Zanetta’nın ilan ettiği “Acil Gecekondu Temizleme Planı” (Plan de Erradicacion de Villas de Emergencia) ile plan ve sonrasında gerçekleşen bir dizi program ve planların sonucunda Gran Buenos Aires’teki “yasadışı” evlerin yüzde 94’ü yıkılmıştır, 270.000 yoksul evsiz kalmıştır.⁸¹

1986’da Zambia Cumhurbaşkanı Kenneth Kaunda, Launda’nın yıkım emrinin; “suç işleyenlerin büyük çoğunluğu, tabiatı icabı yeterli gözetim sisteminden yoksun olan kaçak yerleşim bölgelerine saklandığı için” verildiğini açıklamıştır.⁸² Bauman, “ahlakın özünü, güçsüz, yoksul insanlar için sorumluluk dürtüsü olarak” tanımlamaktadır. “Sefalet suçlulukla anıldığında, insanları yoksullar için ahlaki yükümlülüklerinden

⁸¹ Mike Davis, *Gecekondu Gezegeni*, çev. Gürol Koca, 3.b, İstanbul: Metis Yayınları, 2016, s. 138.

⁸² Mpanjilwa Mulwanda, Emmanuel Mutale, “Never Mind People, the Shanties Must Go”, *Cities*, Issue 11, 1995, ss. 303-311, aktaran: Mike Davis, *Gecekondu Gezegeni*, çev. Gürol Koca, 3.b, İstanbul: Metis Yayınları, 2016, s. 140.

uzaklaştırmaya yardım etmektedir, bu durumda da potansiyel veya mevcut yoksullar artık etik bir sorun olmaktan çıkar; onlar bizim ahlak sorumluluğumuzdan muaftır.”⁸³

Dışlanmanın gettolaşma riskini arttırdığı bilinmektedir. Getto, “hem mekânsal hem de kültürel açıdan izole bölge” anlamına gelmektedir. Bu izole bölgeler; etnisite, din/mezhep, sınıf/statü, gelir durumu, ideoloji, cinsel tercih ve yaşam tarzına bağlı olarak ayrılmış dokuların mekânsal konumlanmasıdır.⁸⁴ Fiziksel ayrışmanın görünür iki yüzü, gettolaşmanın iki yüzüdür. Biri, yoksul gettoları; diğeri, varıl sitelerdir. Aynı kimliğe ve/veya benzer nitelikte yaşam tarzına sahip olan bireyler bir mekânda toplanarak yoğunlaştığında diğerk mekânlarda yaşayanlarla farklılaşmaktadır.

Sosyal dışlanmanın gerçekleşmesi (etnik, cinsiyet vb.), siyasal dışlanma dinamiğinin devreye girmesine neden olmaktadır.

4.1.4. Siyasi Dışlanma

Ayrılmaya neden olan diğerk bir faktör ise, siyasal/politik dışlanmadır. Yılmaz, politik dışlanmayı, siyasal temsil ve etkinin yetersizliği açısından ele almakta genellikle “dışlanmanın sesini duyuramaması” şeklinde tanımlamaktadır.⁸⁵

Tümtaş’a göre ise, siyasal dışlanma, “bireyin ya da bir sosyal grubun politik karar alma süreçlerinde etkisiz kalması, yabancılaşmasıdır”.⁸⁶ Sadece bireylerin ya da grubun yaşadıkları değil ülkenin yönetim şekli, geçirdiği siyasal süreçler, devletin kamu politikaları siyasal dışlanmayı etkilemektedir.

4.2. SOYLULAŞTIRMA

Soylulaştırma (gentrification) kavramı, Türkçe literatürde “nezihleştirme”, “seçkinleştirme” veya “mutenalaştırma” olarak da kullanılmaktadır. Soylulaştırma, kent merkezinde yer alan fiziksel ve sosyo- kültürel açıdan köhneleşmenin yaşandığı konut

⁸³ Zygmunt Bauman, *Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksulluk*, çev. Ümit Öktem, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1999, s. 114.

⁸⁴ Tümtaş, a.g.e., s. 3.

⁸⁵ Bediz Yılmaz, “Yakındaki Uzak: İstanbul’un Bir Kentiçi Mahallesinde Sosyal Dışlanma ve Mekânsal Sürgün”, *Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*, ed. Fikret Adaman, Çağlar Keyder, *Avrupa Komisyonu ve Türkiye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Raporu*, 2006, ss. 27-40.

⁸⁶ Tümtaş, a.g.e., s.77.

alanlarının fiziksel yapısının iyileştirilmesidir”.⁸⁷ “Tarihi kent parçalarında, sosyal yapının ıslah edilmesi” olarak da tanımlanmaktadır.⁸⁸ Birçok nedeninin olmasının yanı sıra kısaca sanayisizleştirme ve göç sonucunda oluşan köhneleşmiş çöküntü alanlarının estetik veya turistik mekânlara dönüştürülmesidir.⁸⁹ Konut alanlarındaki fiziksel dönüşüm örneklerine bakıldığında aslında daha kapsamlı ve katmanlı bir süreçle karşı karşıya olunduğu görülmektedir.

Soylulaştırma süreci; yaşam koşulları iyice gerilemiş işçi sınıfı veya sıra dışı grupların, yeni orta ve üst orta sınıfın karşılaşması ile başlamaktadır.⁹⁰ Buradaki asıl nokta, fiziksel olarak değişim içinde olan mahallenin, yeni sahipleriyle birlikte kültürel olarak da değişime uğramasıdır. “Mahalle” fikri de dâhil olmak üzere bu fikir üzerine kurulan tema ile kültürel bir sermaye ve kültürel kamp oluşturulmaktadır.⁹¹ Bu kamp oluşturulurken, özendiricilerle beslenmektedir; reklamlar, yerel gazeteler, kent dergileri, güzelleştirme dernekleri gibi kanallarla orta sınıfa ulaşılmaktadır. Bu sayede mahalleyi iyi bir yaşam alanına dönüştürmek için kendilerini ve birikimlerini riske atmaları sağlanmaktadır.⁹²

Kültürel, toplumsal dönüşüm mekân üzerinde etkisini göstermeye başlamaktadır. ‘Çirkin’ yapılar yıkılırken, ‘güzelleştirme ve yaşatma’ dernekleri bu kültürel sermayeye kapı aralamaktadırlar. Nostalji duygusuyla yapılan kentin merkezindeki değişimlerin sonucu da maalesef o kadar masum olamamaktadır. Bu bölgelerdeki yoksullar için toplumsal ve ekonomik boyutta sınıfsal bir değişim ve dönüşüm beklenirken alana bankaların, gayrimenkul şirketlerinin, devletin veya ticari markaların girmesi ve uygulamanın getirdiği mülk fiyatlarının artmasıyla birlikte kiracı olanlar, kiralari karşılayamamaktadır. Sadece mülk fiyatları da değil, o alanda yaşayabilmek için gerekli olan gündelik tüketimler de pahalılaşmaktadır. İhtiyaçlarını ekonomik ve sosyal olarak karşılayamayan kiracı ve mülk sahibi olanlar, mülksüzleştirme yoluyla birikimi tercih

⁸⁷ Neslihan Sam, “Soylulaştırma Süreçlerine Ekonomik Bir Yaklaşım: Rant Farkı”, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt XXIX, Sayı 2, 2010, s. 136.

⁸⁸ Sam, *Kent, Toplum, Kültür*, s. 105.

⁸⁹ Burak Şahin, “Soylulaştırma ve Kentin Biyopolitik Çehresi”, ed. Gürkan Kaya, A. Kadir Çüçen, Bursa, *II. Uluslararası Felsefe Kongresi: Şehir ve Felsefe*, 2012, s. 158.

⁹⁰ Besime Şen, “Soylulaştırma: Kentsel Mekânda Yeni Bir Ayrışma Biçimi”, *İstanbul’da Kentsel Ayrışma*, 2.b, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016, s. 128.

⁹¹ Şahin, a.g.m., s. 158.

⁹² Robert A. Beauregard, “Mutenalaştırmanın Yarattığı Kaos ve Karmaşa”, *Kentin Mutenalaştırılması*, haz. Neil Smith, Peter Williams, çev. Melike Uzun, İstanbul: Yordam Yayıncılık, 2015, ss. 56-83.

ederek yüksek fiyatlardan yararlanıp mülkünü elinden çıkararak daha ucuz olan alanlara taşınmaktadır.⁹³ Yerinden edilme ile başlayan süreç, nedenleri ve sonuçları itibari ile bir bütün olarak mekânsal ve toplumsal olarak ayrışmaya, eşitsizliğe ve coğrafi mekânın yeniden farklılaşmasına neden olmaktadır.

Soylulaştırma, kent içi değişim ve yenilenme süreci zamanla farklılık göstermektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası, orta ve işçi sınıfı için toplumsal ve ekonomik olarak bir iyileşme süreci başlamış olup bunun mekândaki karşılığı ise, banliyölerdeki mülkün değerlenmesi ve yatırımın merkezden çeperlere doğru hareket etmesi ve kent içi alanların göçmen grupların veya daha da yoksullaşan insanların yaşadığı mekânlar haline gelmesidir. Smith, bu süreci “sermayenin banliyöleşmesi” şeklinde açıklamaktadır.⁹⁴

Sermayenin banliyöleşmesi, sermayenin, merkez dışında kalan “yer”lerdeki ucuz arsalar (düşük toprak rantı) doğru kayması, banliyö inşasına aktarılmasıdır.⁹⁵ 1960-70’li yıllara gelindiğinde; ilk olarak banliyöler yerine Londra’nın kent merkezinde, işçi yerleşmelerindeki konutların orta-üst gelir grupları tarafından satın alınarak fiziksel dönüşüme uğradığı görülmektedir.⁹⁶ Sadece fiziksel değil toplumsal olarak da bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişimin nedenleri arasında kabul edilen “sanayisizleşme” kavramının sonucu olarak ekonominin diğer sektörlere dağılması ve “beyaz yakalılar” olarak tabir edilen hizmet sektörünün büyümesi söz konusudur. Bu iktisadi yelpazenin mekânsal bir karşılığı da bulunmaktadır. Diğer bir unsur ise, “kentli bekâr” yaşam tarzlarının popülerleşmesi, bir veya iki kişiden oluşan hanelerin artmasıdır.⁹⁷ İş yerlerine yakın, kentsel bir yaşam tarzının hâkim olduğu alanlara yerleşmek isteyen bu kuşak; ucuz restoranlar yerine lüks restoranlar, gurme dükkânlar, özgün, kaliteli, modayı takip eden butikler, “sadece nakit” yazılarının yerine “kredi kartı geçerlidir” işaretlerinin olduğu “yer”lere taşınmak istemektedirler.⁹⁸ Böylece kent kültürü tüketilen bir meta haline gelmektedir. Soylulaştırılan alanların konut tipi olarak “çatı katı”, “stüdyo tipi” evler ya

⁹³ Besime Şen, “Kentsel Dönüşüm”, *Kent Sosyolojisi*, ed. Fatime Güneş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013, s. 296.

⁹⁴ Şen, a.g.m., s. 131.

⁹⁵ Smith, a.g.e., ss. 29-55.

⁹⁶ Sam, *Kent, Toplum, Kültür*, s. 105.

⁹⁷ Smith, a.g.e., ss. 29-55.

⁹⁸ Smith, a.g.e., ss. 29-55.

da eski endüstriyel yapılar, “dışı tarih ile anlaşmalı içi ise yüksek teknolojik” eve dönüşmektedir.

Reklamlar, sosyal medya ve yukarıda bahsedilen özendiriciler ile birlikte potansiyel bireyler –birbirlerine benzer hayat koşulları ve kısıtlı sermayeye sahip olan genç bireyler- konutu bir imaj olarak görmektedir. Mimari açıdan ilginç yeniden dekore edilebilir olan, iş yerine yakın ve güvenli bir konut talep edilmektedir. Belirli konut tipine duyulan talep, belirli konut alanı türünü de beraberinde getirmektedir.⁹⁹ Bu konut alanları, kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri şeklinde de olabilmektedir. Bu noktada Florida, “saf soylulaştırmanın, bir bakıma plütokratikleşme seviyesinde olan bu durumun, yeni avantajlı bilgi işçisi için kurulan homojen mekânların da artık bu neslin yaşayabileceği yer olmaktan çıktığını” belirtmektedir.¹⁰⁰ Dolayısı ile kültürel sermayeye sahip olan bu yeni yoksullar da büyüyen eşitsizlik ve ayrışmadaki yerini almaktadır.

Davis’e göre, “kentsel ayrışma donmuş bir statüko değildir, devletin ‘ilerleme’, ‘güzelleştirme’ hatta ‘yoksullara adalet sağlama’ namına düzenli müdahalelerde bulunarak müteahhitlere, yabancı yatırımcılara, seçkin kesime mensup ev sahiplerine ve işe daha rahat gidip gelmek isteyen orta sınıfa yeniden mekânsal sınırlar çizdiği bitmek bilmeyen bir toplumsal savaştır.”¹⁰¹

Kentsel ayrışma olgusunu besleyen dışlanma ve soylulaştırma gibi süreçlerin mekânsal karşılıklarından biri de, kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleridir. Bu bağlamda çalışmanın ikinci bölümünde, kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleri ve tercih edilme nedenleri incelenmektedir.

⁹⁹ Beauregard, a.g.e., s. 56-83.

¹⁰⁰ Richard Florida, *Soylulaştırma, Eşitsizlik ve Seçkinler Şehri ile Gelen Yeni Kentsel Kriz*, çev. Derya Nüket Özer, İstanbul: Doğan Yayıncılık, 2018, s. 31.

¹⁰¹ Davis, a.g.e., s. 125.

İKİNCİ BÖLÜM

KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİ VE TERCİH EDİLME NEDENLERİ

1. KAPALI/ KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİ

Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, literatürde “kapalı topluluklar” (gated communities), “korunaklı yerleşim alanları” veya “güvenlikli siteler” olarak da ifade edilmektedir. Orta, orta-üst veya üst gelir gruplarının kentin geri kalanından toplumsal ve mekânsal olarak soyutlanmış olarak yaşadıkları konut alanlarını içermektedir. Fiziksel olarak, duvarlarla çevrili, giriş ve çıkışı güvenlik ekipmanları ile denetlenen bir yerleşim biçimidir. Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri “kentsel yarıma” (urban fragmentation) ve “kentsel ayrışma” (urban segregation) kavramları ile yakından ilişkilidir.¹⁰²

Marcuse’un, Türkçeye “dışa kapalı yerleşim bölgesi” (adacık) olarak çevrilen “enclaves” kavramı; “belirli bir grubun üyelerinin ekonomik, sosyal, politik ve / veya kültürel gelişimlerini koruma ve geliştirme yolu olarak toplandıkları bir mekânsal konsantrasyon alanını” ifade etmektedir.”¹⁰³ Caldeira, Sao Paulo’ daki yeni ayrışma mekânlarını “fortified enclaves” (müstahkem adacıklar) olarak tanımlamaktadır. Kapalı/korunaklı bu mekânları, sadece Sao Paulo’ da gerçekleşen bir mekân türü olarak değil bütün dünyada meydana gelen yeni modern bir ideal, mekânsal düzenlemenin bir ürünü olarak ifade etmektedir. Bu yeni modern düzenlemeye göre “ideal olan; ayrı durmaktır. Toplumsal gruplar, homojen adacıklarda yaşamalı, kendilerinden farklı gördükleri ve etkileşimlerinin giderek koptuğu gruplardan uzak durmalıdır.”¹⁰⁴

Flusty’ın “yasaklayıcı mekân” (interdictory space) kavramı; mekânlar tasarlanırken çeşitli tasarım stratejileriyle “savunma” amaçlı ötekileri engellemek, itmek, dışlamak için asabi, titiz bir anlayış güdülmesini ifade etmektedir. Flusty mekân kavramına, güvenlikli konutları da dâhil etmekte ve bu konutların çeşitli dışlayıcı tasarım

¹⁰² Ceren Gamze Yaşar, “Kapalı (Korumalı) Site”, *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük*, der. Melih Ersoy, İstanbul, Ninova Yayınları, 2012, s. 178.

¹⁰³ Peter Marcuse, “Enclaves Yes, Ghettoes, No: Segregation and the State”, Lincoln Institute of Land Policy Conference Paper, International Seminar on Segregation in the City, 2001, s. 3.

¹⁰⁴ Teresa P. R. Caldeira, ”Sao Paulo' da Yeni Mekânsal Ayrışma: Duvarlar İnşâ Etmek”, Çev. Asena Günel, *Birikim Dergisi*, Sayı 123, 1999, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/6454/sao-paulo-da-yeni-mekansal-ayrimlasma-duvarlar-insa-etmek#.Wx-QQ-6FPiV> , (12.06.2018).

mekânlarından oluştuğunu (kalın duvarlar, kameralar, dikenler vb) ve nezhleştirilmiş olduğunu belirtmektedir.¹⁰⁵

Marc Augé' nin, "Yok-Yerler" (Non-Lieux) olarak tanımladığı mekânlardan biri, bir tema etrafında tasarlanan kapalı/korunaklı konut yerleşmeleridir. Yer, "bir taraftan toplumsallaşmanın beraberinde getirdiği örf, adet, alışkanlık ve ritüellerin izlerini taşıırken, diğer taraftan kişinin bulunduğu mekânı bireysel deneyimlerle içselleştirmesine, orada güven ve aidiyet duymasına da imkân vermektedir."¹⁰⁶ Geleneksel insanlar, "mekânı" (space) değil, "yeri" (place) deneyimlemektedir. Üst-modern dönemde zaman hızlanmakta ve yer-özne ilişkisi değişmektedir. Kentlinin yerden ve insanların da ilişkilerinden kopuşu ya da soyutlanması gerçekleşmekte, yersizlik / güvensizlik gibi olgular gelişmektedir. Gelenekseldeki yeri yer yapan olguların kaybolması, hızın mekânı yok etmesi sonucunda "yok-yer" kavramı karşımıza çıkmaktadır. Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin de bir "tema" üzerinden tasarlanması; tanıdık yer hissini vermek ve güven duygumuzu beslemek üzerinedir. Buna rağmen bu mekânlarda fark edilen olgu, mekânsal aynılıktır; fiziksel olarak her yerde aynı oldukları ve yerden bağımsız oldukları için aşinalık hissine rağmen yok-yerlerdir.¹⁰⁷ Bu durumda mahalle yer kavramıyla tanımlansa dahi "mahalle" teması etrafında kurulan konut yerleşmeleri, yok-yerdir.

Lang ve Danielsen, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerini birçok belediyenin aksine direk hizmet vermeleri nedeniyle "mikro yönetimler" (micro-government) olarak tanımlamaktadır. Bunun nedeni, kapalı/korunaklı yerleşim yerlerinin yönetiminin olması, belli sorumluluklara ve haklara dayandırılması, aidat gibi belli bir maddi karşılığının olması ve kamusal ihtiyaçlardan izole edilmesidir.¹⁰⁸

Blakely ve Snyder, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerini üç kategoriye ayırmaktadır: "yaşam tarzı toplulukları", "prestij toplulukları" ve "güvenlik bölgeleri." İlk iki kategori, "alan ve hizmetlerin geliştirilebilmesine ve özelleştirmelere" dayanmaktadır. Son kategori, "geliştirici girişimi yerine yerleşik tarafından

¹⁰⁵ Steven Flusty, *Building Paranoia: The Proliferation Of Interdictory Space And The Erosion of Spatial Justice*, USA: LA Forum for Arch & Urban Design, 1994, s. 16-21.

¹⁰⁶ Marc Augé, *Yok-Yerler*, çev. Turhan Ilgaz, 2.b, Ankara: Daimon Yayınları, 2016, s. 18.

¹⁰⁷ Augé, a.g.e., s. 22

¹⁰⁸ Robert E. Lang, Karen A. Danielsen, "Gated Communities in America: Walling out the World?", *Housing Policy Debate*, Vol.8, Issue 4, 1997, s. 871.

oluşturulmaktadır ve mahallelerdeki sokak barikatları gibi erişimi kısıtlayan çeşitli etkenleri” içermektedir. ¹⁰⁹

Sennet’ e göre, modern kültürde, “iç” öznel yaşam ve “dış” dünyasal (fiziksel) yaşam, benlik ile kent arasında bir ayrım söz konusudur. Bu ayrım, “açılma” olarak adlandırılan bir tür korkuyu ifade etmektedir. Açılma korkusu, günlük hayata askeri düzen getirmek; saldırı ve savunma halinin öznel yaşama sirayet etmesidir. Bu nedenle “kentleri inşa tarzımızın karakteristik özelliği, insanlar arasındaki farkların oluşturduğu duvarlardır.” Bu farkların da, bir tehdit olmasından ziyade muhtemel bir tehdit olması göz önüne alınmaktadır. Bunun sonucunda inşa edilen ise, “nötralize edici, sosyal temas olasılığını ortadan kaldıran yerlerdir.” Bu yerlerden biri de, “koğuş tarzı siteler” olarak ifade edilmektedir. ¹¹⁰

2. DÜNYADAKİ KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİ

2.1. GÜNEY AMERİKA

Buenos Aires’teki kapalı/korunaklı konut yerleşmelerin ilk oluşumları, yaz aylarında kullanılan, “kınta” olarak adlandırılan lüks kırsal konaklara dayanmaktadır. Kıntalar, 1867’deki kolera salgınları ve 1871’deki sarıhumma sonrası kalabalık ve kirli şehirden uzaklaşmak isteyen kentliler için yapılmıştır. 1970’lerde Arjantin’deki devrim öncesi siyasi cinayetler, adam kaçırmaya olayları kentte tehlike duygusu yaratmıştır. Bu nedenle Arjantin’de kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri değişime uğramış ve çoğalmıştır. 1990’ların ikinci yarısından itibaren ekonomi politikaları kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin artışında başat rol oynamıştır. Carlos Menem hükümeti, yabancı yatırımların çekilmesine yönelik geniş bir program başlatmıştır. Bu program da Kuzey-Amerika kent modelinden kopyalanan “yeni bir yaşam tarzı” vaat eden konutların pazarlanması teşvik edilmiştir. ¹¹¹

1992 Barış Anlaşmaları ile başlayan sürecin sonunda inşaat sektöründeki artış ve bununla birlikte Salvador’da yeni bir mekânsal yer değiştirme başlamıştır. Şehrin

¹⁰⁹ Steven Puro (Book Reviews), “Fortress America: Gated Communities in the United States”, Edward J. Blakely, Mary Gail Snyder, *The Journal of Politics*, Vol. 60, Issue 4, 1998, ss. 1221-1223.

¹¹⁰ Sennet, a.g.e., s.13.

¹¹¹ Guy Thuillier, “Gated Communities in The Metropolitan Area of Buenos Aires, Argentina: A Challenge for Town Planning”, *Housing Studies*, Vol. 29, Issue 2, 2005, s. 256.

güneybatısına, kapalı/korunaklı konut yerleşimleri inşa edilmiştir. Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, savaş sonrası artan şiddet ve suçluluk oranına bağlı olarak orta sınıfın tercihleri arasına girmiştir.¹¹² Roitman'ın 2005 yılında yaptığı çalışmasına göre, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin, Arjantin'in yoksullaşmasına neden olan ekonomik kriz bağlamında incelenmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin artması, uluslararası bir yönelim olarak geliştiriciler (developers) tarafından da teşvik edilmiştir.¹¹³

Buenos Aires'teki kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri Kuzey-Amerika'dan ithal edilmiş olsa da Latin Amerika kentlerindeki yerleşim ayrımı Avrupa "kompakt şehir" modeline benzer bir ayrım olduğu için Avrupa kentlerindeki örneklerden farksız değildir. Sosyal olarak avantajlı gruplar, en iyi inşaat ve mimarlık kalitesine sahip merkezde inşa edilen konutları tercih etmişlerdir.¹¹⁴

Thuillier'in 2005 yılında yaptığı çalışmaya göre, Buenos Aires Metropolitan Bölgesinde, 300 km² araziye kaplayan ve yaklaşık 50.000 daimi sakini barındıran yaklaşık 350 kapalı/korunaklı konut yerleşimi bulunmaktadır. Bu konutların çevresinde bulunan kalabalık, yoksul, kendi kendine inşa edilmiş, kırsal yerleşimler çarpıcı bir karşıtlığı ortaya çıkarmaktadır.¹¹⁵

2.2. KUZEY AMERİKA

Grant, 2003 yılında, 241 kapalı mekânın gelişimini belgelediği çalışmasında, Kanada'daki dışa kapalı konut yerleşimlerinde "mahremiyet", "kapalılık", "kimlik", "yaşam tarzı" ve "topluluk" kavramlarının hem projelerde hem de satış yapanlar için oldukça önemli olduğunu belirtmektedir.¹¹⁶

Amerika Birleşik Devletleri'nde kentte ayrışma ve banliyö alanlarının üretim süreçleri ırkçılık ve ırk ayrımcılığına dayanan bir geçmişe sahiptir. "ABD şehirlerinde

¹¹² Mario Lungo, Sonia Baires, "Socio-Spatial Segregation and Urban Land Regulation in Latin American Cities", *Lincoln Institute of Land Policy Conference Paper*, 2011, s. 13.

¹¹³ Sonia Roitman, "Who Segregates Whom? The Analysis of A Gated Community in Mendoza, Argentina", *Housing Studies*, Vol. 20, Issue 2, 2005, s. 305.

¹¹⁴ Francisco Sabatini, "The Social Spatial Segregation in the Cities of Latin America", *Inter-American Development Bank*, Washington, Social Development. Strategy Document, 2003, s. 3.

¹¹⁵ Thuillier, a.g.m., s. 256.

¹¹⁶ Jill Grant, "Planning Responses to Gated Communities in Canada", *Conference of Gated Communities: Building Social Division or Safer Communities*, University of Glasgow, 2003, s. 8.

siyahlar, beyazları siyahlardan yalıtılmak için tasarlanan ayrımcı emlak uygulamalarına ve mortgage yapılarına dayanan yüksek düzeyde bir konut ayrımı” yaşamıştır. Bunun yanı sıra var olan toplumsal bölünmeleri daha da arttıran orta sınıf ve üst orta sınıf kapalı konut yerleşmeleri yeni dışlanma biçimlerini yaratmıştır. ¹¹⁷

Amerika Birleşik Devletlerinde kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, 1980’lerin sonlarından itibaren ülkenin birçok bölgesinde yer almıştır. İlk dönem kapalı yerleşim yerleri, emekliler ve süper zenginlerin yerleşim yerleri ile sınırlıyken gelinen noktada orta ve üst sınıf yerleşim yerleri halini almıştır. ¹¹⁸

Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, kamusal alanın özelleştirildiği bir şehircilik biçimidir. Bu yerleşim biçimi ABD’de kentleşmiş alanlarda, yeni konut piyasasının kayda değer kısmını temsil etmektedir. Dolayısıyla ABD’deki metropoller parçalanmanın sembolü haline gelmiştir. ¹¹⁹

Kapalılık olgusunun Amerikan kaynaklarından dünyaya yayıldığı bilinmekle birlikte, “olgu, her kıta ve ülkede kendi yerel tarihine sahiptir bu nedenle kapalılık, küresel bir eğilim olarak yorumlanabilmektedir.” ¹²⁰

2.3. AVRUPA

Hollanda’da, dünya örneklerinden farklı olarak kapalı konut yerleşmelerinin ilk dönemlerde zenginleri değil orta hatta alt sınıfları hedeflediği görülmektedir. Bahsi geçen ilk grup, çoğunlukla sosyal konutlar için bekleme listesinde yer alan genç ve yerel halktan; bunun yanı sıra mültecilerden, dışlanmış ve gelir düşüklüğü ile karşı karşıya olan bireylerden oluşmaktadır. Sonraki dönemlerde ise, dünyadaki örnekleri gibi dışa kapalı konut yerleşmelerinin hitap ettiği tüketici profili değişikliğe uğramıştır. ¹²¹

¹¹⁷ Seta M. Low, “The Edge and the Center: Gated Communities and the Discourse of Urban Fear”, *American Anthropologist*, Vol. 103, Issue 1, 2001, ss. 45-58.

¹¹⁸ Edward J. Blakely, Mary Gail Snyder, “Divided We Fall: Gated and Walled Communities in the United States”, *Architecture of Fear*, ed. Nan Ellin, New York: Princeton Architectural Press, 1997, s. 2.

¹¹⁹ Renaud Le Goix, “Gated Communities: Sprawl and Social Segregation in Southern California”, *Housing Studies*, Vol. 20, Issue 2, 2005, ss. 323-343.

¹²⁰ Renaud Le Goix, Chris Webster, “Gated communities”, *Geography Compass*, 2008, s. 1.

¹²¹ Manuel B. Aalbers, “The Double Function of the Gate: Social Inclusion and Exclusion in Gated Communities and Security Zones”, University of Amsterdam, 2001, s. 14, <https://hdl.handle.net/11245/1.193265> (23.07.2019).

Johnson, Belgrad'daki kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin, şehrin yerel ve tarihi hikâyelerine gömülmüş aynı zamanda küresel, yeni liberal politiklardan da etkilenen bir yapı olduğunu vurgularken; Belgrad'ı genel olarak üç farklı bölgeye ayırmaktadır. Bu bölgeler; “Merkezi Bölge”, “Yeni Belgrad” ve “Merkezi bölgenin diğer tarafında (periferik alanda) yer alan banliyölerdir.”¹²²

Merkezi bölge; “Osmanlı kalesinden yayılan tarihi bir merkez” ve bu bölgenin tipik yerleşimcisi ise, “eski Belgrad politik seçkinleridir.” Bu bölgede, “gelişmelerin küçük ölçekli olduğu, geleneksel olarak zengin, yeni lüks yaşam tarzının benimsendiği ve korumalı konut mahallelerinin” var olduğu belirtilmektedir. Yeni Belgrad; “Zemun şehri ile Belgrad'ı ayıran bataklığın 1950'lerin başlarında ıslah edilerek sosyalist Yugoslavya'nın büyük sosyal konut projelerinin yerleşimi için kullanıldığı bölgedir.” Yeni Belgrad'da konut özelliği incelendiğinde, “Corbusier ilkelerine dayanan toplu konut projeleri ile ‘yurt’ üretildiği görülmektedir.” Bu bölgede kapalı yerleşimin gelişiminde “yeni lüks yaşam tarzının büyük ölçekte güvenliğin satış stratejisi olarak kullanılması” söz konusudur. Son olarak periferik alan; “kırsal yerleşim alanlarının kent sınırına dâhil olduğu” ve “1940'lardan bu yana da göçmenlerin yeni yerleşim yeri” olan bir alandır. Bu bölgedeki kapalı yerleşimlerde ise, “özel mülkiyette tasarım unsuru olarak kapılar” söz konusudur.¹²³

Cséfalvai, Budapeşte'de kapalı yerleşimlere ilişkin araştırmasında; katılımcıların kapalı yerleşim yerlerini tercih etmesinin “rasyonel” sebepleri olduğunu bunun yanı sıra kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin “hizmet ve mallar sunduğundan dolayı sakinler, geliştiriciler ve yerel yönetimler için ekonomik avantajlarının” olduğunu vurgulamaktadır.¹²⁴ Budapeşte kapalı/korunaklı konut yerleşmelerine ilişkin olarak; güvenlik önlemlerinin mevcut olduğunu belirtmekte bunun yanı sıra da kendini ayırıştırma, prestij gibi zenginlerin tercih nedenlerinden daha çok “ev sahiplerinin,

¹²² Charlotte Johnson, “The Status of Gates in Belgrade: Notes on Style and Markets”, *Conference: International Workshop - Comparative Urbanism*, ed. Christian Smigiel, Leipzig: Leibniz Institute for Regional Geography, 2009, s. 22.

¹²³ Johnson, a.g.m, s. 22.

¹²⁴ Zoltán Cséfalvai, “Demythologising Gated Communities in Budapest”, *Conference: International Workshop - Comparative Urbanism*, ed. Christian Smigiel, Leipzig: Leibniz Institute for Regional Geography, 2009, s. 35.

geliştiricilerin ve yerel yönetimlerin rasyonel motivasyonlarının sorgulanmasına” odaklanmanın gerekliliğini vurgulamaktadır. ¹²⁵

2.4. GÜNEY AFRİKA

Güney Afrika'daki kapalı toplulukların çoğalmasının ana sebebi, “suç ve suç korkusudur.” Konut sakinleri, güvenlik ve güvende olma hakkının yanı sıra anayasalarında öne çıkarılan mahremiyet unsurunu da talep etmektedir. ¹²⁶

Güney Afrika'da farklı kategorilerden birçok kapalı topluluk türü bulunmaktadır. Bu topluluklar; genel bir sınıflandırma yapıldığında, “kapalı mahalleler” (mevcut mahallelerin kapatılması) ve “kapalı yerleşkeler” olarak iki grupta toplanabilir. Bölge halkı, ülkedeki yerel yönetim ve kent konseylerine, yaşam alanlarının kapalı mahalle ya da kapalı yerleşime dönüştürülmesi ile ilgili başvurularda bulunmaktadır. Kapalı yerleşimler, özellikle Johannesburg, Pretoria, Durban, Cape Town ve Vereniging gibi büyük şehirlerde popüler hale gelmektedir. ¹²⁷ Bu durumun sebebi Güney Afrika’da 2017/2018 suç istatistiklerine göre, cinayet oranının yaklaşık % 7 oranında artmış olmasıdır. Bir günde ortalama 57 kişi öldürülürken; Cape Town, Güney Afrika'daki en tehlikeli yerlerden biri olmaya devam etmektedir. Johannesburg merkez polis karakoluna bildirilen temas suçları sayısı, ilk 30 polis karakolu listesinin başında bulunmaktadır. ¹²⁸

Asiedu ve Arku’nun Gana’da yaptığı bir çalışmada, 2000 ve 2007 yılları arasında suç oranları ciddi bir artış göstermemesine rağmen konut sakinlerinin kapalı konut tercih etmesindeki temel motivasyon, “güvenlik”, “suç ve şiddet korkusudur.” Üç farklı kapalı konut yerleşim alanında yapılan çalışmanın sonucunda; konut sakinlerinin yaklaşık % 61,4’ü, güvenlik kaygılarının, kapalı mülke taşınmak için en önemli faktör olduğunu kabul etmektedir. ¹²⁹

¹²⁵ Cséfalvay, a.g.e., s. 35.

¹²⁶ Karina Landman, “Gated Communities in South Africa: The Challenge for Spatial Planning and Land Use Management”, *The Town Planning Review*, Vol. 75, Issue 2, 2004, s. 156.

¹²⁷ Karina Landman, “Gated Communities in South Africa: Building Bridges or Barriers?”, *Conference on Private Urban Governance*, Germany, 2002, s. 2.

¹²⁸ Alexis Haden, “South Africa Crime Stats 2018: The Biggest Increases and Decreases” <https://www.thesouthafrican.com/south-africa-crime-stats-2018-increase-decrease/>, (02.12.2018).

¹²⁹ Alex Boakye Asiedu, Godwin Arku, “The Rise of Gated Housing Estates in Ghana: Empirical Insights From Three Communities in Metropolitan Accra”, *Journal of Housing and the Built Environment*, Vol. 24, Issue 3, 2009, s. 239.

2.5. KUZZEY AFRİKA

Arap şehirlerinde, sosyal grupların mekânsal olarak kapanması yeni bir olgu değildir. Modern dönem öncesi kasabalarda yapılan kentsel araştırmalarda kentlerin karakteristik özelliklerinden birisi, “küçük ve farklı kesimlerde kentsel örüntüler”, “sosyo-mekânsal ve fiziksel parçalanmalardır.”¹³⁰ Bir sınır çeşidi olarak duvarlar, orta çağ ve modern dönem öncesi İslam hukukunun meşru (helal) ve yasak (haram) olanı ayırmada kullandığı bir araçtır. Bu duvarlar, orta çağ ve modern dönem öncesi Müslüman Arap kültürünün dışarıyı içeriden, seküler olanı kutsaldan ayırmada kullandığı bir araç olup; kadınlardan ayrılan erkekler, gayrimüslimlerden ayrılan Müslümanlar, diğer dünyadan ayrılan bir dünya bulunmaktadır.¹³¹

1978 yılında Enver Sedat, tepki çeken politikalarının amacını “etrafımıza diktiğimiz duvarları ve engelleri ortadan kaldırmak... kâinata açılmak” olarak açıklamıştır.¹³² Kâinata açılmak birçok mekânsal değişikliği de beraberinde getirmiştir. Mısır’da yaşayan yabancılar ile petrol üreten ülkelerde çalışan Mısırlılar için lüks konutlara ve orta sınıf için üretilen konutlara bir talep artışı söz konusu olmuştur.¹³³

Mısır’da eski kent merkezinde kapalı/korunaklı konut projeleri için gerekli alanın yetersizliği ve yüksek arazi fiyatları nedeni ile şehir merkezlerinden uzaklaşma isteği Büyük Kahire çevresinde yeni şehirleri ve uydu yerleşmeleri beraberinde getirmiştir.¹³⁴ Bu yerleşmelerin inşası için “çöl arazisi” tercih edilmiştir. Kahire’de 1990 yılına kadar hükümet, çöl arazisinin yegâne sahibidir. Hükümet arazilerinin satışa başlaması ile hem mekânsal hem de toplumsal olarak şehrin merkezinden uzakta olan Kahire çölü kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri için ideal bir yer halini almıştır.¹³⁵ Mitchell’ e göre,

¹³⁰ Georg Glasze, Abdallah Alkhayyal, “Gated Housing Estates in the Arab World: Case Studies in Lebanon and Riyadh, Saudi Arabia”, *Environment and Planning B: Planning and Design*, Vol. 29, 2002, s. 321.

¹³¹ Simon O’meara, *Mekân ve Müslüman Şehir Hayatı Fes Labirentinin Sınırlarında*, çev. Hatice Osman Topçu, İstanbul: Açılım Kitap, 2014, s. 67.

¹³² El A. Sadat, *In Search of Identity*, London: Collins, 1978, s.12, aktaran: Farha Gannam, “Küreseli Yeniden Tahayyül Etmek: Kahire’de Yeniden İskân ve Yerel Kimlikler”, *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, Der. Ayşe Öncü, Petra Weyland, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, ss. 165-191.

¹³³ Farha Gannam, “Küreseli Yeniden Tahayyül Etmek: Kahire’de Yeniden İskân ve Yerel Kimlikler” .”, *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, Der. Ayşe Öncü, Petra Weyland, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, ss. 165-191.

¹³⁴ Tarek İbrahim Nasreldin, “The Future of The Existing Gated Communities in Greater Cairo After January 2011, Case Study (Dream Land)”, Egypt, Cairo University, s. 5.

¹³⁵ Petra Kuppinger, “Dışlayıcı Yeşillik: Kahire’de Yeni Güvenlikli Siteler”, çev. Şerife Geniş, Ankara, *İdealkent Dergisi*, Sayı 6, 2012, s. 24.

bu yerleşim yerleri, “Mısır’ın şimdiye kadar tanık olduğu en olağanüstü emlak patlamasını temsil etmektedir.”¹³⁶

2.6. ASYA

Arap-İsrail çatışması, İsrail’in güvenlik ve arazi geliştirme konularında özellikle de kamu kararlarında baskın bir faktör olmuştur. Ortak güvenlik önlemleri arasında; gözetim teknolojisi, alışveriş merkezlerinde ve kamu kurumlarında güvenlik görevlileri ve kapalı kampüsler yer almaktadır. Kentsel yerleşim alanları genellikle güvenli kabul edilmektedir. Ancak geliştiriciler, kapıları, güvenlik imajını geliştirmek için bir tasarım aracı olarak giderek daha fazla kullanmaktadır.¹³⁷ Rosen ve Razin, İsrail’deki üç ana tip kapanmayı, “dışa kapalı yerleşim bölgesi” (enclaves) kavramı yardımı ile tanımlamaktadır. Bu üç tip, “geleneksel dışa kapalı yerleşim bölgeleri” (etno-dini topluluklar), “sınır bölgeler” (yerleşim yerleri) ve “yeni kapalı topluluklar” (piyasa koşullarının bir ürünü) olarak ifade edilmekte ve her biri farklı sosyal-tarihsel süreçleri temsil etmektedir. İsrail’deki kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri sadece hükümet politikaları ve Arap-Yahudi gerginliğine atfedilen bir yapılaşma olmamakta, yeni küresel modeller ve yerel muhafazalı modeller ile etkileşime girmektedir. Dolayısıyla bu kapalı mekânlar dinamik bir yapıda yeniden ve yeniden üretilmektedir.¹³⁸

Güneydoğu Asya ülkelerinde kapalı toplulukların varlığı modern dönemden de öncesine dayanmaktadır. Beton duvarlar bulunmasa da sakinlerin birbirine saygı duyduğu ve yasal nedenler olmadıkça geçmediği mahalleler arasında sanal duvarlar mevcuttur. Kapalı topluluk temel fikri, yeni olmadığı ve birçok kültür de bulunabileceği gibi, Güneydoğu Asya da bir istisna değildir. Ancak modern kapalı/konut yerleşmelerini ABD’dekilerin “sanal imitasyonu” olarak belirten Leisch’e göre, Güneydoğu Asya’daki modern kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleri, toplumsal ihtiyaçların, modern tasarım fikirlerinin ve kapitalist zorunlulukların bir karışımı olarak görülebilmektedir.¹³⁹ Leisch’in, 1999’da Endonezya’da her biri farklı semtlerde yaşayan kapalı/korunaklı 754

¹³⁶ Timothy Mitchell, “Dreamland: The Neoliberalism of Your Desires”, *Middle East Report*, Issue 210, 1999, s. 28.

¹³⁷ Gillad Rosen, Jill Grant, “Reproducing Difference: Gated Communities in Canada and Israel”, *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 35, Issue 4, 2011, s.781.

¹³⁸ Gillad Rosen, Eran Razin, “Enclosed Residential Neighborhoods in Israel From Landscapes of Heritage and Frontier Enclaves to New Gated Communities”, *Environment and Planning A*, Vol. 40, 2008, s. 2911.

¹³⁹ Harald Leisch, “Gated Communities in Indonesia”, *Cities*, Vol. 19, Issue 5, 2002, s. 341.

konut sakini ile yaptığı görüşmelerde, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin tercih nedenleri “güvenlik”, “saygınlık” ve “yaşam stilidir.”¹⁴⁰

Çin'in “mühürlü konut alanları” (fengbi xiaoqu) olarak tanımlanan kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, derin tarihsel köklere sahiptir ve bu yerleşim yerleri çeşitli sosyal sınıflar için bir konut biçimi olarak kullanılmaktadır. Çin kentlerindeki bu tür konutların yaygınlığı, popülerliklerinden dolayı birden fazla nedene işaret etmektedir.¹⁴¹ Ancak Staub ve Yu, bu yerleşim yerlerinin çok eskiye dayanmasından dolayı çok fazla çeşidinin olduğunu ve genelleme yapmanın zor olduğunu belirtmekte ve incelenen yerleşim yerleri büyüdükçe Çin'deki sosyal yaşantının etkisinden ziyade tıpkı Batı'daki gibi ekonomik dürtülerin etkili olduğunu ifade etmektedir.¹⁴²

Pow, Şanghay'ın kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin (fengbi xiaoqu) Anglo-Amerikan kentlerindeki kapalı konut yerleşmelerinden farklı bir süreç geçirdiğini belirtmektedir. Maoist Çin'de kolektif yaşam ve kamusal alanda baskın politikalar uygulanmıştır. Pow, bu durumun çok eleştirilmediğini fakat reform sonrası dönemde mahremiyet ve özel mülkiyetin değerlendirilmesinin, kapalı konut sakinleri için “sosyal statü” ve “yaşam tarzı konsepti” haline geldiğini¹⁴³ ve özel konutun veya iç tasarımın sistemde öğütüldüğü bir süreçten çıkan kentlilerin, konutları dekore etmek için para ve zaman harcadıklarını belirtmektedir.¹⁴⁴ Diğer yandan, Şangay'daki baskın Komünist Parti iktidarın uygulamalarından nispeten özgür bir yapıyı, “yeni yarı özerk mekânlar” olarak görmektedir.¹⁴⁵

3. TÜRKİYE'DEKİ KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİ

Kentsel ayrışma tartışmalarında, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin tercih ve meşrulaşma nedeni olarak “güvenlik” kavramı sıklıkla vurgulanmaktadır. Dünyadaki örnekleri incelendiğinde; Amerikan kentlerindeki beyaz orta ve üst orta sınıflar için

¹⁴⁰ Leisch, a.g.m., s. 348.

¹⁴¹ Alexandra Staub, Qingyang Yu, “The ‘New’ Gated Housing Communities in China: Implications for Urban Identity”, *ARCC Conference Repository*, <https://doi.org/10.17831/rep:arcc%y308>, (25.07.2019), s. 545.

¹⁴² Staub, Yu, a.g.m., s. 552.

¹⁴³ Choon-Piew Pow, “Constructing A New Private Order: Gated Communities and The Privatization of Urban Life in Post-Reform Shanghai”, *Social & Cultural Geography*, Vol. 8, Issue 6, 2007, s. 821.

¹⁴⁴ Pow, a.g.m., s. 822.

¹⁴⁵ Pow, a.g.m., s. 830.

“siyah gettolar”, Latin Amerika kentlerindeki suç bölgelerine dönüşmüş “favelalar”, Asya kentlerinde görülen “dinsel, etnik gerilimler” bu söylemi meşrulaştırmaktadır. Ancak Türkiye’de etnik, ırksal, sınıfsal şiddetin bu ülkelere göre düşük oluşu nedeni ile güvenlik ihtiyacı yerine daha çok “tüketim kültürü” ve “kentsel alandaki yatırım olanaklarına odaklanan yatırımcıların” etken olduğu görülmektedir.¹⁴⁶ Bu bağlamda çalışmada söz konusu durumun yansıması olarak İstanbul ve başkent Ankara özelinde bir değerlendirme yapılmaktadır.

3.1. İSTANBUL

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin İstanbul’daki gelişimi incelendiğinde, 1970’lerin sonlarından itibaren Caddebostan, Fenerbahçe ve Suadiye gibi semtlerde inşa edilen lüks bloklar olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Daha sonra Marmara Denizi çevresinde tatil köylerinin dönüşümü ve ulaşım aksının da gelişmesi ile sahil köyleri kalıcı yaşamın olduğu alanlar haline almıştır ve 1980’lerin ortasına doğru da “villa siteleri” ortaya çıkmıştır.¹⁴⁷ 1980’lerin sonunda sayıları çok azken kartopu etkisi ile çoğalmış ve 2000’lerin başında İstanbul’un yeni ulaşım aksları ile değişen çeperi, 1960’ların gecekondulaşma hızı ile yarışan kapalı konut siteleri ile dolmaya başlamıştır.”¹⁴⁸

Pérouse, İstanbul örneğinin Lübnan veya İran ile karşılaştırıldığında sadece korunaklı lüks konut olgusuna indirgenemeyeceğini, “sitelerin yerelleşmesi” ve “ayrılma” olgusunun baskın olduğunu belirtmektedir. Kahire ile karşılaştırıldığında ise, İstanbul’daki olgunun, “bu kentteki uluslararasılaşmış iş ve rant sınıfının hızlı ve geniş çaplı yayılımının göstergesi olan kitleselliğini”¹⁴⁹ ifade etmektedir.

Pérouse’un belirttiği iş ve rant sınıfının kültürel alışkanlıklarına değinen Öncü ve Weyland, “küresel iş muhiti kültürü” olarak tanımladıkları bu kültürün parçası olmanın, sadece yabancı dil bilmek veya şirkette çalışmak, bilgisayar kullanmak değil aynı zamanda benzer zevklere sahip olmak, benzer dergi ve gazeteleri okumak, en önemlisi

¹⁴⁶ Hatice Kurtuluş, “İstanbul’da Kapalı Yerleşmeler Beykoz Konakları Örneği”, *İstanbul’da Kentsel Ayrışma*, 2.b., İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016, ss. 161-183.

¹⁴⁷ Jean-François Pérouse, “Sitelerle Kuşatılmış İstanbul”, çev. Selim Sezer, *İstanbul’la Yüzleşme Denemeleri Çeperler, Hareketlilik ve Kentsel Bellek*, 2.b., İstanbul: İletişim Yayınları, 2014, ss. 133-145.

¹⁴⁸ Kurtuluş, a.g.m., s. 168.

¹⁴⁹ Jean-François Pérouse, “Eyüp İlçesi’nin”, çev. Selim Sezer, *İstanbul’la Yüzleşme Denemeleri Çeperler, Hareketlilik ve Kentsel Bellek*, 2.b., İstanbul: İletişim Yayınları, 2014, ss. 187-213.

ise, benzer yaşam biçimini paylaşmak anlamına geldiğini ifade etmektedir. Öncü ve Weyland'a göre, "idealinizdeki ev" mitolojisinin simgelediği yaşam biçimi, bu kültüre dâhil olmanın en önemli sembolik unsurlarından biridir."¹⁵⁰

Yeni, geliri hızla yükselen sınıf için müstakil villalar olduğu gibi, İstanbul'un orta ve alt-orta sınıfları için de "yeni bir ev, yeni bir yaşam tarzı" blok apartmanlarda bir daire mümkündür. İstanbul'daki yüksek beton bloklardan oluşan bu konut yerleşmeleri, uzaktan birbirlerine benzeseler de önemli farkları bulunmaktadır. Konutun maliyeti, büyüklüğü, asansör olup olmaması, konutun ve çevrenin donanımlarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bunun yanı sıra konut sahiplerinin sosyal kökenine bağlı olarak da sitede yaşamının sembolik anlamı değişmektedir.¹⁵¹

Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, "kapalı", "izole" ve "steril" olarak tanımlanmaktadır. Tanülkü, bu konut yerleşmeleri arasında benzerlik, farklılık veya rekabet olup olmadığını sorgulamaktadır. İstanbul'un farklı yerlerinde bulunan iki güvenli site (İstanbul İstanbul ve Kasaba) üzerine yaptığı alan çalışmasında; 1980 sonrası oluşan yeni üst sınıflar arasındaki rekabete dikkat çekmektedir. Bu sınıfların, "dışarıdan kopuk değil dışarı ile ilişki kurarak ayrıştıklarını" belirtmektedir. Örneğin; "İstanbul İstanbul" sakinlerinin, dışarıya karşı ilgisiz veya apolitik olmadığını, daha "elit" bir site ile (Kemer Country) karşılaştırma yaptıklarını belirtmektedir.¹⁵² Dolayısıyla kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, kentte sadece yoksul mekânlardan ayrışmamakta kendi aralarında da bir ayrışma/ rekabet oluşmaktadır.

İstanbul'da kentsel mekânda, toplumsal grupların "var olduklarını gösterme çabaları" artık yadsınamaz bir gerçektir. Bu görülme ve görme arasındaki diyalektik kentsel mekânda giderek şiddetlenmektedir. İdeal kentini inşa edemeyen orta, orta alt, orta üst ve üst sınıflar kimliklerinin üretimine yatırım yaptıkları yeni mekânlar inşa etmektedir. İstanbul'un yoksul nüfusunun yaşam mekânlarının inşası da kanunsuz veya kanuna uygun şekilde sürmektedir. Aksoy ve Robins, bu durumu "zenginlerin kaçtığı

¹⁵⁰ Ayşe Öncü, "İdeal Ev Mitolojisi Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı", *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, der. Ayşe Öncü, Petra Weyland, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, ss. 85-105.

¹⁵¹ Öncü, Weyland, a.g.e., s. 101.

¹⁵² Başak Tanülkü, "Güvenlikli Siteler Arası Rekabet: 'Ahlaklı Kapitalizmin' Kimlik Üzerine Etkisi", *İdealkent Dergisi*, Sayı 6, 2012, ss. 124-153.

sığınaklar, kent yoksullarının ayakta kalabilmek için mücadele ettikleri bölgelerle yana yana. Kaderi mekânsal komşuluk olan, ayrı dünyalar”¹⁵³ olarak ifade etmektedir.

3.2. ANKARA

1923 yılında Ankara'nın, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olması ile birlikte arsa fiyatları yükselmeye başlamıştır. Kent merkezindeki değer artışının yanı sıra kentin çevresindeki toprakların da el değiştirdiği bir süreç ortaya çıkmıştır. “Mustafa Kemal'in konutunun Çankaya Bağları'nda seçilmesi ve Yenişehir'in Şehremaneti tarafından kamulaştırılması kentin yeni gelişme yönünün güneye doğru kaymasına neden olmuştur.” Ankara'nın batısındaki Gazi Çiftliği ile de bu yöne doğru olabilecek gelişmeler engellenmiştir. Bu sebeple Ankara ilk yıllarında kuzey-güney yönünde büyümüştür.¹⁵⁴ “Bir kent için hızlı sayılabilecek 20 yıl gibi kısa bir sürede Türkiye'nin en büyük ikinci kenti haline gelmiş; 1920'de yaklaşık 30.000 kişilik bir nüfusa sahipken, 20 yıl içerisinde bu rakam 10 katına 300.000'e yükselmiştir. 1990'larda ise 3.000.000'a ulaşmıştır.”¹⁵⁵

Güvenç'in 1990 yılında yaptığı çalışmada, kentin kuzey-güney yönünde büyümesi durumunun devam ettiği belirtilmektedir. Kenti doğu-batı yönünde bölen İstanbul-Samsun yolu, “statü, gelir profilleri çok farklı ‘iki Ankara’ oluşturmakta; kuzeyde dar gelirli ücretli ve esnaf, merkezde yoksul, güneyde ise varlıklı kesimlerin hâkim olduğu, statü ve gelir düzeyini ifade eden bir kent görünümü ortaya çıkmaktadır.”¹⁵⁶

1990 yılında Ankara'nın mekânsal düzenlemesine etki eden diğer bir gelişme ise; “Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu (AMANPB) tarafından ülkede ilk kez metropolitan ölçekte bir planlama çalışmasının başlatılmasıdır.” Nazım Planının ana politikası, kuzey-güney yönünde gelişen kentin, “bir ana koridora bağlı olarak (batı koridoru) topografik çanak dışına çıkmasını sağlamak ve böylece hava kirliliğinin daha az olacağı alanları yerleşime açmak olmuştur.” Planın sonucunda büyük konut ve sanayi

¹⁵³ Aksoy, Robins, a.g.m., s. 3.

¹⁵⁴ Tekeli, a.g.e., s. 288.

¹⁵⁵ Alev Çınar, “Kentler”, *Dünden Bugüne Türkiye Tarih, Politika, Toplum ve Kültür*, der. Metin Heper, Sabri Sayarı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, ss. 391-405.

¹⁵⁶ Murat Güvenç, “Ankara'da Statü/Köken Farklılaşması; 1990 Sayım Örneklemeleri Üzerinde Blokmodel Çözümlenmeleri”, *Tarih İçinde Ankara II*, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2001, s. 17-34, aktaran: Tuğçe Şanlı, “Üst Gelir Grubunun Sosyo – Mekânsal Ayrışımı Ankara Bilkent Angora Evleri Örneği”, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2008, s. 75.

bölgeleri Ankara'nın batısında yerleşim göstermiştir. Örnek olarak; “Batıkent, Eryaman, Sincan gibi Toplu Konut Alanları ile Sincan Organize Sanayi Bölgesi gibi önemli odaklar planlanarak gelişmeye açılmış ve kent ağırlıklı olarak İstanbul yoluna yönelmiştir.” Ancak Ankara Çevre Yolu, Nazım Planın temel politikasını zedeleyerek o bölge de spekülatif basıncın artmasına neden olmuştur. ¹⁵⁷

Kentin batısına doğru gerçekleşen bu atılım (Eskişehir aksı), sadece üst ve üst-orta gelir gruplarının tercih ettiği mekânların çoğalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla “önceleri kentin güneyinde Çankaya, GOP, Oran, Ayrancı gibi semtlerde yer seçen üst gelir grubu yeni açılımlarla birlikte batı aksındaki yayılıma katılmış ve korunaklı konut alanlarına yerleşmeye, ‘kaçış adalarına’ gitmeye başlamıştır.” ¹⁵⁸

4. KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİNİN TERCİH EDİLME NEDENLERİ

4.1. FİZİKSEL NEDENLER

İnsanlar, doğada veya kentte tehlikelere karşı güvenliğini sağlamak için “sınır” olgusunu geliştirmektedir. Bu sınırları belirlerken fiziki belirleyicileri, sembolleri ve işaretleri kullanmaktadır.¹⁵⁹ Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinde fiziki sınırlar, “duvarlar”, “kapılar”, “tel örgüleri” ve “çitler”; teknolojik sınırlar, “kamera”, “alarm”, “kimlik belirlemede kullanılan kartlar”; sembolik sınırlar ise, “mekânın ölçü, doku, yeşil alanlar gibi mimari özellikleri” üzerinden oluşturulmaktadır. Fiziki sınırlarda gözetim, işaretler ve görevliler tarafından sağlanırken, sembolik sınırlarda doğal bir gözetim söz konusu olmaktadır. ¹⁶⁰

¹⁵⁷ Ankara Büyükşehir Belediyesi, Tarihsel Gelişim, Planlama Süreci, s. 50-51 <https://www.ankara.bel.tr/files/6513/4726/6062/2-tarihce.pdf> (15.03.2019).

¹⁵⁸ Tansı Şenyapılı, “Ankara Kenti İkili Yapısında Dönüşümler”, *Cumhuriyetin Ankara'sı*, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2005, ss. 217-244, aktaran: Tuğçe Şanlı, “Üst Gelir Grubunun Sosyo – Mekânsal Ayrışımı Ankara Bilkent Angora Evleri Örneği”, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2008, s. 77.

¹⁵⁹ Oscar Newman, *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*, New York: Collier Books, 1978, ss. 1-78, aktaran: Özge Tümer, “Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinin Bursa'daki Örnekler Kapsamında Değerlendirilmesi”, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2006, s. 87.

¹⁶⁰ Özge Tümer, “Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinin Bursa'daki Örnekler Kapsamında Değerlendirilmesi”, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2006, s. 89.

Güvenlik amaçlı inşa edilen kapalı/korunaklı konut yerleşmelerindeki fiziki sınırlar sembolik bir ayrışma aracı olarak da kabul edilmektedir. Duvarların, çitlerin, tel örgülerin içerdekileri dışardakilerden korumak için yapıldığı bilinmektedir. Özellikle de en yakın ve zorunlu komşularına, yani siteleri çevreleyen gecekondulara karşı korumanın bir yöntemi olmaktadır.¹⁶¹

4.1.1. Güvenlik

Korku, antik çağlardan Rönesans'a kadar kentsel mekânda kendisini geniş duvarlarla ayrılan sınırlarda göstermektedir. Modern korku ve modern kentleşme düşünüldüğünde Ellin, "korku tarihinin mantıksal başlangıcını Fransız Devrimi olarak kabul etmektedir. Fransız Devrimi ile sadece yeni sosyal ve iktidar yapılarının değil bunun yanı sıra dünyanın algılanmasının yeni yollarının ve bu yeni korku kaynaklarının pazarlandığını" belirtmektedir.¹⁶² Harvey de, günümüzde kapitalizmin güvensizlik ürettiğini ifade etmektedir.¹⁶³

Giddens, güven kavramını, "itimat ile inanç arasındaki bağ" olarak açıklarken, güvenin antitezini de güvensizlik değil, "angst" yani "varoluşsal endişe" ya da "korku" olarak özetlemektedir.¹⁶⁴ Bauman'a göre ise, yoğun nüfuslu kentsel alanlar bireylerde "miksofobi" tepkisi yaratmaktadır. Miksofobi; "baş edilemez ölçüde bilinmez, ehlileştirilemez itici ve denetlenemez şeylerden duyulan korkudur." Kentin kafa karıştırıcı, ürkütücü karmaşa ve yaygarasından kendilerini soyutlayan "güvenlikli yaşam alanı" satın alabilen zenginlerin aksine az talihli insanlar kentin saldırgan, güvensiz haline maruz kalmaktadır.¹⁶⁵ Miksofobi, homojen ve soyutlanmış bölgeler oluşturmaktadır. Kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerini tercih edenler, tehlikelere karşı korunmanın da ötesinde "güvensizlik korkusundan korunmak" istemektedir. Buna karşın bireyi, birçok şey korkutabilir ve güvensiz hissettirebilir. Bu nedenle Bauman, "korkuları defetmek

¹⁶¹ Jean-François Pérouse, A. Didem Danış, "Zenginliğin Mekânda Yeni Yansımaları: İstanbul'da Güvenlikli Siteler", *Toplum ve Bilim*, Sayı 104, 2005, s. 106.

¹⁶² Nan Ellin, "Shelter From the Storm or Form Follows Fear and Vice Versa", *Architecture of Fear*, ed. Nan Ellin, New York: Princeton Architectural Press, 1997, ss. 13-45.

¹⁶³ David Harvey, *Sermayenin Mekânları: Eleştirel Bir Coğrafyaya Doğru*, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2012, s. 155.

¹⁶⁴ Giddens, a.g.e., ss. 32-37.

¹⁶⁵ Zygmunt Bauman, *Kapımızdaki Yabancılar*, çev. Emre Barca, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018, s. 15.

amacıyla kapalı bir siteye kapanıp yaşamayı, çocuklar yüzmeyi öğrenirken güvende olsunlar diye yüzme havuzunun suyunu boşaltmaya” benzetmektedir. ¹⁶⁶

Modern dönemin güvenlik kavramını, modern öncesi dönemlerden ayıran Lyon’a göre, “bir zamanlar gece nöbetçisinin şehir kapısında beklediğini bilmek sizin rahat uyumanızı sağlıyor olsa bile, aynı şey bugünün ‘güvenlik’ kavramı için söylenememektedir.”¹⁶⁷ Güvenlik teknolojisine duyulan güven, insanları belirgin tehditlere (nükleer, iklimsel tehditler vs.) karşı değil daha belirsiz daha basit risklere karşı korumaktadır. Giddens’a göre, modern dönemdeki güven hem insani hem de “soyut bir sistemin güvenilirliğine olan itimat” olarak tanımlanmaktadır. Bu itimat, sıradan insanlar ile uzmanlar arasındaki bilgi eksikliğine dayalıdır. ¹⁶⁸

Teknoloji, “bilmeme halinde de” zaruri bir hal almaktadır. Kullanılan tüm güvenlik teknolojileri de bu nedenle önem kazanmaktadır. Kişisel güvenlik, büyüyen bir sektör haline gelmektedir. Bireye dönük yeni bir risk ve buna uygun bir güvenlik önlemi keşfedilmektedir. Güvenlik endüstrisinin, ilk olarak ABD’de gelişmeye başladığı daha sonra İngiltere’de özellikle 1990’lı yıllarda hırsız alarmı, yangın alarmı, araba alarmı ve kişisel alarmlara talebin ciddi ölçüde arttığı, 5 yıl içinde de ekonomide durgunluk yaşanmasına rağmen güvenlik önlemlerine talep nedeni ile bu endüstrinin yılda % 10 büyüme gerçekleştirdiği ifade edilmektedir.¹⁶⁹ Gözetim teknolojisinin, modern dönemde iki amaca hizmet ettiği belirtilmektedir; ilki, hapsetmek “çitin içine almak”; diğeri ise, “çitin dışında bırakmaktır.” ¹⁷⁰

Çitin dışında bırakılan tanımlanamayan yabancı olgusu, “modern insanın içinde taşıdığı, yaşamdaki belirsizliğe karşı duyduğu korku ile özdeşleştirebileceği bir olgu olmaktadır.” Dolayısıyla bireyler, yabancıları evlerinden, kamusal alandan dışlamaktadır. Her şeye rağmen hayat, belirsizdir ve değişkendir. ¹⁷¹ Bunun yanı sıra Simmel, yabancıyı; “bugün gelen ve yarın giden gezgin olarak değil, bugün gelen ve yarın kalan kişi olarak”

¹⁶⁶ Zygmunt Bauman, *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*, çev. Pelin Sıral, İstanbul: Habitus Yayıncılık, 2011, ss. 171-174.

¹⁶⁷ Zygmunt Bauman, David Lyon, *Akışkan Gözetim*, çev. Elçin Yılmaz, 2.b, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016, s. 115.

¹⁶⁸ Giddens, a.g.e., ss. 79-92.

¹⁶⁹ Frank Furedi, *Korku Kültürü Risk Almanın Riskleri*, çev. Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001, s. 27.

¹⁷⁰ Bauman, Lyon, a.g.e., s. 78.

¹⁷¹ Bauman, a.g.e., s. 170.

¹⁷² olarak tanımlamaktadır. Dolayısı ile dışlama veya kapanma gibi çözümlerin ömürleri kısadır.

Güvenliğin meşrulaştırılması, mutlaklaştırılması, güvenlik takıntısının rutin ve banal hale gelmesi ile birlikte insan davranışlarının diğer alanları da bunun etkisinden muaf olamamaktadır.¹⁷³ Bu bağlamda, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin meşru olmasındaki unsur da; şiddet ve suç korkusu, kentsel şiddettir. “Yer duygusunun kaybolduğu, duvarların, kapıların, güvenlikle ilgili ekipmanlarla donatıldığı bu yerleşim yerleri meşru hale gelmektedir.”¹⁷⁴

Toplumun bir bütün olarak güvenliğinin sağlanması değil, “satın alınabilen bir güvenlik”, “özelleştirilen bir güvenlik” söz konusudur.¹⁷⁵ Güvenlik, bir noktadan sonra ihtiyaç olmaktan çıkıp bir “prestij meselesi” haline gelmektedir. Yapılan çalışmalarda, kapalı/korunaklı konut yerleşimlerinde yaşayanlar sık sık "yanlış bir güvenlik duygusu" yaşadıklarını kabul etmektedirler çünkü onlar hala her gün konuta giren ustalar, bahçıvanlar, evcil hayvanlar ve hatta özel güvenlik görevlileri hakkında endişelenmek zorunda kalmaktadır.¹⁷⁶ Bu tür sitelerde hırsızlık vakaları da yaşanmaktadır. Bunu bilen site sakinleri, istisnalar dışında hiçbir zaman tam anlamı ile güven duygusu yaşayamamaktadır.¹⁷⁷

4.1.2. Yeşil Alanlar ve Sosyal Donatı Alanları

Kentlerde yeşil ve kamusal alanların genişletilmesi vurgusu yapılsa da kent planlarında yeşil alanlar ve kamusal alanlar azalmaktadır. Buna bağlı olarak kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, tüketicilere “tematik”, “yeşil alanlar”, “doğa ile iç içe”, “kentten kaçış” fikrini sunmaktadır. Atkinson ve Flint, bu bağlamda kapalı/korunaklı konut yerleşmelerini “elitlerin mekânsal isyanı”¹⁷⁸ olarak tanımlamaktadır. Kamusal alandaki eksikliklere (güvenlik, alt yapı, ortak alanlar vb.) karşı kentte varsıl

¹⁷² Georg Simmel, “The Stranger”, *The Sociology of Georg Simmel*, çev. Wolff Kurt, New York: Free Press, 1950, s. 402.

¹⁷³ Furedi, a.g.e., s. 24.

¹⁷⁴ Low, a.g.m., ss. 45-58.

¹⁷⁵ Alver, a.g.e., s. 100.

¹⁷⁶ Setha M. Low, “Imprisoned by the Walls Built to Keep 'the Others' Out”, Los Angeles Times, <http://articles.latimes.com/2003/dec/19/opinion/oe-low19>, (19.10.2003).

¹⁷⁷ Pérouse, Daniş, a.g.m., s. 119.

¹⁷⁸ Rowland Atkinson, John Flint, “Fortress Uk? Gated Communities, The Spatial Revolt of The Elites And Time-Space Trajectories Of Segregation”, *Housing Studies*, Vol. 19, Issue 6, 2004, ss. 875–892.

tüketiciler için mekânlar üretilmektedir. Bunun yanı sıra sosyal donatı alanları ile kentin olanakları da sağlanmaktadır. Bu nedenle yeşil ve sosyal donatı alanlarının varlığı, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin, güvenlik fikrinden sonra ön plana çıkan bir tercih nedenidir.

Konutların pazarlama stratejisine göre, yeşil alan, manzara, sosyal donatı alanları bazen de nostaljik sembollerin kullanıldığı mekanlar yeniden oluşturulmaktadır.¹⁷⁹ Konut kullanıcıları, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinden ev satın aldıklarında sadece evin içini değil, yerleşimin sosyal mekânlarını kullanım hakkını da satın almaktadır. Sosyal mekânlar, kapalı/konut yerleşmelerinin özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Bu mekânlar; spor alanları, yüzme havuzları, tenis kortları, basketbol sahaları, alışveriş merkezleri, anaokulu, sağlık merkezleri alanları şeklinde genişletilebilmektedir.

Kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleri, varsıllara, orta ve orta üst sınıf mensuplarına –dolayısı ile çocuklarına- sosyalleşebilecekleri ortak alanlar sunmaktadır. Nitekim 1979 yılında Carnegie’de yapılan bir çalışmada, “çocukların geleceklerinin kendi akılları, yetenekleri, çabaları ya da hırsları ile değil, büyük ölçüde sosyal çevreleri, doğdukları coğrafi konum ve ailelerinin toplumdaki yeri ile belirlendiği”¹⁸⁰ belirtilmektedir. Aileler de, bu durumun farkındadır. Dolayısı ile ortak sosyal donatı alanlarının varlığı ve kurulan ilişkiler tüketiciler için önemli hale gelmektedir.

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin sundukları kültürel etkinlikler, hizmetler, aynı sosyal statüden kişilerin ortak yaşama düşüncesini destekliyor olsa da bu tarz konut yerleşmelerinde ortak mekânların kullanımı oldukça düşük bulunmaktadır.¹⁸¹ Bu duruma rağmen, sosyal donatı alanları ve sunduğu hizmetlerin varlığı kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin tercih edilme oranını arttırmaktadır.

Kentsel mekândaki kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin hızlı artışı, kentin kamusal alanında kaliteli sosyal alanların yapılmasını yavaşlatmaktadır ve bu nedenle kentteki sosyal yaşam tehdit altına girmektedir. Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin

¹⁷⁹ Mehmet Akalın, “Mekânsal Ayrışmanın Bir Yeni Biçimi Olarak Kapalı/Kapılı Siteler: Akkent Konutları Örneği”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 2, 2016, s. 930.

¹⁸⁰ Zygmunt Bauman, *Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına mıdır?*, çev. Hakan Keser, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014, s.16.

¹⁸¹ Barbaros Bektaş, ”Kapalı Siteler Üzerine Yerel Bir Değerlendirme: Mersin Örneği”, *Toplum ve Demokrasi*, Sayı 11, 2011, s.100.

kamu hizmetlerinden tamamen izole hale gelmesi ile de kapalı/korunaklı konut yerleşmesinde yaşayan birey, kendi imkânları ile yararlandığı hizmetlere karşın yerel yönetimlerin hizmetlerini ve hizmetlere ilişkin ihtiyacını sorgular hale gelmektedir. Bu durumda yerel yönetimlere karşı sorumluluğu azaltmaktadır ve buna bağlı olarak demokrasiyi tehdit etmektedir.¹⁸² Sonuç olarak da fiziksel ve sosyo-kültürel ayrışma artmaktadır.

4.1.3. Yerleşimin Mimari Özellikleri

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin mekân sınırlaması, duvarlar hatta kaldırımlar ile başlamaktadır. Frantz, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin çevresinin “korku peyzajı” ile yabancıların yerleşime yaklaşmalarının engellendiğini belirtmektedir. Sitelerin sadece duvar veya güvenlik ekipmanları ile örülmediğini, site çevresindeki kaldırım sayısının az olması sonucu otomobillerin park etmesine imkân verilmeyecek şekilde tasarlandığını belirtmektedir.¹⁸³ Duvar, kapı, güvenlik ekipmanı, kaldırım gibi sınırlar ile tanımlanan kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri artık diğer özelliklere kapalıdır yani tanımlanarak sınırlandırılmaktadır ayrıca başka bir özellik taşıması engellendiği için, onun dışında kalanları da tanımlarken sürekli bir öteki yaratmaktadır.¹⁸⁴ Bireylerin yalnızca barındığı mekânın güvenliğini sağlama ihtiyacı için gerçekleştirdiği sınırlama davranışı, etki alanı küçük bir çevre ile kısıtlı iken, gruplaşan bireylerin barınma ihtiyacının yanı sıra grup beraberliklerini koruma amaçlı sınırlama davranışının etki alanı bütün bir kenttir ve mekânsal birliği kırıcı etkiye sahip olmaktadır.¹⁸⁵

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin mimari açıdan estetikleştirme yöntemi ise, reklam ve pazarlama aracılığı ve tüketim kültürünün sunduğu semboller ile sağlanmaktadır. Semboller çerçevesinde sürekli üretilen konseptlerin gerçekte ne kadar yaşanabilir oldukları tartışılmaktadır. Soyutlanma ile aynı zamanda yerellik içerikli,

¹⁸² Anna Milton, “Building Balanced Communities, the US and UK Compared”, *RICS Leading Edge Series*, 2002, aktaran: S. Banu Garip, “Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinde Sosyal İhtiyaçların Fiziksel ve Sosyal Etkileşim Çerçevesinde İrdelenmesi” (Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010, s. 72.

¹⁸³ Klaus Frantz, “Private Gated Neighborhoods; A Progressive Trend in US Urban Development”, *Private Cities: Global and Local Perspectives*, ed. Georg Glasze, Chris Webster, Klaus Frantz, New York: Routledge, 2006, ss. 64-75.

¹⁸⁴ Özlemnur Ataol, *İstinye’de Sosyal Ve Mekânsal Açından Sınır İncelemesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2013, s. 9.

¹⁸⁵ Ataol, a.g.t., s. 3.

insanların ruhlarına hitab edecek konut ¹⁸⁶ sloganları, özlenen bir geçmiş, geleneksel motifler ya da fütürist yaklaşımlar olabilmektedir. ¹⁸⁷

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin inşa edildiği araziye seçen, yerel yönetimlerle iletişim halinde olan ve pazarlama, tanıtım stratejilerini belirleyen aktör, büyük sermaye sahipleri konut şirketleridir. ¹⁸⁸ Konut şirketleri tarafından ideal yaşam tarzının tasarlanıp, mitleştirilip tüketildiği, fiziksel ve sosyal güvenliğin garantilendiği konseptler önerilmektedir. Talepten çok arz yaratımı söz konusu olduğunda birey, sunulan konseptler arasından bir tercihte bulunmaktadır. Bu tercih sürecini etkileyen de, sosyo-kültürel nedenlerdir.

4.2. SOSYO-KÜLTÜREL NEDENLER

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin tercih sürecini etkileyen sosyo-kültürel nedenler; “topluluk oluşturma”, “kişisel ve toplumsal itibar oluşturma”, “muhafaza ve mahremiyet alanları oluşturma” olarak incelenebilmektedir.

4.2.1. Topluluk Oluşturma

Benzer sosyal gruplar ile bir arada yaşama, topluluk oluşturma tercihi benzer sosyal çevreyi paylaşma yolu ile gerçekleşmektedir. Sosyal çevre, ayrıcalıklı/donanımlı fiziki mekâna olan talebi (gerek yerleşme gerekse konut özelinde olsun) beraberinde getirmektedir. ¹⁸⁹

Wirth’ e göre, kentsel nüfus yer seçiminde, çalışılan yer ve yapılan işin niteliği, gelir, ırksal ve etnik özellikler, toplumsal statü, gelenekler, alışkanlıklar, zevkler ve önyargılar üzerinden tercih yapmaktadır. Bu unsurlarla kentliler birbirlerinden ayrılma eğilimindedir. Aynı zamanda da aynı statüde bulunan ve benzer gereksinimleri olan

¹⁸⁶ Handan Güzelci, “İstanbul’un Değişim Sürecinde Konut Reklamlarının Göstergibilimsel Çözümlemesi: 2000 Sonrası Mimari Örnekleri”, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 8 (1), 2018, ss. 45-60.

¹⁸⁷ T. Didem Akyol Altun, “Yeni Yaşam Tarzları: Kapalı Konut Yerleşkeleri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, Cilt 10, Sayı 3, 2008, s. 76.

¹⁸⁸ Nejdet Özberk, “Piyasa Eliyle Üretilen Kentsel Ütopiyalar: Özel Konut Şirketlerinin Kentsel Mekân Sunumu”, https://www.academia.edu/7381828/Piyasa_Eliyle_%C3%9Cretilen_Kentsel_%C3%9Ctopiyalar_%C3%9Czel_Konut_%C5%9Eirketlerinin_Kentsel_Mek%C3%A2n_Sunumu_Urban_Utopias_Created_by_the_Market_Urban_Space_Promotion_of_Private_Housing_Companies (25.07.2019), s. 970.

¹⁸⁹ Evrim Özkan Töre, Senem Kozaman Som, “Sosyo-Mekânsal Ayrışmada Korunaklı Konut Yerleşmeleri: İstanbul Örneği”, *Megaron*, Cilt 4, Sayı 3, 2009, s. 126.

kentliler, bilinçli olarak ya da içinde buldukları koşulların bir gereği olarak bilinçsizce aynı yerlerde yaşamayı tercih etmektedir. ¹⁹⁰

Doenges, Amerikan toplumunda “toplum” kavramının düşüş yaşadığını, “kaybedilen değer” (lost prize) olarak pazarlamacıların da bu ihtiyacı kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri ile karşılamaya çalıştıklarını belirtmektedir. Oluşan bu kapalı toplulukların alıcıları, satışın sonunda sadece bir ‘ev’ değil aynı zamanda bir toplumu da satın almış olmaktadır. ¹⁹¹ Bu nedenle kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri özellikleri bakımından yeni “mikro-toplumlar” oluşturmaktadır. ¹⁹²

Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, heterojen bir topluluktan ziyade homojen bir topluluk talebidir. Seçilmiş hayat tarzının üzerinden varlık kazanmaktadır. Kentsel ayrışma da, bu noktada görülmektedir. Ayrışma, tek tip hayat tarzı üzerinden oluşmaktadır. ¹⁹³ Fark üzerinden pazarlanan konut, homojenliği vaat etmektedir. Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin hedef kitlesi homojen bir sınıftan (belli bir ekonomik seviye haricinde) çok, bu konut yerleşmeleri ile homojenleşmeyi vaat etmektedir. ¹⁹⁴

Kapılar ve duvarlar, insanları sadece fiziksel olarak bir araya getirmektedir. Bunun farkında olan site yönetimleri, yaptıkları sosyalleşme aktiviteleri ile homojenleşme vaadinde bulunmaktadır. Birçok aktiviteyi beraber yapmanın topluluk duygusunu da oluşturması beklenirken yapılan etkinlikler göz önüne alındığında, sosyalleşme söz konusu olsa da insanlar arasındaki ilişkiler kapalı olmayan yerlerde yaşayan insanlardan pek de güçlü değildir. ¹⁹⁵ Dolayısı ile bireyler için sunulan topluluk oluşturma vaadi “öteki” üzerinden de oluşturulmaktadır.

¹⁹⁰ Louis Wirth, “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”, *20. Yüzyıl Kenti*, der. ve çev. Ayten Alkan, Bülent Duru, Ankara: İmge Kitabevi, 2002, ss. 77-106.

¹⁹¹ Georjeanna Wilson-Doenges, “An Exploration of Sense of Community and Fear of Crime in Gated Communities”, *Environment and Behavior*, Vol. 32, Issue 5, 2000, s. 599.

¹⁹² Chris Webster, Georg Glasze, “Conclusion; Dynamic Urban Order and The Rise Of Residential Clubs”, *Private Cities: Global And Local Perspectives*, ed. Chris Webster, Georg Glasze, Klaus Frantz, London, New York: Routledge, 2006, ss. 217-232.

¹⁹³ Alver, a.g.e., s. 107.

¹⁹⁴ Kurtuluş, Bir Ütopya Olarak Bahçeşehir, ss. 77-126.

¹⁹⁵ Seda Doğan, “Fiziksel Duvarlar, Sembolik Sınırlar ve Yamalı Bir Şehir Olarak İstanbul”, *İdeal Kent*, Sayı 6, 2012, s.158.

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerindeki bireylerin topluluk oluşturma talebinin karşılığında tamamen toplumdan uzak olması ya da tamamen izole olması beklenmedik bir gelişmedir. Bu mekânlara, kendini çevreleyen kentten, hizmetçi, bahçıvan, güvenlik görevlisi gibi dışarıdan kişiler giriş yapmaktadır. Her ne kadar kamusal hizmetler en aza indirgense de bazı kamusal hizmetlerden (karayolu, enerji, telekomünikasyon ve su şebekeleri) hala yararlanılmaktadır. Fiziksel temas olmasa bile sosyal temas olarak internet ağlarını da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Dillon ve Calderia'ya göre de, hiçbir yer -yüksek güvenli bir hapisane bile- çevresi ile ilişkisel olarak izole edilememektedir.¹⁹⁶

Kapalı, bir arada yaşayarak bir topluluğa ait olmak talep edilse bile Beall'e göre, fiziksel olarak yakın yaşamaktan dolayı derin bir topluluk duygusuna dair pek kanıt bulunmamaktadır.¹⁹⁷ Tam homojen bir topluluk oluşturulmasa dahi böyle bir talebin olması, örgütlü toplum olma özelliğini zayıflatmaktadır. Homojenliğin öteki üzerinden kurulması ise, toplumda ikiliğe, ayrışmaya neden olmaktadır.

4.2.2. Kişisel ve Toplumsal Prestij/İtibar/Statü Oluşturma

Coy'a göre, kentsel parçalanmanın nedenini anlamak için üç faktör göz önünde bulundurulmalıdır; "statü", "yaşam tarzı" ve "güvenlik".¹⁹⁸ Bu üç faktörün kesiştiği mekân ise, kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri olmaktadır. Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin tercih edilmesindeki nedenlerden biri, mülk edinmekten ziyade soyut bir katma değer satın alınmasıdır.¹⁹⁹ Konut satın alarak birey, kimliğini teşhir edebilmekte, sosyal statüsünü sergileyebilmekte ve ekonomik gücünü ispatlayabilmektedir.²⁰⁰

İnsanlar, bireysel veya grupsal kimlikleri için ehemmiyetli kabul ettikleri nesnelere karşı bağımlılık hissetmeye yatkın olmaktadır. Bu durumda üreticiler,

¹⁹⁶ Ash Amin, Stephen Graham, "Cities Of Connection and Disconnection", *Unsettling Cities Movement/Settlement*, ed. John Allen- Doreen Massey- Michael Pryke, London and New York, 1999, ss. 7-54.

¹⁹⁷ Jo Beall , "The People Behind The Walls: Insecurity, Identity and Gate Communities in Johannesburg" , London, Crisis States Programme Development Research Centre, 2002, s. 9.

¹⁹⁸ Martin Coy, "Gated Communities and Urban Fragmentation in Latin America: The Brazilian Experience", *GeoJournal*, Vol. 66, Issue 2, 2006, ss. 121-132.

¹⁹⁹ Hasan Ertürk, Elif Karakurt Tosun, "Küreselleşme Sürecinde Kentlerde Mekânsal, Sosyal ve Kültürel Değişim: Bursa Örneği", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 10, Sayı 16, 2009, s. 39.

²⁰⁰ Akyol Altun, a.g.m., s. 74.

ürünlerini piyasaya sürerken anlamları ile beraber sunmaktadır. Tüketiciler de ürünler ile beraber anlam da satın almaktadır.²⁰¹ Konutun bir ihtiyacı karşılama aracı olmaktan daha çok toplumsal ilişki aracı olduğu göz önünde bulundurulduğunda; bürokrat veya uzman sınıfın konutu barınma ihtiyacından ziyade anlamı ile beraber yani itibar özlemlerini gidermek için satın alarak soyut değerlerin metalaştığı bir sektör haline dönüştürdüğünü söylemek mümkündür. Piyasa da konuta talep yaratılırken, tüketime sembolik anlamlar da yüklenmektedir.²⁰²

Semboller ve göstergeler üzerinden ise, statü kendini var etmektedir. Üreticiler, odaklandıkları sosyal sınıfın statü göstergelerine göre üretim yaparken, tüketiciler de bu statü göstergelerine sahip olarak ve bu semboller üzerinden bir iletişim ağı kurarak var olmaktadır.²⁰³

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinde yapılan çalışmalardaki iletişim ağı incelendiğinde; “katılımcıların diğer site sakinleri için verdikleri cevaplarda düzgün, elit, saygılı ve kaliteli kişiler kavramlarını kullanırken, komşular arasındaki iletişimsizliği, soğuk davranışları bu kavramlarla eşleştirdiği ve orta sınıf kapalı site sakinleri için hiç tanışmadıkları kimlikleri, statü kavramı üzerinden açıkladığı” görülmektedir.²⁰⁴

Kapalı/korunaklı kapalı konut yerleşmelerinde soyut kavramlar ile anlam ve değerler özdeşleştirilmesi medya aracılığı ile yapılmaktadır. Sitelerin reklamlarında statü/prestij vurgusu görülmektedir.

4.2.3. Mahremiyet

Geleneksel olarak mahremiyet, insanların başkaları ile etkileşimden kaçınmaya çalıştıkları tek yönlü “uzak durma” ya da geri çekme süreci olarak görülmektedir. Altman, mahremiyeti “sosyal bir olgu” olarak tanımlamaktadır. Bireyin diğerleri ile dinamik ve diyalektik bir etkileşimi olarak ele almaktadır. Bu nedenle, mahremiyeti, “bireylerin

²⁰¹ Ayşe Binay, “Tüketim Vasıtasıyla Oluşturulan Post modern Kimlikler”, *Global Media Journal Turkish Edition*, Sayı 1, 2010, ss. 17-29.

²⁰² Öncü, a.g.m., ss. 26-34.

²⁰³ Ayşe Binay Kurultay, “Markalı Güvenlikli Site Reklamlarında Türk Orta Sınıf Hayali”, *İdeal Kent*, Sayı 6, 2012, s. 192.

²⁰⁴ Seda Aydın, “İstanbul’da “Orta Sınıf” ve Kapalı Siteler”, *İdeal Kent*, Sayı 6, 2012, s. 115.

kendilerini bazen başkalarına açık ve erişilebilir kıldığı ve bazen kendilerini başkalarından uzaklaştıran bir sınır kontrol süreci olarak” tanımlamaktadır.²⁰⁵

Mahremiyeti, bireyin kendisi ve diğeri arasındaki sınır olarak tanımlamak yetersiz kalmaktadır. Altman, bireyin yabancılar, tanıdıklar veya aile bireyleri ile sosyal ilişkileri göz önüne alındığında; sosyal temas yüksek olduğunda veya belirli etkileşimler zorlandığında bireylerin bu sosyal ilişkilerini açık veya kapalı olarak düzenlemelerine izin veren telafi edici davranış mekanizmalarının mevcut olduğunu belirtmektedir. Bu davranışlar, kültürel olarak mahremiyet anlayışımız ile uyumlu olmaktadır. Buna bağlı olarak kültürler arasında da istenen mahremiyet seviyelerini elde etmek için kullanılan belirli işleyiş etrafında dönen farklılıklar vardır.²⁰⁶

Korunaklı/kapalı konut yerleşmelerinin tercih edilme nedenlerinden birisi, mahremiyeti sağlayabilmektir. Aynı zamanda mevcut mahremiyet seviyesi istenilen mahremiyet seviyesinden fazla olduğunda yaşlıların veya çocukların kentten ve yaşamdan koparak izole oldukları görülmektedir.²⁰⁷

4.3. EKONOMİK NEDENLER

Yeniden ürettikleri bütün zorluklara ve kaoslara rağmen kentler, dünya tarihinin bugüne kadar gördüğü en güçlü “ekonomik motordur”.²⁰⁸ Özel mülkiyetsiz bir kent ekonomisi düşünülemez. Konut ise, barınma özelliğinin yanı sıra iktisadi ve yasal aygıt olarak tanımlanmaktadır. Mülk, bireyi bir yere bağlamaktadır ve toplumsal sapma riskini azaltmaktadır. Diğer yandan yatırım aracı olma kapasitesi ile özneler birikimlerini bir iktisadi değer olarak kullanma imkânı vermektedir.²⁰⁹

Korunaklı/kapalı konut yerleşmeleri, sermaye kavramı üzerinden açıklandığında; sosyal sermaye tespitinde, “*Kimi tanıyorsun?*”, pozitif psikolojik sermaye tespitinde “*Kimsin?*”, ekonomik sermaye tespitinde ise, “*Neye sahipsin?*” sorusunun sorulması

²⁰⁵ Irwin Altman, “Privacy Regulation: Culturally Universal or Culturally Specific?”, *Journal of Social Issues*, Vol. 33, Issue 3, 1977, s. 67.

²⁰⁶ Altman, a.g.m., s. 79.

²⁰⁷ Tümer, a.g.e., s. 106.

²⁰⁸ Florida, a.g.e., s. 35.

²⁰⁹ Pier Vittorio Aureli, *Az Yeterlidir Mimarlık ve Asketizm Üzerine*, 2.b., İstanbul: Lemis Yayıncılık, 2016, s. 30.

gerekmektedir.²¹⁰ Bireyin bu sorulara vereceği cevapların fiziksel karşılığı, kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri olmaktadır.

Tüketim kültürü ile birlikte temel ihtiyaçlar artık sorun olmamaya başlamıştır. Temel ihtiyaç yerine sosyal refah ve güvenlik kavramı önem kazanmaktadır.²¹¹ Sahip olunan mülklerin güvenliğinin önem kazanması sonucu, özel mülkiyete zarar verilmesinin önlenmesi için duvarlar ve kontrollü kapılar ile fiziksel bariyerler oluşturulmaktadır. Bariyerler, konutta yaşayanların hem sosyal hem de ekonomik açılardan güvende olmalarını sağlamaktadır.²¹²

Bu bağlamda çalışmanın üçüncü bölümünde, kentsel ayrışmada kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinin rolünün belirlenmesi amacı ile Türkiye'nin 4. büyük kenti olan Bursa'nın kentsel gelişimi genel olarak değerlendirilmekte ve kapalı /korunaklı konut yerleşmelerinin tercih nedenlerinin tespit edilebilmesine yönelik bir araştırma yer almaktadır.

²¹⁰ Luthans, Fred, Kyle W. Luthans , Brett C. Luthans , “Positive Psychological Capital: Beyond Human and Social Capital”, *Business Horizons*, Vol. 47, Issue 1, 2004, ss. 45-50.

²¹¹ Ercan Dülgeroğlu, *Kalkınma Ekonomisi*, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 5.b., 2004, s. 47.

²¹² Thomas W. Sanchez, Robert E Lang, Dawn M Dhavale, “Security versus Status? A First Look At The Census's Gated Community Data”, *Journal of Planning Education and Research*, Vol. 24, 2005, ss. 281-291.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL AYRIŞMADA KAPALI/ KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİNİN ROLÜNÜN BURSA ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN ANALİZİ

1. BURSA'NIN KENTSEL GELİŞİMİ

1.1. KURULUŞUNDAN CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR BURSA'NIN KENTSEL GELİŞİMİ

Bursa'nın ismi Bithynia devrinden gelmektedir. “Bursa, İ.Ö. II. yüzyılda Bithynia kralı I. Prusias tarafından, ünlü Romalı General Hannibal'in önerisi üzerine kurulmuş ve ‘Prussa ad Olimpos’ olarak isimlendirilmiştir. Yani Olimpos üzerindeki Prussa anlamına gelmektedir.”²¹³ Bithynia Krallığından sonra Roma imparatorluğunun hâkimiyeti altına girmiş, 6 Nisan 1326 tarihinde de Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir.²¹⁴ Bu bağlamda Bursa, tarihsel olarak çok katmanlı bir kenttir.

Osmanlı döneminde, kentin yapısı; “iç kale”, “kale” ve “kale altı” olmak üzere üç farklı bölgeden oluşmaktadır.²¹⁵ Kale ve çevresine stratejik nedenlerden dolayı Türkler yerleştirilirken, Hıristiyanlar hisar dışına doğru nakledilmiştir. “Bursa’da saray, kentteki hisardan bir duvarla ayrılmıştır.” Bunun nedeni ise, kentin çeperleri, surlarla çevrili olmadığı için gelebilecek herhangi bir saldırıya açık olmalarıdır.²¹⁶ Osmanlı döneminde, kentte mahalle kapıları bulunmaktadır. Belli saatlerde açılıp kapanan “mahalle kapıları” zamanla yıkılmıştır ancak mahallenin güvenliği azalınca 1558’de Bursa kadısına gelen bir fermanla mahallelerin güvenliğini sağlamak için tekrar inşa edilmiştir.²¹⁷ Dolayısı ile mahalle kapılarının varlığının nedeni, “mahallelerin diğer mahallelerden ayrılmak

²¹³ Raif Kaplanoğlu, “Bursa”, *Bursa Yer Adları Ansiklopedisi*, Bursa: Bursa Ticaret Odası, Cilt 1, 2001, s. 31.

²¹⁴ Halil İnalçık, “Bursa”, *Halil İnalçık'ın Bursa Araştırmaları*, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2012, ss.75-76.

²¹⁵ İlhan Tekeli, “Bursa'nın Tarihinde Üç Ayrı Dönüşüm Dönemi”, *Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bursa ve Yöresi Uluslararası XI. Yapı ve Yaşam 99 Kongresi*, Bursa, 1999, s.11.

²¹⁶ Halil İnalçık, “Kent ve Kentli ve Tarih”, Bursa'nın Kentsel ve Mimari Gelişimi, *Halil İnalçık'ın Bursa Araştırmaları*, Bursa, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2012, s.106.

²¹⁷ Osman Çetin, “Bursa (Fethi, Etnik Yapısı, Müslim- Gayrimüslim Münasebetlerine Kısa Bir Bakış),” *Osmanlı*, ed. Güler Eren, bilim ed., Kemal Çiçek, Cem Oğuz, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 4, 1999-2014, ss. 271-276.

istememesi değil”, sicil kayıtlarında hem gayrimüslim hem de Müslümanların müracaatlarında yer alan, “mahallenin güvenliğidir”.²¹⁸

Kente, Celali grupları tarafından 1595’den itibaren saldırılar başlamıştır. 1577’de kentin güvenliğinin, semtler arasına kapılar ve muhafızlar koyularak ve “Aşağı surların” yapılması ile sağlandığını belirten Evliya Çelebi, “şehrin kat kat yükseldiğini, 176 Müslüman, 9 Rum, 7 Ermeni mahallesi, 1 Kıpti mahallesi, 9 Yahudi cemaati ve bir de Miskinler mahallesi bulunduğunu belirtmektedir.”²¹⁹

Geleneksel Osmanlı kentlerinde mahallenin, sınıf ve statü farkına göre ayrılmadığı görülmektedir. Ortaylı’da bu durumu şu şekilde ifade etmektedir;

*“Bir paşanın konağı karşısında küçük bir efkav kâtibinin aşı boyalı küçük evi, ilmiye ricalinden bir efendinin kâşanesinin yanı başında mahalle su yolcusunun kulübesi bulunur bütün bu insanlar birbirleriyle her gün karşılaşır, belirli bir sosyal dayanışma, saygı ve himaye kuralları içinde yaşarlardı. Aynı tarz hayat gayrimüslimlerin şehrin kenar bölgelerine sıkıştırılmış mahallelerinde de görülür.”*²²⁰

Bursa, Osmanlı’nın ilk başkenti oluşu nedeni ile “Osmanlı şehir tarihinde, Edirne ve Balkanların büyük şehirleri için de bir model oluşturmuştur.” Bu model incelendiğinde iki önemli olgu, “mahalle” ve “pazar yeri” ön plana çıkmaktadır. Müslüman ve gayrimüslimlerin ibadethaneleri (mescit, kilise, sinagog) etrafında yerleşen ayrı ayrı mahalleler bulunmaktadır. Pazar yerinde ise, durum farklıdır; “kadı mahkemesi, esnaf, gelen kervanların indiği hanlar, kervansaraylar ve günlük alışverişin cereyan ettiği pazaryerleri ve çarşılar yer almaktadır. Bu bölgede Müslim ve gayrimüslim kent halkı birlikte her sınıfın (loncaların) içerisinde beraber çalışmaktadır.” Dolayısı ile kentin bu bölgesi, insanların dini ne olursa olsun işbirliği içinde çalışabildikleri bir mekândır.²²¹

Kentte mahallelere dinsel kimlikler ile yerleşilmesinin, “mali, askeri ve idari konularda devlete büyük kolaylıklar sağladığı ifade edilmektedir. Vergilendirme, bedel-i

²¹⁸ Çetin, a.g.m., s. 274.

²¹⁹ İncalcık, a.g.e., s.78.

²²⁰ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, 2.b, İstanbul: Hil Yayınevi, 1987, s. 198.

²²¹ İncalcık, a.g.e., s. 109.

askerinin toplanması, nüfusun tahriri, asayişin sağlanması görelî olarak kolaylaşmaktadır.”²²²

Bursa'nın Osmanlı kentlerinin şekillenmesindeki rolünün yanı sıra, Osman Bey zamanından itibaren Doğu-Batı ticaretinin önemli bir merkezi olduğu da görülmektedir.” 1400'lü yıllarda Bursa'da bulunan Alman esir Schiltberger, Seyahat Kitabı'nda “Bursa'nın XIV. yüzyıl sonlarına doğru dünyadaki en büyük ipek sanayii ve ticaret merkezlerinden biri olduğunu” belirtmektedir.²²³ Osmanlı ekonomisinin genel olarak “18. yüzyılın ilk yarısında, hemen hemen bütün sektörleri kapsayan bir genişleme içinde olduğu görülmektedir. Büyük merkezlerde uzak pazarlar için üretim yapan sanai imalat genişlemektedir.” Bu merkezlerden biri de, Bursa'dır.²²⁴

1824'de Fransa'nın Lyon kentinde “kozadan, ipek ipliğini bir mekanik sistem yardımı ile çeken bir makina kullanılmaya başlanmıştır.” 10 yıl sonra bu makinanın Bursa'da kullanılması ile²²⁵ kentteki konut yapılanması da değişime uğramıştır. Avrupa'daki ve Bursa'daki gelişmeler karşılaştırıldığında; “yerli ipek tüccarlarının oturduğu evlerin, “İpekçilik” mahallesinde yoğunlaşarak üst gelir grubuna ait bir konut alanı oluşturduğu görülmektedir. Bu durum 19. yüzyılda İngiltere'de sanayileşmiş kentler olarak tanımlanan Wakefield ve Liverpool'daki oluşumlarla paralellik göstermektedir.” Buna karşın işçi sınıfının İngiltere'nin sanayi kentlerindeki yerleşimi ve ayrışması ile Bursa'daki süreç farklıdır.²²⁶

²²² Turgay Akkuş, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bursa Kent Tarihinde Gayrimüslimler*, (Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2008, s. 115.

²²³ İnalçık, a.g.e., s. 108-110.

²²⁴ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, 11 b., İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2014, s. 210.

²²⁵ Ayhan Aktar, “Bursa'da Devlet ve Ekonomi”, *Bir Masaldı Bursa*, haz. Engin Yenal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996, s. 121.

²²⁶ Aslanoğlu, a.g.e., s. 182.

Resim 1. İpekçilik Caddesi ²²⁷

1900'lü yıllarda Bursa'da bulunan Ahmed Tevfik'in Seyahatnamesinde, Setbaşı'nın Bursa'nın en seçkin mahallesi olduğu belirtilmektedir.²²⁸ Ahmet Vefik Paşa'nın valiliği döneminde, Setbaşı'ndaki İpekçilik Caddesi, Bursa kenti içindeki ayrışmanın artık etnik veya dinsel kimliklerle değil de gelir gruplarına göre yaşandığı yerleşim alanı olmuştur. İpekçilik Caddesi, ipek tüccarlarının ve fabrikatörlerinin tercih ettiği zengin bir semt haline gelmiştir. ²²⁹ İpekçilik Caddesi, fotoğrafta (Resim 1) da görüldüğü gibi Gregorian klisesinin yanından geçerek üst ucunda Hünkâr Köşkü ile son bulmaktadır. ²³⁰ Caddenin hükümet merkezlerine yakınlığı en önemli özelliklerinden biridir. Bursa'daki diğer bir bölgede ise, "Cilimboz" deresi civarında Rum nüfusun yaşadığı fabrikalar bölgesinde zengin tüccar evleri ve konsolosluklar bulunmaktadır.²³¹

Bursa'da dönemin en büyük filatür (iplik çekimi) fabrikalarının kurulmuş olmasına rağmen işçiler nüfusun % 10'nunu oluşturmuş, toplumsal açıdan "toprak - insan ilişkilerinde herhangi temel bir değişim yaşanmamıştır." İşçiler, civar köy ve

²²⁷ Neslihan Türkün Dostoğlu, "Osmanlı Döneminde Bursa: 19 Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları", der. Ahmet Abut, Akmed Yayınları, 2001, s. 395.

²²⁸ Ahmed Tevfik, *Yüz Yıl Önce Bisikletle Bursa*, çev. Nezaket Özdemir, Bursa: Sentez Yayıncılık, 2007, s. 72.

²²⁹ Béatrice Saint-Laurent, "Bir Tiyatro Amatörü: Ahmed Vefik Paşa ve 19. Yüzyılın Son Çeyreğinde Bursa'nın Yeniden Biçimlenmesi", *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, 2.b, Ed. Paul Dumont, François Georgeon, çev: Ali Berktaş, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 90.

²³⁰ Türkün Dostoğlu, a.g.e., s. 394.

²³¹ Tekeli, a.g.m, s. 23.

kasabalardan gelip mevsimlik işçi gibi çalışıp daha sonra köyelerine dönmektedirler.²³² Kent içinde “mekânsal olarak ayrılaşmış bir işçi mahallesi olmayışının nedeni, sanayileşmenin oluşum koşulları, diğer bir deyişle toplumsal bağlam ile ilişkilidir. Bursa'nın sanayileşmesi açısından bunun anlamı, ipek üretim teknolojisinin sadece iplik çekiminde mekanize olmasıdır.”²³³

Bursa'nın kentsel gelişim süreci incelendiğinde, Ahmet Vefik Paşa'nın politikalarının önemli olduğu görülmektedir. Ahmet Vefik Paşa, kendisini “Batı ile Doğu arasında sınırların bulunmadığı bir dünyada görmekte ayrıca modern ve özellikle Osmanlı olarak tanımlamaktadır.” Paşa'nın, “yeni ve modern bir Osmanlı kenti” yaratma fikri olduğu ifade edilmektedir.²³⁴ 1860'ta Fransa'da Osmanlı Sefiri olduğu sırada Baron Haussman tarafından Paris için hazırlanan modernizasyon planı ile tanışmıştır. Haussman'nın etkisi ile “Bursa'da bir yol modernizasyonu programı ile kentin belli başlı anıtlarını Haussman'ın düz caddeleri ile birleştirmiştir.”²³⁵ Böylelikle “19. Yüzyılın ilk yarısında bir yaya kenti olan Bursa, Ahmet Vefik Paşa'nın uygulamaları ile atlı araba trafiğine uygun hale gelmiştir.”²³⁶ “Fransız, Alman ve İngiliz mühendisler, hükümetin talimatı ile planlar yapmış ve Kütahya, Yenişehir ve Eskişehir'i Bursa'ya bağlayan yollar açılmıştır. Bu yollar, Anadolu'daki ilk örneklerdir.”²³⁷ Ahmet Vefik Paşa, ızgara plan tipini, 1910'lardan itibaren Balkan ve Kafkas göçmenleri için kurulan yeni mahallelerde ve yangın gibi doğal afetler sonucunda tahribata uğrayan mahallelerin yeniden inşasında kullanmıştır.²³⁸

Modernleşme politikasının Bursa merkezinde ortaya çıkardığı ilk farklılaşma, Ahmet Vefik Paşa döneminde Hükümet Konağı'nın inşası ile başlamıştır. Etrafı duvarla çevrilen bu bina kentte yeni bir odak oluşturmuştur. Daha sonra Belediye, Tiyatro ve Postahane, oluşan bu odağın çevresinde yer almıştır.

²³² Aktar, a.g.m., s. 127.

²³³ Aslanoğlu, a.g.e, s. 183.

²³⁴ Saint-Laurent, a.g.e., s. 79.

²³⁵ Beatrice St.Laurent, “Ottomanization and Modernization The Architectural and Urban Development of Bursa and The Genesis of Tradition 1839-1914”, Cambridge, Harward University,1989, s. 56.

²³⁶ Tekeli, a.g.e., s. 25.

²³⁷ Saint-Laurent, a.g.e., s. 86.

²³⁸ Neslihan Dostoğlu, “Bursa'da Geçmişten Günümüze Kentsel ve Mimari Değişim”, *Eskinin Bursa'sı*, s. 25.

Bursa'nın kuruluşundan Cumhuriyet dönemine kadar geçirdiği süreçte modernleşme ve sanayileşmenin başlaması ile birlikte mekânsal ayrışmanın artık sınıf odaklı olduğu ve geleneksel dünyadaki etnik veya dinsel unsurların etkilerinin zayıfladığı görülmektedir. Cumhuriyet'in ilanı ve devamındaki planlama yılları Bursa'nın mekânsal dönüşümü açısından önem kazanmaktadır.

1.2. CUMHURİYET DÖNEMİ İLE 1980 ARASINDA BURSA'NIN KENTSEL GELİŞİMİ

Cumhuriyet döneminde Bursa kentinin gelişiminde üç batılı planıcı; Carl Lörcher, Henri Prost, Luigi Piccinato etkili olmuştur. Bursa için ilk plan Carl Lörcher tarafından 1924'te hazırlanmıştır. Ebenezer Howard'ın "Bahçe Kent" (Garden-City) akımından etkilenen plan uygulanamamıştır. Bunun nedeni; bahçe kent yaklaşımının nüfus artışının çok yüksek olmadığı kentler için uygun olması, Bursa'nın ise o dönemde iç ve dış göçler nedeni ile nüfusunun artmasıdır.²³⁹

1938-1944 yılları arasında Bursa'daki planlama çalışmalarını yürüten Prost, Haussman'nın doğrusal planlama anlayışına yakın bir anlayış benimsemiş bu doğrultuda kentin motorlu araç kullanımına uygun hale gelmesini ve alt yapı, elektrik, su gibi hizmetlerin sağlanmasını amaçlamıştır. Bunun yanı sıra Bursa'da öne çıkarmak istediği diğer unsur ise, Bursa'nın sahip olduğu zengin kaplıca kaynaklarıdır.²⁴⁰ "Prost'un 1940 yılında uygulamaya giren bu planında; Çekirge'nin bir kaplıca ve turizm merkezine dönüşmesi, demiryolunun güneyinde Gemlik yolu üzerinde bir bölümün sanayiye ayrılması öngörülmüştür."²⁴¹

1958 yılında Bursa'nın merkezinde büyük bir yangının meydana gelmesi, kentin yeniden planlama ihtiyacını ortaya çıkarmış ve Bursa'da İmar Planlama Bürosu kurulmuştur. "Luigi Piccinato danışmanlığında Bursa'nın 1/4000 ölçekli nazım planı hazırlanmıştır."²⁴² Bu plan ile birlikte, Türkiye'nin ilk Organize Sanayi Bölgesi Bursa'da

²³⁹ Neslihan Dostoğlu, Tülin Vural, "Lörcher, Prost ve Piccinato'nun Bursa'daki Kentsel Gelişme Katkıları" *Bursa'da Yaşam*, 2004, s. 124.

²⁴⁰ Dostoğlu, Vural, a.g.m., s. 124.

²⁴¹ Önder Batkan, "Bursa Kentsel Gelişim ve Planlama Süreci", *Bir Masaldı Bursa*, haz. Engin Yenal, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996, s.249, aktaran: İlhan Tekeli, "Bursa'nın Tarihinde Üç Ayrı Dönüşüm Dönemi", *Osmanlı Devletinin Kuruluşununun 700. Yıldönümünde Bursa ve Yöresi Uluslararası XI. Yapı ve Yaşam 99 Kongresi*, Bursa, 1999, s. 25.

²⁴² Tekeli, a.g.m., s. 26.

kurulmuştur. Otomotiv, tekstil gibi birçok sanayi kolunun gelişmesi ile Bursa göç almaya başlamıştır. İç ve dış göçlerin doğru politika ve planlar ile yönetilememesi sonucunda göçmenler, konut problemi yaşamaya başlamış ve kentin çeperlerine imarsız veya kanunsuz alanlarda evler inşa etmiştir.²⁴³

1965'te yürürlüğe giren "Kat Mülkiyeti Yasası" ile kentte yaşanan diğer bir dönüşüm ise, evlerin yıkılarak apartmanlaşmanın yaşanmasıdır. Böylelikle kent, nüfus artışı sonucunda doğan konut ihtiyacını da giderebilecek hale gelmiştir. Bunun yanı sıra kentin yeni alanları da konut yapımına açılmıştır. Fakat açılan bu alanların spekülatif basıncı çok yüksek olduğu için orada da müstakil evlerin inşası yerine apartmanlaşma yaşanmıştır. Bu noktada yap-satçılar veya kooperatifler aracılığı ile orta sınıf örgütlenerek arsa üzerindeki talebi bölüşüp ev sahibi olmuştur.²⁴⁴ Müstakil evlerin yerini apartmanların almaya başlaması ile Bursa'nın geleneksel ev dokusu da bozulmuştur. Bu durum 1978 yılına; yani Bursa'nın tarihi, arkeolojik ve doğal sit alanlarının tescil edilmesine²⁴⁵ kadar sürmüştür.

Planlama sürecinin ve kentteki sanayileşmenin mekânsal sonucu; apartmanlaşma ve çeperlerdeki kanunsuz yapılaşma olmuştur. Kentsel ayrışmanın mekânsal karşılığında biri olan yoksul mahalleler de bu dönemde artış gösterirken, 1980'lerin özellikle ikinci yarısından itibaren kentte varlıklı mekânların inşası ile kentsel ayrışma belirginleşmeye başlamıştır.

1.3. 1980 SONRASI BURSA'NIN KENTSEL GELİŞİMİ VE KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİNİN OLUŞUMU

1980'li yıllarda Bursa'da otomotiv sektörünün büyümesi, otomobil kullanıcılarının sayısındaki artış ve apartmanlaşmanın yaygınlaşması ile birlikte üst gelir grupları, Batı örneğinde olduğu gibi kentin dışındaki lüks villaları veya kapalı/korunaklı konut yerleşmelerini tercih etmeye başlamıştır. Bademli 'de 1989 yılında inşası biten ilk siteden sonra "site", "sosyal tesis", "restoran" gibi yeni yerleşim yerlerinde artış görülmüştür.²⁴⁶

²⁴³ Dostoğlu, Eskinin Bursa'sı, s. 26.

²⁴⁴ Tekeli, a.g.e., s. 29.

²⁴⁵ Bursa (Hanlar Bölgesi & Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık Yönetim Planı (2013-2018), 2013, s. 278.

²⁴⁶ Dostoğlu, Eskinin Bursa'sı, s. 29.

İzmir karayolu aksındaki konut yerleşimini etkileyen gelişme, 1982 yılında kentten 18 km. uzaklıkta Görükle’de Uludağ Üniversitesi’nin kurulmuş olmasıdır. Üniversitenin bu aksta kurulması, “kooperatiflerin Fethiye ve İhsaniye’de yer seçmesine önemli katkıda bulunmuştur. 1985 sonrasında yüksek gelirli kesimin villaları ve prestij konutları, Mudanya - Geçit yolunda Bademli’de gelişmeye başlamıştır.”²⁴⁷ Bademli Köyü, Bursa’da yüksek gelir grubuna hitap eden konut alanlarının olduğu ilk yerleşmedir. Bölgenin ilk girişimcisi, Ali Akmandır. Bölgede Akman-1 adında, ilk site özelliğine sahip bahçeli, müstakil konut yerleşimi yapımı için girişimlerde bulunmuş ancak mevcut İmar Kanunu nedeni ile üç yıl boyunca gerçekleştirilememiştir. 1985 yılında yürürlüğe giren “3194 Sayılı İmar Kanunu” ile Bademli bölgesinde bu tür konut alanlarının inşa edilmesi için var olan problemlerin çoğu çözüme ulaşmıştır. 1995 yılından sonra ise, bölgede birçok özel girişimci tarafından konut üretilmiş ve Bademli bölgesi, villalardan oluşan kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinin bulunduğu bir yerleşim bölgesine dönüşmüştür.

Dünyanın birçok ülkesinde ekonomik ve sosyal süreçler farklılıklar içerse de 1980’li yıllardan itibaren kentlerde birbirine benzer yeni bir yerleşim alanı biçimi gözlenmeye başlanmıştır. Bu yerleşim alanları, kapalı ve güvenlik ekipmanları/ elemanları ile korunan konut yerleşmeleridir. Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, dünyadaki örneklerine benzer şekilde Türkiye’de de öncelikle İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerde daha sonra ise diğer kentlerde görülmeye başlanmıştır. Bu kentler arasında Bursa da yer almaktadır.

1990’lı yıllar ile birlikte kapalı/korunaklı konut yerleşimleri sadece Bademli bölgesinde değil Bursa’nın birçok yerinde inşa edilmeye başlanmıştır. Özellikle Nilüfer ilçesi, 1990’lı yıllarda büyük bir büyüme göstermiştir. Bu büyümenin etkisi ile Nilüfer, üst ve orta sınıfın yaşamak için tercih ettiği bir bölge haline gelmiştir. Bu doğrultuda bölge özellikle inşaat sektörünün konut projeleri ile mekânsal bir yoğunlaşma yaşamıştır. Bu konut projelerinin başında da müstakil veya apartman şeklinde tercih edilen kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri yer almaktadır.²⁴⁸

²⁴⁷ Tekeli, a.g.e., s. 30.

²⁴⁸ Elif Karakurt Tosun, *Küreselleşme Sürecinde Kentlerde Mekânsal, Sosyal ve Kültürel Değişim: Bursa Örneği*, (Doktora Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, ss. 139-142.

2000’li yıllarda neo-liberal ekonomi politikalarının etkisi ile Türkiye ihracatını arttırmak amacıyla kentsel alana sermayenin müdahalesine izin veren yasal reformlar geliştirilmiştir. Radikal imar uygulamaların önü açılmıştır. Tüm yasal düzenlemelere rağmen de yabancı yatırımcı değil yerel sermaye kentsel mekânda etkin olmuştur.²⁴⁹ Dünya miras listesinde yer alan tarihi Bursa kenti de, 2000’li yıllar ile birlikte Türkiye’deki birçok büyükşehir gibi değişim geçirmiştir. Bu değişimler arasında; kent toprağının değerinin artması, konut sektöründeki büyümeler, TOKİ ve kentsel dönüşüm politikaları, yeni orta sınıfın oluşumu ve tüketim kültürü, göç olgusunun kentteki yapılaşmalara etkisi gibi birçok sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel olgu yer almaktadır. Kentsel değişim ve gelişim süreci ile birlikte Mudanya aksında (Bademli, Çağrısan, Balat, Emek, Fethiye, Esentepe, Bağlarbaşı), İzmir aksında (Ertuğrul, Altınşehir, Beşevler, Ataevler, İhsaniye, Odunluk) ve İstanbul aksında (Ovaakça ve Demirtaş)²⁵⁰ gelişen kapalı/ kapalı korunaklı konut yerleşmeleri, kentin çeperlerinden merkezine doğru yaygınlık kazanmıştır.

Kent mekânındaki bu fiziksel değişim, gerçekleştirilen ulusal araştırmaların da artmasına neden olmuştur. Alver, 2007 tarihli “*Steril Hayatlar Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler*” başlıklı eserinde; İzmir, Konya ve Bursa’da güvenlikli sitelere ilişkin bir çalışmaya yer vermektedir. Çalışmada, Bursa’da “Gökkuşuğu Sitesi” sakinleri ile görüşme yapıldığı ifade edilmektedir. Ancak üç şehirde toplam 47 kişi ile gerçekleştirilen bu çalışmanın bir bütün olarak aktarıldığı, özellikle Bursa’da kapalı/korunaklı konut yerleşmelerine ilişkin bir ayırım yapılmadığı görülmektedir.

Tümer, 2008 tarihli “*Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinin Bursa’daki Örnekler Kapsamında Değerlendirilmesi*” başlıklı yüksek lisans tezinde; dışa kapalı konut yerleşmelerinin oluşumuna etki eden faktörleri Bursa özelindeki örnekler kapsamında kullanıcılara ve yakın çevresine uygulanan anket çalışması ile analiz etmekte ve yeni oluşturulacak güvenlikli konut alanlarına ilişkin öneriler sunmaktadır.²⁵¹

²⁴⁹ Kurtuluş, “İstanbul’da Kapalı Yerleşmeler Beykoz Konakları Örneği”, s. 165.

²⁵⁰ Banu Tomruk, *Bursa’nın 2000-2010 Arası Yeniden Yapılanmasında Kentsel Söylem Üzerinden Dönüşüm Rotaları*, (Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010, ss. 27-29.

²⁵¹ Tümer, a.g.t., s.2.

Tomruk, 2010 tarihli “*Bursa’nın 2000-2010 Arası Yeniden Yapılanmasında Kentsel Söylem Üzerinden Dönüşüm Rotalar*” başlıklı doktora tezinde; 1980 sonrası Bursa’nın kentsel mekânındaki değişimler ekseninde Bademli ve Nilüfer bölgesindeki kapalı/ korunaklı konut örneklerine ayrıntılı bir şekilde yer vermektedir.

Recepoğlu, 2018 tarihli “*Türkiye’de Kentsel Mekânın Dönüşümü Bursa Örneği*” başlıklı yüksek lisans tezinde; Türkiye’de kentsel mekânın dönüşümündeki somut örnekleri kentsel dönüşüm projeleri, alışveriş merkezleri ve kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri olarak sınırlandırmaktadır. Bursa’da belirlenen kentsel aktörler ile yapılan mülakatlar sonucu kapalı/korunaklı konut yerleşmelerine ilişkin değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Bursa’da gerçekleştirilmiş olan bu çalışmalarda, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerine Bursa kentsel mekânındaki değişimler ekseninde yer verildiği görülmektedir. Ancak kentsel ayrışma ve kentsel politikaların geleceği açısından yerleşim sakinlerinin görüşlerine yer veren araştırmaların yapılmasının gerekliliği de ortaya çıkmaktadır.

2. BURSA’DA KENTSEL AYRIŞMADA KAPALI/KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİNİN ROLÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

2.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Kentsel ayrışma olgusu, çok eski dönemlere dayanmakta ve dünyanın birçok kentinde yaşanmaktadır. Toplumda başlayan ve mekânı etkileyen veya hali hazırda var olan ayrılmış mekânların tercih edilmesi sonucunda ortaya çıkabilmektedir. Kentsel ayrışma probleminin genellikle yoksul mahallelerin ıslahı, soylulaştırma politikaları ile çözüleceği düşünülse de sürecin böyle işlemediği soylulaştırma ve dışlanmanın kentsel ayrışmanın dinamikleri haline geldiği görülmektedir.

Bu çalışma, kentsel ayrışmanın önemli bir aktörüne, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerine odaklanmaktadır. Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, literatürde “kapalı topluluklar” ya da “güvenlikli siteler” olarak da tanımlanmaktadır. Kendi bünyelerinde yönetimlerinin olması, belirli hizmetlerin ve sosyal alanların bulunması nedeni ile konuttan öte bir hayat tarzı sunmakta olan kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri birçok

ülkede tercih edilmektedir. Örnekler incelendiğinde; mekânsal form şeklini korurken kullanıcıların değiştiği görülmekte ve kapalı/korunaklı konutu “tercih edenler” ve “tercih nedenleri” önem kazanmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, kentsel ayrışma olgusunu ve kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin kentsel ayrışmadaki rolünü Bursa örneği üzerinden incelemeye çalışmaktır.

2.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışma, nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma; “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır.²⁵²

Çalışmada nitel araştırma yönteminin kullanılma nedeni; durağan olmayan sosyal olguların, zamana ve mekâna göre değişmesidir. Nitel araştırmada kullanılan yöntemler, sosyal bilimlerin bu özelliğini dikkate almaktadır. “En sık kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden gözlem ve görüşme, sosyal olguların bu göreliliğini ve hareketliliğini bir an için de olsa yakalamaya ve anlamaya yöneliktir.” Gözlem ve görüşmenin sosyal bilimlere katkısı; “araştırılan konuyu ilgili bireylerin bakış açısından görebilmeye ve bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapıyı ve süreçleri ortaya koymaya olanak vermesidir.”²⁵³

Kvale’ye göre, insanların kendi yaşamlarını nasıl tanımladığı öğrenilmek isteniyorsa onlarla konuşulmalı, görüşme yapılmalıdır. Görüşme sırasında araştırmacı, katılımcının yaşadıkları dünya hakkındaki düşüncelerini dinlemektedir. İş ve aile yaşamları, hayalleri ve umutları hakkında konuşmalarına olanak vermektedir. Kvale’e göre, nitel araştırmada görüşmecinin amacı; “dünyayı konuların bakış açısı ile anlamaya, insanların deneyimlerinin anlamını, bilimsel açıklamalardan önce yaşadıkları dünyayı ortaya çıkarmaya çalışmaktır.”²⁵⁴

²⁵² Hasan Şimşek, Ali Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 11.b., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 41.

²⁵³ Şimşek, Yıldırım, a.g.e., s. 41.

²⁵⁴ Steinar Kvale, *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*, London: Sage Publications, 1996, s. 1.

Palmer'e göre, "sosyal araştırma nesnelерinin birbirleri ve bilimsel araştırmacı ile konuşabilme yetenekleri, sosyal bilimlerin konuları için oldukça önemli bir özelliktir ve çok yönlü bir çalışmada göz ardı edilemez." ²⁵⁵ Palmer, insan konuşmalarını "sosyal araştırma verilerinin aynı zamanda sosyal araştırma tekniğinin önemli bir parçası" olarak ifade etmektedir. ²⁵⁶

Sidney ve Beatrice Webb'e göre, araştırmacı bildiğinden daha fazlası için "kendi tanıklarını bulmalı, konuşmaya teşvik etmeli ve sözlü ifadesinin özünü not defterlerine yerleştirmelidir." Dolayısı ile Sidney ve Beatrice Webb'e göre, görüşme yöntemi "sosyal araştırmacının benzersiz bir aracıdır." ²⁵⁷

Bogdan ve Biklen' e göre, görüşme tekniğı ile katılımcının kendi kelimelerinden açıklayıcı veriler toplanmaktadır. Böylelikle araştırmacı, katılımcıların dünyanın bir kısmını nasıl anlamlandırdıkları hakkında düşünce sahibi olabilmektedir. ²⁵⁸

Kuş'a göre de, görüşme tekniğini diğеr tekniklerden farklı kılan, katılımcının bakış açısını ortaya koymasıdır. Görüşme tekniğinde, "görüşülen kişilerin, anlam dünyalarını, duygu ve düşüncelerini anlamakta nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil daha derin bilgi edinmek esastır." ²⁵⁹

Arslanoğlu, görüşme tekniğini "sınırlı görüşmeler", "tam özgür görüşme" ve "derinlemesine görüşme" olarak üç başlığa ayırmaktadır. ²⁶⁰ Derinlemesine görüşme, "araştırılan konunun bütün boyutlarını kapsayan açık uçlu soruların sorulduğu, detaylı cevapların alınmasına ve yüz yüze birebir görüşülerek bilgi toplanmasına imkân veren bir veri toplama tekniğidir." ²⁶¹ Yöntem, esnek ve keşfedici bir veri toplama tekniğı olmasına rağmen araştırmacının sonuçlarını geniş bir evrene genelleyememesi noktasında

²⁵⁵ Vivien Palmer, *Field Studies in Sociology: a Student's Manual*, Chicago: University of Chicago Press, 1928, s. 168.

²⁵⁶ Palmer, a.g.e., s. 169.

²⁵⁷ Sidney Webb, Beatrice Webb, *Methods of Social Study*, London: Longmans, Green and Co, 1932, s. 130.

²⁵⁸ Robert Bogdan, Sari Knopp Biklen, *Qualitative Research for Education: an Introduction to Theories and Methods*, Fifth Edition, Boston: Allyn & Bacon, 2007, s. 103.

²⁵⁹ Elif Kuş, *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*, Ankara: Anı Yayıncılık, 3.b, 2003, s. 87.

²⁶⁰ İbrahim Arslanoğlu, *Bilimsel Yöntem ve Araştırma Teknikleri*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2016, ss. 100-101.

²⁶¹ Hasan Hüseyin Tekin, "Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniğı Olarak Derinlemesine Görüşme", *Sosyoloji Dergisi*, Cilt 3, Sayı 13, 2006, ss. 103-105.

eleştirilmektedir. Bu eleştiriye karşın araştırmacının amacının, sonuçları geniş bir evrene genellemek değil veri toplamak olduğu ifade edilmektedir.²⁶²

Bursa ölçeğinde kentsel ayrışmada kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinin rolünün tespit edilebilmesi amacı ile yapılan bu araştırmada “derinlemesine görüşme yöntemi” kullanılmıştır. Görüşmeye, Bursa’da farklı kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinde ikamet eden -28- kişi katılmıştır. Her bir katılımcı ile uygun oldukları zaman diliminde bir araya gelinmiş ve görüşme formunda yer alan sorular kendilerine yöneltilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 40-45 dakika sürmüştür. Katılımcıların verdikleri cevapları daha iyi analiz edebilmek için görüşmelerde ses kaydı da alınmıştır. Görüşme formunda 16 soru yer almıştır. İlk görüşme, 10.04.2019 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

2.3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmaya Bursa’da kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinde ikamet eden -28- kişi katılmıştır. Katılımcıların 3’ü “İran”, “Bulgaristan” ve “İsviçre”, 8’i “Bursa” doğumlu olup, diğer katılımcılar Türkiye’nin farklı kentlerinde doğmuş daha sonra Bursa’ya göç etmek durumunda kalmış kişilerdir. Yaş aralığı, 28-65 arasında değişmektedir. 17 kadın ve 11 erkekten oluşan katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında; % 68’sinin “lisans”, % 18’inin “yüksek lisans”, % 11’inin “lise”, % 3’ünün “ilkokul” mezunu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Meslek dağılımı açısından, kadın katılımcılar arasında; “öğretmen”, “eczacı”, “insan kaynakları müdürü”, “mali işler müdürü”, “mühendis”, “otel işletmecisi”, “ev hanımı”, “mimar”, “iş kadını”, “banka memuru”, “sosyal medya uzmanı” gibi kamu ve özel sektörde çalışanların yer aldığı görülmektedir. Erkek katılımcılar arasında ise; “kimya mühendisi”, “makine mühendisi”, “tekstilci”, “makine teknikeri”, “öğretmen”, “iş adamı” ve “sanayici” bulunmaktadır.

Katılımcıların yaşamakta oldukları sitelerin seçiminde maksimum çeşitlilik örneklemesine gidilmiş olup, “ortak” ve “farklı” noktaların tespiti amaçlanmıştır. Araştırmanın yapıldığı siteler, buldukları bölgeler ve katılımcı sayıları şu şekilde özetlenebilir: Osmangazi ilçesinde, “*Prestij Elit Sitesi*” (2 katılımcı), Emek Bölgesi’nde “*Korupark Terrace Sitesi*” (1 katılımcı), Demirtaş Bölgesi’nde “*Yasemin Park*” (2 katılımcı), Yasemin Park içerisinde oluşan ikinci bir site olan “*Yeşil Şehir*” (1 katılımcı) ve “*Bursa Modern*” (1 katılımcı). Nilüfer ilçesinde; Özlüce Bölgesi’nde “*Saygın Kent*”

²⁶² Tekin, a.g.m., ss. 103-105.

(2 katılımcı), “Kumova Rezidans” (1 katılımcı), “Begüm Kent” (2 Katılımcı), Üçevler Bölgesi’nde “Akasya Evleri” (1 katılımcı), Balat Bölgesi’nde, “Meşeli Bahçe” (1 Katılımcı), “Foresta Balat” (3 katılımcı), “Ergin Evler” (1 katılımcı), “City II Balat” (1 katılımcı), “Heybeli Konakları” (1 katılımcı). Diğer bölgelerde, “City 24” (1 katılımcı), “Melis Kent” (3 katılımcı), “Detay Premium” (1 katılımcı), “Tofaş Sitesi” (1 katılımcı), “Bilim Kent Sitesi” (1 katılımcı), Mudanya Bademli Mahallesi’nde, “Eren Kent Sitesi” (1 katılımcı).

Bursa’da kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinde yaşayan katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler, görüşme formundaki soruların sıraları dikkate alınarak doğrudan aktarım ve yorumlamada bulunarak analiz edilmiş olup, tüm bulgular aşağıda sunulmuştur.

2.3.1. Yaşamakta Olunan Siteden Önce Bursa’da İkamet Edilen İlçe ve Konut Tipi

Kent sakinlerinin kapalı/korunaklı konut yerleşiminden önce ikamet ettiği konut tipinin belirlenmesi, hem katılımcıların konut tercih aşamalarının takip edilebilmesi hem de müstakil ev, apartman veya korunaksız kapalı sitelerden ziyade kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin tercih edilme nedenlerinin ortaya konulabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Yaşamakta olunan siteden önce ikamet edilen konut tipi ile ilgili olarak; görüşmeye katılan 6 kişinin tek blok apartmanda, 1 kişinin lojmanda, 1 kişinin müstakil evde, 11 kişinin ise güvenliği olmayan kapalı konut yerleşiminde yaşamış olduğunu ifade etmektedir.

Detay Premium Sitesi, O.K.;

“Bir önceki yaşadığım yer Nilüfer bölgesinde bir alt grup siteydi ve güvenlik yoktu.”

O.K., daha önce yaşadığı güvenliği olmayan site ile şu an yaşamakta olduğu güvenli site arasında karşılaştırma yapmakta ve güvenlik unsurunu bir üst gruba ait bir özellik olarak ifade etmektedir.

Katılımcıların 9'u ise, daha önce de kapalı/korunaklı konut yerleşiminde ikamet ettiğini ifade etmektedir.

Yasemin Park, D.A.;

“Ben şahsen artık güvenli olmayan bir sitede oturamam. Oğlum da bu sitede büyüdü ve o İstanbul'a taşınınca güvenli sitede ev tuttuk. O site burası gibi değil, kart okutuyorsun büyük ağır bir kapısı var. Her yer demir parmaklık demek ki kendini böyle güvende hissediyor.”

Ergin Evler, E.B.;

“30 yıldır güvenli site tercih ediyorum.”

Katılımcıların 5'i; İran, İzmit, Ankara, İstanbul ve Erzurum'dan Bursa'ya geldiklerinde, ilk tercih ettikleri konut tipinin kapalı/korunaklı konut yerleşimleri olduğunu belirtmektedir.

Kumova Rezidans, N.F.;

“Yurt dışında yaşıyordum. Bursa'da ilk bu siteye taşındım.”

Bursa içerisindeki yer değiştirme taleplerinde ise, ilçelerin geçirdiği değişimin önemli bir etken olduğu görülmektedir.

Yasemin Park, D.A.;

“Bursa'nın eski mahallelerinde, Setbaşı'nda korunaksız bir sitede yaşıyorduk. Setbaşı kalabalıklaştığı için taşındık...”

2.3.2. Yaşamakta Olunan Site Seçiminde Etkili Olan Unsurlar

Yaşamakta olunan site seçiminde etkili olan unsurların belirlenmeye çalışılmasındaki amaç, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin kentsel politikalarda eksik bulunan unsurların (güvenlik, yeşil alan, sosyal alan vb.) tamamlanması ihtiyacını karşılayıp karşılamadığının belirlenmesidir. Yani kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin kentsel politikaların geliştirilebilmesi konusundaki rolünün tespit edilmesidir.

Prestij Elit Sitesi, S.D.;

“Tercihimizde en önemli etken sitenin güvenli olmasıdır. Çünkü taşındığımız da kızım 5, oğlum 3,5 yaşındaydı onları parka salıp da aklımın onlarda kalmaması önemliydi.”

Katılımcılar arasında, eski evlerine hırsız girmiş veya yakın çevresinde hırsızlık, gasp olayları yaşanmış bireyler bulunmaktadır.

Korupark, A.K.;

“Nilüfer’de otururken evime hırsız girdi.”

Eşi veya kendisi sürekli olarak yurt içine veya yurt dışına seyahat eden katılımcılar, evde yalnız kalan eşlerinin ve çocuklarının güvenliğini sağlamak istediklerini belirtmektedir.

Detay Premium Sitesi, O. K.;

“Benim seyahatlerim oluyor eşim evde yalnız kalıyor. Onlar hep endişeliydi. Şimdi kapı kilitlemiyoruz. Önceden hep birbirimize soruyorduk ‘oğlum kilitledin mi? Kitle öyle yat’ diyordum.”

Yalnız yaşayan katılımcılar, kendi güvenliği için kapalı/korunaklı konut yerleşmelerini tercih ettiğini ifade etmektedir.

Heybeli Konakları, G.B.;

“Çünkü yalnız yaşıyorum korkularım, tedirginliklerim var.”

İzmit depremini yaşamış olan M.A.S. ise, evin müstakil ve sağlam olmasının güvenlik algısını etkilediğini belirtmektedir.

Eren Kent, M.A.S.;

“Depremi yaşamıştık İzmit’te. Depremden sonra Bursa’da müstakil evde oturalım istedik. Bunun sebebi; apartman dairelerini insan güvenliği açısından değil de bina güvenliği açısından sakıncalı gördüm... Şimdi villada, müstakil evde

oturuyorum. Evin yıkılmaması en önemli güvenlik unsuru, daha sonra ise çevrenin güvenliği önemlidir.”

Katılımcıların site seçiminde, otopark alanının mevcut olması ve yeşil/ ortak alanların güvenliği tercih nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

Bilim Kent Sitesi, C.B.;

“Eğer sokağa park ederseniz arabanızla ilgili sorun olabilir. Site tercih ederken en çok otoparkına dikkat ediyorum.”

Saygın Kent, B.Y.;

“Bahçemiz çok güzel herkes girmek isteyebilir. Orası bizim yerimiz sadece biz kullanmak isteriz. O nedenle güvenliğin olması önemli. Güvenlik o alanları kalabalıklaştırmıyor herkes dışarıdan gelirse tadı kaçır anlamı kalmaz o alanın.”

Katılımcılara göre, güvenlik unsurundan sonra site seçiminde etkili unsurlar arasında; çocuk parkının bulunması, ortak etkinlikler ile çocukların ve bireylerin çabuk sosyalleşebilmesi de yer almaktadır.

Bursa Modern, H.Ç.;

“Burada çocuklar ailelerden daha hızlı sosyalleşiyor ama uzun süreli değil...”

Melis Kent, F.K.;

“Aşağıda çocuklar önce arkadaş oluyor sonra aileler de sosyalleşiyor ama görüşmelerimiz eğitimimiz, hayata bakış açımıza göre de şekilleniyor. Bu site de çok güzel bir ortam var. 12 kişilik bir grubumuz var. Çocuklarımız çok küçük yaşta beri beraber anne ve babalar da beraber oluyor, etkinlikler yapıyoruz.”

Begüm Kent, N.Ç.;

“Ben önceden apartman dairesinde oturuyordum. Çocuğumun çok fazla arkadaşı olamıyordu. Burada çocuğum bahçeye çıktığında sosyalleşebiliyor. Bu nedenle güvenli siteler çocuklu ailelerin tercih etmesi gereken bir yerleşim yeri.”

Sitenin konumu (kente uzaklığı, hastaneye, okula ve iş yerine yakınlığı vb.) ve site içerisindeki eğitim düzeyinin yüksek olması da site seçiminde etkili unsurlar arasında yer almaktadır.

Foresta Balat, H.K.;

“...çevresinde oturan kesimin okumuş, tahsilli insanların olmasıydı.”

Katılımcılardan 13’ü, güvenlik unsurundan ziyade sitelerin sahip olduğu park ve bahçe imkânlarının site tercihi etkilediğini belirtmektedir.

Begüm Kent, N.Ç.;

“Öncelikle 9 yaşında çocuğum var. Onun bahçede rahatça oynaması, benim gözetimin altında olmadan da oynayabilmesi, site tercihim etkilemiştir.”

Yasemin Park/Yeşil Şehir, D.A.;

“Biz çocuklar için geldik. Yeşilliği var diye rahat rahat bahçede oynarlar. Oynaya oynaya büyüsünler diye...”

Yasemin Park sakini E.Y. de, site seçiminde çocukların daha çabuk arkadaş edinebilmesinin yanı sıra aile faktörünün önemini de belirtmektedir;

“Şimdi burada herkes tanınan kişiler o açıdan burayı tercih etmiştik.”

Foresta Balat, Ü.Ş.;

“Güvenlikten ziyade çocuklarım var ve onlar için ortak alanlar cazibetti.”

Sitenin okula ve iş yerine yakın olması, içinde yer aldığı bölge ve büyüklüğü veya kentten uzakta olması site seçiminde etkili unsurlar olarak belirtilmektedir.

Bursa Modern, H.Ç.;

“Bursa Modern sakin ve gürültüsüz olduğu için, şehre uzak olduğu için tercih ettik.”

2.3.3. Yaşamakta Olunan Site Sakinlerinin Genel Profili

Site sakinleri tarafından site içerisindeki ekonomik durum, eğitim durumu, meslek, yaş dağılımının tanımlanması, katılımcıların site içerisindeki komşularını değerlendirmeleri ve kapalı/korunaklı konut yerleşmelerini tercih eden grubun, katılımcılar tarafından sınıflandırılması önemlidir.

Katılımcılar, site sakinlerinin eğitim durumunun genel olarak lisans düzeyinde olduğunu ifade etmektedir. 23 katılımcı, site sakinlerinin tahmini olarak orta yaş ve üzeri kişilerden oluştuğunu ifade etmektedir.

Akasya Evleri, A.İ.;

“Ben 48 yaşındayım. Sitede en genç benimdir. Güvenlikli siteler, çocuklar için tercih edilse de yaşlılar için de tercih nedeni olabiliyor. Bizim site hep emekli ya da emekli olmak üzere insanların tercih ettikleri yer...”

Detay Premium, O.K.;

“Bu başka türlü olamıyor, belli bir maddi durumun üstüne çıktığında böyle bir tercih yapabiliyorsun dolayısıyla bunun da bir alt yapısı olması gerekiyor. İş adamı, beyaz yaka üst düzey yöneticiler. Aidatlar yüksek, onu karşılayabiliyor olman lazım bir tık yukarıda olmalı...”

Foresta Balat, H.K.;

“Balat çevresi üst, kalburüstü insanların oturduğu bir kesim.”

Nilüfer ilçesinde ikamet eden 5 katılımcı, site sakinlerinin; çalışan, yeni evli çiftler veya anne ve babasının desteği ile yaşayan gençler olduğunu belirtmektedir.

Meşeli Bahçe, N.D.;

“İlginç bir şekilde, site de gençler çok fazla düzgün işleri olan, anne baba desteğini de alan gençler var. Bizim çalışan kuşak var bir de bizden yaşça büyük olan emekli olanlar var ama gençler ağırlıkta...”

Begüm Kent, M.S.;

“Genellikle lisans mezunu karı-koca çalışan, çocuklu, orta sınıf insanlar, evli daha çok 4 yaşında çocuğu olan aile çok fazla genellikle yaş ortalaması 25-55 diyebiliriz.”

Melis Kent, F.K.;

“Sitede gençler çoğunluklu. Çünkü Nilüfer bölgesi çalışan kişilerin tercih ettiği bir yer. Hep çalışan kesim tabii bu da beraberinde belli bir yaş kesimini de buraya çekiyor. Anneanne, babaanne, dedeler torunlarına bakmak için geliyor. Kızımız küçükken babaannesini dedesi bize de geldiler. Yaşlı bir yaş grubu var. Kafeteryada oturuyorlar... Gözlemediğim kadarıyla site sakinlerinin eğitim seviyeleri üniversite, ekonomik durum ise, orta diyebiliriz. İki eş çalışan grup. Burada herkes maaşlı çalışıyor, iki kişi çalışarak orta seviyeyi buluyor.”

Uzun yıllar aynı sitede oturan ve site sakinlerinin kültür, eğitim ve gelir seviyesinin değişimini gözlemleyen bir katılımcı, sitedeki durumu “kan kaybetme” olarak tanımlamaktadır.

Yasemin Park/ Yeşil Şehir, M.M.;

“Bizim site kan kaybetmeye başladı. Gelir seviyesi, eğitim sekmendi yüksek ama git gide aynı Türkiye gibi düşüş var. Kültürel bir düşüş de var.”

2.3.4. Yaşamakta Olunan Site Sakinlerinin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Uyum Düzeyleri

Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, kentsel ayrışmanın bir aktörü olmasının yanı sıra bünyesinde barındırdığı sakinleri arasında da ayrışma ve gruplaşma görülmektedir. Bu noktada katılımcılar tarafından site sakinleri arasındaki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel uyumun değerlendirilmesi önemlidir. Katılımcıların site içerisindeki uyumun sağlanmasını site yönetimi ile açıkladıkları görülmekte, bir kural koyucu olarak site yönetimlerinin politikalarına ilişkin site sakinlerinin düşünceleri önem kazanmaktadır.

Foresta Balat, H.K.;

“Uyum var bizim sitemizde... Balat bölgesine göre muhafazakâr bir site. En muhafazakâr site diyebiliriz. Biraz da tercih etmemin sebebi bu; havuzun kullanımı önemli etken ben tesettürlü girince onlar, onlar havuz başında alkol kullandığında ise, ben rahatsız oluyorum. Herkes rahat etmeli bence o nedenle kafama uygun bizim kesime uygun olduğu için burayı tercih ettim.”

Eren Kent, M.A.S.;

“Siteler içinde çok uyumlu insanların oturduğu söylenemez. Para ile Müslümanlığın kimde olduğunu bilmiyorsun, parayı bulan istediği en lüks siteden ev alabiliyor. Dolayısıyla maddi açıdan eşit olabiliyorsun. Kültürel açıdan ise, aynı değilsin.”

H.Ç, sitedeki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel uyumu “elitlik” ve “kimlik” üzerinden açıklamaktadır. Elitlik kavramının sermaye ilgili olmadığını belirtmekte, verdiği örnek ile farkında olmadan sınıfsal bir ayrışmayı da vurgulamaktadır;

“Site sakinleri ise, kendilerini elit olarak görüyorlar. Sitenin ismi gibi ‘modern’ görüyorlar kendilerini ama elitlik para ile satın alınabilecek bir şey değil. Benim eşim profesör, ben mühendisim bence biz daha elitiz. Elit olmakla övünüyorlar ama Migros’ta çalışan kasiyer kızın üstünde tahakküm kuruyorlar o kız her gelenle sohbet etmek zorunda mı?”

Kimlik üzerinden ayrışmayı ise, ortak kullanım alanları ve yine “elitlik” kavramı üzerinden yapmaktadır;

“Bizim sitede yerli yabancı yüzde elli yüzde elli diyebiliriz. Birçok ülkeden insan oturuyor en çok Araplar oturuyorlar. Araplar orayı tatil köyü gibi kullanıyorlar yazın veya belli aralıklarda geliyorlar kalıyorlar sitenin havuzundan imkânından yararlanıyorlar Site de çok fazla kültür farklılığı var; Rus, İtalyan onlar daha çekingen Araplar ise bambaşka... Geç uyanıp gece iki buçuğa kadar piknik alanını kullanıyorlar. Marketten aldıkları alışveriş arabalarını duvarlara sürterek çıkartıyorlar ya da asansörü bozuyorlar o kadar Arap’ın içinde elit olsan ne olur?”

Site yönetimlerinin kiraya çıkacak kişiler ile görüşerek filtreleme uyguladıklarını belirten katılımcılar bulunmaktadır. Dolayısı ile site yönetimlerinin genel uyumu koruma gibi bir vasıfları da bulunmaktadır.

Melis Kent, T.K.;

“Kiracı da olsa yönetimde sorgulanıyor. Bir eleme var yönetim izin verirse kiralayabilir. Çünkü havuzun kullanımı önemli ve site sol ideolojiyi benimseyen bir site, bir şekilde eleme var.”

Foresta, H.K.;

“Burası bir aile sitesi her türlü insan burada barınmaz hem kendi rahatsız olur hem ben de rahatsız olurum. Site yönetimi toplantı yapar, eğer ahlaki değerlere aykırı davranıyorsa konuşulur.”

Site yönetimleri ahlaki bir denetimin yanı sıra, düzensizlik ve uyumsuzluklardan da sorumlu tutulmakta ve bazı durumlarda yönetimin değişimi söz konusu olabilmektedir.

Saygın Kent, B.Y.;

“410 daire var, 5- 6 yıl oldu buradayız. Bu zamana kadar hiç kavga gürültü duymadık. Piknik alanında kuralsızlıklar oldu mesela ama kişilerden mi kaynaklanıyor yoksa sitenin düzensizliğinden, kuralsızlığından mı emin değilim. Neyse ki site yönetimi değişti.”

2.3.5. Yaşamakta Olunan Site ve Semt İle Bursa'nın Diğer Bölgeleri Arasındaki Farklar ve Benzerlikler

Katılımcıların yaşamakta oldukları site ve semti merkeze alarak Bursa'nın diğer bölgelerini karşılaştırması ile siteye ve bölgeye atfedilen önem tespit edilebilmektedir.

Begüm Kent, N. Ç.;

“Bölge olarak düşünürsek burası(Nilüfer) daha canlı, daha fazla imkânlar var. Kafeler olsun çocukları götürebileceğimiz tiyatro, sinema açısından olsun ulaşım açısından kolay. Eskiden oturduğum bölgelere göre çok çok daha gelişmiş daha farklı.”

Saygın Kent, A.Y.;

“Nilüfer bölgesi için belli bir kısıtlı alanda bile yani çevredeki müzik evleri, sanat, spor faaliyetlerinin erişilebilmesi ve sayıca fazlalık çok önemli bu bile diğerlerinden farklılığın göstergesi olabiliyor. Diğer bölgelere bakıyorsunuz devlet tarafından yapılmış yerler olmasa hepten kısır ama bu tarafa bakıyorsunuz özel girişimciler tarafından işletilen bazı yerler var.. müzik yerleri olabilir, eğlence mekânı olabilir, özel tiyatroları sunacak mekânlar olabilir. Bu mekânların kısıtlı bir alanda sayıca fazla olduğu bir yer...”

Begüm Kent, M.S.;

“Nilüfer bölgesinde kafelerin çoğalması, canlılığın olması nedeniyle bir kadın olarak gece, akşam daha kolay dışarı çıkabiliyorum daha güvendedim.”

B.Y.’nin, Nilüfer bölgesini Avrupa ve Doğu kültürü üzerinden değerlendirdiği görülmektedir.

“Nilüfer bölgesi, diğer bölgelere göre farklı, trafikte olsun yürürken olsun kendinizi birçok Avrupa şehrinden farklı görmüyorsunuz. Ama bir Yıldırım’a bir Osmangazi’ye gittiğiniz zaman kültür daha Doğu kültürüne doğru kayıyor. Burada daha Avrupa medeniyetini, trafikte de yürürken de insanlarla selamlaşırken de görüyorsunuz. %100 diyemem yine de ama gözlemlediğim kadarıyla.”

Bursa’nın eski yerleşim yerlerinden birinde büyümüş olan G.B., hem zamansal hem de mekânsal bir karşılaştırma yapmaktadır. Bunun yanı sıra Balat bölgesinin homojenleşmesi üzerinde durmaktadır.

Heybeli Konakları, G.B.;

“Benim ailem Kükürtlü’ de oturuyor benim doğup büyüdüğüm gençliğimin geçtiği yer. Bendeki yeri çok ayrı ama Kükürtlü eski Kükürtlü değil, insanlar da aynı değil. Biz çıkardık çok güzel yürürdük gençler ama artık insanlar Nilüfer tarafına kaydı. Balatta, insanlar birbirlerine daha yakın fikirde...”

Nilüfer bölgesini hem sosyo-ekonomik hem de sosyo-kültürel olarak karşılaştıran katılımcıların, “A+” “elit” ve “sosyete” kavramlarını kullandıkları görülmektedir.

Ergin Evler, E.E.;

“...Balat’taki insanlar biraz daha eğitilmiş A+ insanların olduğu yerler.”

City II Balat, M.Y.;

“Balat yeni yerleşimlerin yapıldığı donanımlı sitelerin bir araya geldiği bir yer olmuş, orta üst gelir seviyesinin yaşadığı bir yer haline gelmiş. Dolaylı olarak başka insanlar da bunu göz önünde bulunduruyor olabilirler daha elit ortamda yaşamak belki etken olabilir.”

Foresta Balat, Ü.Ş.;

“Balat, daha genç sosyete, Bademli yaşlı sosyete diyebiliriz.”

Melis Kent, T.K.;

“Nilüfer’den ötesi farklı çünkü Nilüfer her görüşe her fikre aynı davranması, yargılamaması, sosyal hayatı farklı. Osmangazi Yıldırım’a gittiğinizde değişiyor.”

Balat bölgesi ile Altıparmak bölgesini göç olgusu üzerinden karşılaştıran Ü.Ş.;

“Suriyeliler meselesi... Altıparmak’ta bütün tabelalar Arapça, Türkçe konuşmuyorlar küçük bir Suriye gibi. Çocuğunu mahalleye çıkarmış olsan güvenli değil çünkü kendi aralarında kavga ediyorlar bıçak çekiyorlar bunun yanı sıra gaspta yaşıyor. Onlar Altıparmak’ı sahiplenmişler sanki bizler sonradan oraya geldik. Daha önceden Altıparmak’ta travestiler vardı. Onları gönderdiler şimdi Suriyeliler geldi. Travestilerin çıktıkları evi daha iyi para veriyorlar diye Suriyelilere kiralyorlar. İnsanlarımız paraya tamah eder olmuş. Travestilerin olduğu dönem rezaletti cinayetler oluyordu. Travestiler taşındı bıraktıkları evlerinde şimdi Suriyeliler oturuyor.”

Ü.Ş., Bursa’ nın bölgelerini karşılaştırırken kentin asayiş problemleri ile “Suriyeli” olarak ötekileştirdiği kimlik arasında bağ kurmaktadır. Site sakinlerinin

kendisini kentten ayrıştırmadaki temel neden olan güvenlik, burada da devreye girmektedir. Bu durumun yeni bir durum olmadığı geçmişe ilişkin de bir ötekileştirmenin olduğu fark edilmektedir. Geçmişteki “öteki” bir trans birey olarak travesti iken, bugün Suriyelilerdir.

Ekonomik seviye olarak üst sınıfta yer alan Ü.Ş., Altıparmak’taki kişilerin evlerini “Suriyelilere” kiraya verme nedenini ise, “paraya tamah etmek” ile açıklamaktadır. Bu durum da katılımcı sadece öteki olarak kabul ettiği travesti ve Suriyeliye değil onlara evini kiralayanlara da (alt gelire sahip olanlara) tepki göstermektedir. Bu tepkinin nedeni ise; öteki olarak kabul ettiği kişilerin mahalleyi sahiplenmesidir. Bunun yanı sıra kendini yerlisi olarak kabul ettiği mahalleye yabancılaşmasının nedenini, ötekilerde ve evlerini yabancıya kiralayarak mahalleye sahip çıkmayanlarda aramaktadır. Hâlbuki kendisi çok uzun süre öncesinde oradan taşınmıştır.

Katılımcıların ilçeler arasındaki karşılaştırmada, kentsel yapıya da önem verdikleri görülmektedir.

Bilim Kent Sitesi, C.B.;

“Nilüfer yapı olarak daha düzenli, Balat mesela şehre uzak, koku var altyapı sorunu var.”

Melis Kent, A.B.;

“Nilüfer, kurtarılmış bölge...”

Detay Premium, O.K.;

“Muhakkak fark var Nilüfer bölgesi, Bursa’nın geneli itibariyle daha avantajlı başka bölgeler de huzurlu olacağımı hiç düşünmedim o yüzden de hiç ayrıldım. 1997 yılından beri Nilüfer’de oturuyorum.”

Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri her ne kadar izole bir hayat vaat etse de kamusal alandaki her değişimde olduğu gibi sitenin bulunduğu bölgedeki olumsuz gelişmeler de site sakinlerini etkilemektedir.

Meşeli Bahçe, N.D.;

“Balat’ın yeşilliği kalmadı. Şikâyetçiyim. Aslında ilk taşındığımda sitemin etrafında hiçbir bina yoktu sadece çok uzaktan villalar gözükiyordu. Oranın sakinliğine ve yeşilliğine gittik. Sabah bülbül sesleri her şey çok güzeldi ama 10 yıldır orada oturuyorum ama artık karşımda binalar var. Acayip bir trafiği oldu. Sabah, akşam otoparktan kafamı çıkarmaya çekiniyorum. Yeşilliği koruyamadılar. Çok çabuk tükettiler çünkü rant var bu bölge de...”

City II Balat, M.Y.;

“Bazı üst gelir seviyesine sahip insanlar da villalarından kaçıp oraya gelmiş. Güvenlik etken bizim sitede. Çok kişi var tanıyorum, Bademli ’deki villasını bırakmış kalkmış güvenli siteye yerleşmiş.”

Farklı bölgelerde ikamet etmiş katılımcıların şu an yaşamakta oldukları bölge ve site ile ilgili karşılaştırma yaptıkları da görülmektedir.

Korupark Terrace, A.K.;

“Sitenin dış çevresi Nilüferden çok farklı Nilüfer’de evden çıkınca yürüyerek her yere gidebiliyordum. Emek’te o özgürlüğü ve rahatlığı bulamıyorum.”

Yasemin Park, E.Y.;

“Bu site tabii çok güzel ama burası mahrumiyet bölgesi gibi... Market yok mesela yakınlarda şehirdeki hayattan uzaksın. Bak Yapı, şimdi bir alışveriş merkezi yapıyor ama 10 yıldır bunlar yoktu. Küçük bir market vardı ama o da fiyatları yüksek tutuyordu. Burası kalburüstü olduğu için fiyatlar yüksek, ihtiyaçlarımızı dışarıdan oğlum veya ben çarşıya gidince alıp geliyordum.”

Katılımcıların karşılaştırma yaparken komşuluk ilişkilerine dikkat çekmeleri, konut yerleşmelerinin insan ilişkilerini etkilemesi açısından önemli bir bulgudur.

Yasemin Park, D.A.;

“Burası daha güvenli, iş yerimize yakın fakat site çok büyük olduğu için eski mahalledeki insan ilişkileri burada yok. Burası daha rahat bisiklete bin, çocuk top oynasın ama insan ilişkileri yönünden eski mahallemiz daha iyiydi.”

Katılımcıların yaşamakta olduğu sitelerin, ortak alanlar ve site içi hizmetler açısından farklılaştığı görülmektedir.

Bursa Modern, H.Ç.;

“Bursa Modern de tapu farklı, tapu da bütün ortak alanların, yeşil alanların mülkiyeti de ortak. Bu diğer siteler de böyle mi bilmiyorum bunun yanı sıra servis hizmeti var makinanız bozulsa ücret karşılığı olmadan tamir ettiriyorlar. İmkânları düşününce burası tatil köyü diyebiliriz.”

Katılımcıların yaşamakta olduğu sitelerde, ekonomik açıdan değer kazancının yanı sıra değer kaybının da görüldüğü ifade edilmektedir.

Yasemin Park, Yeşil Şehir, M. M.;

“Bu site batı tarafında olsaydı daha fazla prim yapardı. Daha fazla rağbet görürdü. İstanbul’a ve diğer evim İznik’te olduğu için benim için problem yok ama şehir batıya doğru büyüyor ve gelişiyor. Uydu kent zaten bizim site ne Batı’ya ne de Yıldırım’a benziyor. Tercih edilerek yaşanan bir yer, diğer bölgelere benzemiyor.”

Güvenlikli sitelerin artık bir standart belirlediği ve birbirlerinden çok da farklı olmadığı belirtilmektedir.

Prestij Elit Sitesi, S.D.;

“Site yakınlarında düzensiz yapılaşma ve birkaç tane bizimkine benzeyen site var. Güvenlikli siteler artık her yerde ve neredeyse aynı ...”

2.3.6. Yaşamakta Olunan Site İçerisinde Alınan Güvenlik Önlemlerinin Site Sakinlerinin Güvenlik Algısı Üzerine Etkisi

Kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerini, diğer konut tiplerinden ayıran en önemli özelliği, özel güvenlik ekipmanlarına sahip olmalarıdır. Özel güvenlik ekipmanları ve elemanlarına sahip olunması, kamusal hizmetlere yönelik bakış açısını değiştirebilmektedir.

Bursa Modern, H.Ç.;

“...hatta burada polise bile ihtiyaç yok.”

Begüm Kent, N.Ç.;

“Bir hırsızlık vakası yaşamıştık bundan önceki yaşadığımız apartmanda ve çocuğum çok etkilenmişti her an evime hırsız girebilir her an kapıyı bir yabancı çalabilir korkusu hem biz de hem de çocuğum da vardı. Biz bu olayları sitede yaşamadık ve yaşamayacağımızdan da % 90 eminiz.”

Saygın Kent, A.Y.;

“Algıda bir değişiklik yapıyor ama % 100 değil...”

Katılımcılar, iş gezilerine çıktıklarında yalnız kalan eşlerinin, çocuklarının ve evlerinin kentteki suçlara karşı korunduklarını bilmelerinin güvenlik algılarını olumlu etkilediğini belirtmektedir.

Melis Kent, T.K.;

“İşim gereği yurtiçi yurt dışı çok fazla seyahat ediyorum. Bu nedenle eşim ve kızım yalnız kalıyor. Buradan çıktığımda onların hırsızdan arsızdan hatta ve hatta dilenciden seyyar satıcıdan güvenli bir şekilde uzak kalacaklarını bildiğim için güvenliğin olumlu bir etkisi var.”

Tüm güvenlik önlemlerine rağmen bazı katılımcılar, tam bir güven duygusu içerisinde yaşamadıklarını ifade etmektedir.

Foresta Balat, H.K.;

“Tabi ki hırsıza kilit tutmaz... K r noktayı çeken kameralar var ama burada Balat Festivali sırasında siteye bir şekilde giriş yapılıp sitenin duvarından atlayıp sitenin açık havuzuna girmiŐler, çok ŐaŐırmıŐtik.”

Kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinde, güvenlik seviyesi bazen üst düzeye çıkabilmektedir. Site sakinleri, tam anlamı ile güven duygusunu yaşayabilmek için, özel güvenlik ekiplerinin yanı sıra evine i  alarm taktırabilmektedir.

M. A. S.;

“Güvenlik biriminin olması avantaj  nk  saat baş dolaŐıyorlar o bir güven hissi veriyor. Son 15 yıldır burada oturuyorum. Muhtelif hırsızlıklar ve hırsız yakalama vakaları oldu. KomŐuma hırsızlar girmek üzereyken güvenlik birimi yakaladı  nk  evinde ayrıca i  alarm vardı. I  alarm bende de var. Alarm benim yaŐamımı nasıl etkiliyor? Dış alarm olmadığı için i  alarmı her akşam kuruyorsun, evin her katının ayrı alarmı var. Yorucu.”

Site sakinlerinin, sitenin tam anlamı ile güvenli olduğunu bilmeleri için güvenlik elemanları “güvenilir” olmalıdır.

F.K.;

“Kendimi güvende hissediyorum. Bunun yanı sıra güvenliğin de kontrol altında olması gerekiyor. Güvenlik personelini de seçen güvenlik Őirketi de güvenli olmalıdır. Birçok insan problem yaşıyor. Biz de deĐiŐmeyen elemanlar hep aynı personel ve bizde Őoyle bir durum var; güvenlikte çalışanlar sitemizde oturuyorlar. Hepsi bizim sitemizdeki binaların birinci katlarında sosyal alan için ayrılmış dairelerde kira alınmadan oturuyorlar böyle olunca siteden biri gibi bir aile gibi oluyoruz. Nerede olduğunu, iŐten çıkınca akşamlar nereye gideceğini de biliyoruz onun rahatlığı çok... Bir komşumuz gibi düğünü oluyor gidiyoruz, çocuğu oluyor gidiyoruz, bazı yardımlar da yapıyoruz.”

Yasemin Park, D.A.;

“Güvenliğin olması güzel ama önemli olan, güvenliğin sürekli değişmemesi bu benim güvenimi sarsar.”

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin, sadece yetişkinlerin güvenlik algısını değil çocukların güvenlik algısını da etkilediği belirtilmektedir.

Melis Kent, A.B.;

“Pozitif etkiliyor. Bazen geceleri çocuklar uyumuyor ‘anne bize de hırsız gelirse’ diye endişeleniyorlar çocuk bir yerden izlemiş etkilenmiş bende diyorum ki ‘kızım kapımızda bekçi amca var ya gelemez kameralar var’. Öyle söylediğimde rahatlıyor, ben de çocuklarım da daha rahat ediyoruz.”

Sitenin çevre duvarlarının, çocukların araç trafiğinden oluşabilecek tehlikelere karşı korunması açısından önemli olduğu belirtilmektedir.

City II Balat, M.Y.;

“Daha güvende hissediyorum. Eski sitemde güvenliğimiz vardı ama otopark kapımız kontrol altında değildi. Çocuklar bahçedeyken tereddüt ediyorduk burada böyle bir durum yok. Dışarı çıkma imkânları da yok.”

Kumova Rezidans, N.F.;

“Çocuklar rahat oynayabiliyor. Bu bizi çok memnun ediyor.”

Saygın Kent, B.Y.;

“Öncelikle, çocuklar açısından iyi çünkü sokakta oynamıyorlar sokaktaki trafikte her an araba ezebilir. Duvarların olması araba girişini engelliyor ya da giriş alanlarında arabayı yavaşlatacak unsurlar var.”

Okul servislerinin sitenin içine kadar girmesi veya çocukların güvenliğin önünde bırakılmasının tehlikelere karşı korunmaları açısından önemli olduğu üzerinde durulmaktadır.

Tofaş Sitesi, G.K.;

“Çocuklar servisten gelince bir tedirginlik yaşamıyorum. İşte biri mi takip ediyor o mu oldu şu mu oldu diye düşünmüyorum. Güvende hissediyorum.”

Çocuklar ve kendileri için güvenliğin olumlu etkisini belirtmelerine karşın özellikle misafirlere karşı güvenliğin seviyesinin arttırılmamasını isteyen katılımcılar bulunmaktadır. Ziyarete bulunulan başka bir sitenin güvenlik seviyesinin az bulunması ve eleştirilmesi de söz konusudur.

Prestij Elit Sitesi, S.D.;

“Çocuklarla ilgili olumlu ama misafirliğe gelen ailemizin akrabalarımızın, arkadaşlarımızın sorgulanmasına pek alışık değiliz. Yadırgamıyorlar ama ‘sorgulandık’ diye takılıyorlar...”

Bursa Modern, H.Ç.;

“Benim açımdan olmaları çok rahatlatıcı daha güvenli hissediyorum ama dışarıdan gelen misafirler için bir ön yargı, tepki oluşuyor.”

Yasemin Park, D.A.;

“Güvenlik açısından iyi ama daha da arttırılmamalı çünkü misafire de suçlu gözüyle bakmak gibi bir algı oluşturuluyor. Kapıda olması yeterli, yıllardır aynı güvenlik az çok simaları, araçları tanıyor.”

Begüm Kent, N.Ç.;

“Kameralar her yer de var. Bu yüzden kendimizi çok çok iyi hissediyoruz... Mesela biz bir arkadaşımıza gidiyoruz onlar da güvenli sitede oturuyor. Ben çok rahat girebiliyorum. Bana sormuyor sen kimsin? Kime geldin? Hatta biz çok yadırgıyoruz. Biz kendi evimize başka bir araba ile girerken bile durduruluyoruz.”

Güvenlik algısını, olumlu veya olumsuz etkilemeyen katılımcılar da bulunmaktadır.

Begüm Kent, M.S.;

“Beni açıkçası etkilemedi güvenli bir yere taşınmak çünkü ben genel olarak güvende hissetmiyorum. Her an başımıza bir şey gelebilir. Hırsızlık vesaire her şey olabilir. Sadece çocuğum bahçede tek başına veya arkadaşlarıyla oynarken kaybolursa kameralardan rahat bulabilirim düşüncesi içimi rahatlatıyor.”

Prestij Elit Sitesi, A.Ö.;

“Haraç ödüyoruz sanki... Güvenlik elemanları ile yasal açıkları illegal olmayan legal yollarla kapatıyoruz.”

Akasya Evleri, A.İ.;

“Bu güvenlikler yapay, suni; benim için güven insanlar arasındadır. İnsanların eğitilmesi, iyi insanların yetiştirilmesi, insana yapılan yatırımdan ve güvenli toplumdaki güven duygusu gelişebilir. Bu tip güvenli siteler, toplumdaki alt yapı hazırlanmadan yapılan yerleşim yerleridir. Kameraların olması duvarlarla çevrili olması vatandaşın seçtiği en kolay yol ama devlet nezdinde de toplum olarak da birbirimize zaman ayırırsak birbirimizi yetiştirirsek birbirimize katkımız olur ve böyle güvenli sitelere ihtiyacımız olmaz.

2.3.7. Yaşamakta Olunan Siteden Duyulan Memnuniyet Düzeyi

Yaşamakta olunan siteden duyulan memnuniyet düzeyi, hem kapalı/korunaklı konut yerleşim yerlerinde yaşama tecrübesi hakkında hem de memnuniyet düzeyindeki değişim hakkında bilgi vermektedir.

Detay Premium, O.K.;

“Bu siteler belli bir alt yapıyı oluşturmuş siteler, güvenliği varsa garajı da vardır. Aynı şekilde bir kapalı spor salonu vardır. Hepsi birlikte sunulduğu için memnunuz.”

Katılımcılar, genel olarak yaşamakta oldukları siteden memnun olmalarına rağmen eleştirileri de (ses nedeni ile müzik dersi alamamak, yaşam tarzı, aidatların

yüksek oluşu, otopark, site çevresindeki yapılaşmanın artması vb.) söz konusu olmaktadır. Bunun yanı sıra siteden taşınmak isteyen katılımcılar da bulunmaktadır.

Akasya Evleri, A.İ.;

“Memnunum ama bizler yetişme tarzı olarak Samsunluyuz. Bizim Samsun’da evler arasındaki mesafe çok uzun, bizim tavuğumuz komşuya gidene kadar akşam olur. Böyle evlerde oturduğumuz için güvenli siteler bizim için hapisane hayatı gibi ama çocuk, iş yerine yakınlık mecburen kalıyoruz.”

Meşeli Bahçe, N.D.;

“İleride daha sakin yerlere kaçmak istiyorum, çok kalabalıklaştı.”

Eren Kent, M.A.S.;

“Bir sene sonra çıkacağım. Çünkü büyük gelmeye başladı. 15 yıl oldu memnunuz çünkü bahçem var emekliyim fakat bahçe ile uğraşmada bir yere kadar sizi mutlu ediyor. İnsanlarla içi içe olmak mutlu eder, manzara tek başına hiçbir şey ifade etmez. Ancak insanlarla o ortam da mutlu olursunuz.

2.3.8. Yaşamakta Olunan Site İçerisinde Düzenlenen Ortak Etkinliklere ve Ortak Alanlara Katılım Durumu

Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, aynı kent de olduğu gibi ortak alanları ile birlikte sunulmaktadır. Güvenlikten sonra site seçiminde önemli bir unsur olan ortak alanlar ve sosyal donatı alanları katılımcıların tercihlerini etkilemektedir. Bu ortak alanlarda yapılan etkinlikler ise, site sakinleri arasındaki ilişkiler açısından önem arz etmektedir.

Melis Kent, F.K.;

“Spor salonu var, resim atölyesi var. Bu sene bu alanları çok kullanıyorum.”

Melis Kent, T.K.;

“Ortak etkinlik olarak; kahvaltı, ramazanda iftar yemeği düzenleniyor hepsine katılıyorum. Ortak alanları eskiden kullanıyordum ama vaktim yok şu anda.”

Tofaş Sitesi, G.K.;

“Öyle çok etkinlik olmuyor ama havuzumuz var onu kullanıyorum.”

Yaşam alanı sunan kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, site sakinlerinin kente katılımını da etkilemektedir. Seçili bir gruba bir nevi kamusal alan sağlamaktadır. Güvenlikli sitelerin mekânsal ayrışmadaki rolünü de belirleyen bu steril, ayrışma mekanları sitelerin sunduğu hizmetlere göre değişim göstermektedir.

Yasemin Park, D.A.;

“Botanik parka neden gideyim? Her çeşit insan var. Sinir olup oturacağıma burası botanik zaten, bahçıvan var ve ağaçlar sürekli ilaçlanıyor böcek sıkıntısı yok, çocuk parkları yazın her sabah yıkıyor...”

Düzenlenen etkinliklerin, sitenin homojenliğine / heterojenliğine göre değişim gösterdiği ifade edilmektedir.

Prestij Elit, A.Ö.;

“Bizim sitenin tutucu bir yapısı var. Daireler Arap- Katar alıcılara satışı hızlandırmak için satılmış. Kadın erkek ayrı havuz ve mescit var bana uygun bir site değil o yüzden etkinliklere katılmıyorum ama site daha bir yıllık çok yeni belki daha sonra...”

Foresta Balat, H.K.;

“Muhafazakâr bir site olduğu için etkinliklerimiz de ona göre oluyor; İftar yemeği gibi.”

Heybeli Konakları, G.B.;

“...Dans gösterileri yapıyorlar. Tango geceleri düzenliyorlar....”

Bursa Modern, H.Ç.;

“Çocuklar için programlar oluyor. Ben ise katılmıyorum havuzdur vs., çünkü kadın erkek karışık onu bir türlü ayıramadık. Bir hamam var oraya gidebiliyorum. Çardakları, piknik alanlarını kullanıyorum.”

Çocuklar için düzenlenen etkinliklerin birçok sitede var olduğu, ailelerin de bu etkinlikler aracılığı ile sosyalleştiği belirtilmektedir.

Begüm Kent, N.Ç.;

“Etkinlikler oluyor ve çocuklu ailelerle tanışıyoruz. Günlük hayatta komşularımızda tanışamıyoruz. Yazın özellikle havuzda kamelya da olsun ortak alanları çok sık kullanıyoruz.”

Saygın Kent, A.Y.;

“...çocuklar sayesinde kısıtlı çevremizi genişletiyoruz.”

Yasemin Park, E.Y.;

“Burada yapıyorlar ama fazla değil. Genelde çocuk üzerine yapıyorlar. Baharda özellikle yönetim veya özel okullar etkinlik düzenliyor. Benim kızım da katılıyor. Site adına gezi düzenliyorlar. Ramazan’da iftar yapıyorlar ama ben katılamıyorum.”

City II Balat, M.Y.;

“Yazın çocuklar için etkinlikler düzenleniyor katılıyoruz.”

Sitedeki etkinliklere katılmayan, ortak alanları kullanmayan veya ortak alanların atıl kalması nedeni ile kullanamayan katılımcılar da bulunmaktadır.

Yeşil Şehir, M.M.;

“Küçük çocuklar için etkinlikler var ama benim çocuğum olmadığı için katılmayı düşünmüyorum. Yürüyüş her gün yapıyorum.”

Akasya Evleri, A.İ.;

“Spor salonu, havuzu var. Kadınlar kendi aralarında toplanıyormuş ama ben karşı komşumu bile tanımıyorum.”

Meşeli Bahçe, N.D.;

“... Spor salonu atıl durumda kimse kullanmıyor. Herkes bir hevesleniyor ama sonra kimse kullanmıyor.”

2.3.9. İhtiyaçların Karşılanmasında Site Dışındaki Etkinliklerin Tercih Edilme Sıklığı ve Siteye Ulaşım Durumu

Kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerindeki kent sakinlerinin, hem sosyalleşme ihtiyacını hem de maddi ihtiyaçlarını karşılamak için site dışındaki kentsel hayata ne kadar sık katıldıklarının tespit edilmesi kentle bütünleşme ve kentsel ayrışma açısından önem arz etmektedir. Siteye ulaşım durumu ise, konut yerleşiminin kentteki konumunun ve kente katılımı ne kadar etkilediğinin anlaşılmasına yönelik bilgi vermektedir.

Begüm Kent, M.S.;

“Neredeyse her gün dışarıdayım çünkü ulaşım kolay. Özellikle bölge canlandıktan sonra daha da kolaylaştı hem metro hem otobüs var ama bence çok pahalı. Benim arabam daha az yakıyor o nedenle arabamı kullanıyorum.”

Akasya Evleri, A.İ.;

“% 70 dışarıdayım. Ulaşım kolay, yeni kurulan bir ilçe (Üçevler) olduğu için ve Organize Sanayi'nin % 80'i bu bölgede olduğu için iş adamları da kendi firmasına yakın yerde oturmak istediği için bu bölgede yerleşiyor. Ben de iş ve ev arasındaki ulaşımı göz önünde bulunduruyorum.”

Eren Kent, M.A.S.;

“Mudanya'yı çok sık kullanıyorum. Merinos Kültür Merkezine çok sık geliyorum Alışveriş için etraftaki Korupark, Endülüs, Kent Meydanı, Heykel civarına gidip geliyorum. Ulaşım sıkıntı olmuyor, kendi arabamı kullanıyorum eşim açısından da sıkıntı olmuyor metro, otobüs kullanıyor.”

Yasemin Park, D.A.;

“...Dışarıda da özleniyor.”

Melis Kent, A.B.;

“Bölge olarak evime yakın aktiviteleri tercih etmek zorundayım. Merkeze çok iyi bir tiyatroya olur bir gösteri olur her şeyi göze alıp önceden planlayıp psikolojik olarak kendimi hazırlayıp gidiyorum ama evime yakın bölgelerdeki etkinlikleri tercih ediyorum.”

Site dışında kentsel yaşama katılmayarak ulaşım problemini azalttığını düşünen A.Y., neredeyse bütün ihtiyaçların karşılandığı bu sitelerde herkesin oturabilmesini istemektedir;

“Ulaşım bir problem değil. Metro olması işi kolaylaştırıyor. Çok ihtiyaç duymuyorum. Müzik evine geliyoruz hafta sonları ama normal zamanlarda ihtiyaç çok duymuyorsunuz. Keşke herkes böyle ihtiyaçların karşılandığı yerlerde oturabilse çünkü çok güzel çok sağlıklı bir şey, çünkü trafiği meşgul etmiyorsunuz. 3 saat vakit harcamıyorsunuz.”

Saygın Kent, B.Y.;

“Pazara gidiyoruz. Ama ihtiyaçlarımızı site içinden karşılamakla hem biz vakit harcamıyoruz trafikte hem de trafiği meşgul etmiyoruz.”

Bursa Modern, H.Ç.;

“Çalıştığım için her gün çıkıyorum ama ihtiyaçlarım olmasa bir hafta kalırsın asla sıkılmazsın. Ulaşım sıkıntı değil, sürekli minibüs gelip gidiyor.”

Foresta Balat, M.M.;

“Ben bu siteden çıkmadan çok uzun süre yaşayabilirim.”

2.3.10. Yaşamakta Olunan Site İçerisindeki Komşuluk İlişkileri

Birey, kendi standartlarına uygun güvenli bir site seçiminde sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan uyum sağlayabileceği komşuların bulunmasını da dikkate almaktadır. Modern kentte komşuluk ilişkileri sorgulanır halde iken, kentin diğer bölgelerinden ve çevresinden ayrılan kapalı yerleşmelerin kendi içerisinde kurdukları komşuluk ilişkilerinin incelenmesi gerekmektedir.

Tofaş Sitesi, G.K.;

“İyi güzel. Eski sitemde yoktu tabi ki herkese ulaşamıyorsun ama 3-5 kişi yine de var.”

Korupark Terrace, A.K.;

“Çalıştığım için çok fazla zamanım olmuyor. İletişim güzel, parklarda tanışıyoruz. İnsanların tanışabileceği ortak alanlar var.”

Melis Kent, A.B.;

“Biz sürekli evde duramadığımız için yapamıyoruz ama görüyorum insanlar kafeteryada buluşuyor.”

Heybeli Konakları, G.B.;

“Birkaç komşumu tanıyorum ama aşağıda(ortak alanlarda) insanları görüyorum çok mutlular...”

City 224, S.B.;

“Sosyal alanları olduğu için diğer sitelere göre daha iyi...”

Site içerisindeki komşuluk ilişkileri, geleneksel kent kültüründe yer alan güven unsurundan ziyade sorumluluklar ve kurallar üzerinden kurulmaktadır.

Bursa modern H.Ç.;

“Komşuluk var deniliyorsa yalan söyleniyordur çünkü insanlar parklarda piknik alanlarında sosyalleşiyor ama eve gidip gelme yok. Eski mahalleimde herkes birbirine saygı duymak zorundaydı, çünkü komşu komşunun külüne muhtaçtı burada komşuna saygı duymak zorunda değilsin.”

Saygın Kent, B.Y.;

“Ölçülü, öyle gitmeler yok bizim açımızdan ama bahçede görüşüyoruz.”

Saygın Kent, A.Y.;

“Saygılı, münakaşalar olmuyor.”

Çalıştığı için veya site sakinlerinin özellikleri nedeni ile komşuluk ilişkisi kuramayan katılımcılar da bulunmaktadır.

N.Ç.;

“Şöyle söyleyeyim iki senedir bu sitedeyim. 8 katlı 32 daire var. Yan komşum ile sadece selamlaşıyorum. Onun dışında gördüklerimize ‘iyi akşamlar, günaydın’ onun dışında maalesef benim de fırsatım olmuyor çalıştığım için. Belki ev hanımları görüşüyordur.”

Detay Premium, O.K.;

“Daha zayıf, çoğunluk çalışıyor kimse kimseyi görmüyor. Bulduğum blokta 22 daire var ve ben bir kişiyi tanıyorum. O da karşı komşum denk geldikçe. Başka kimseyi tanımıyorum.”

Yeşil Şehir, M.M.;

“İyi değil. Karşı ve üst komşumla tanışmıyorum.”

Sitelerde sosyalleşme ve homojenleşme talebi olan katılımcılar, komşuluk ilişkilerinin zayıf olmasının hayal kırıklığı yarattığını belirtmektedir.

Eren Kent, M.A.S.;

“Zayıf, o açıdan benim için bir hayal kırıklığıdır.”

M.Y.;

“Güvenli mahalle ortamını sağlamak çok güzel, o nedenle insanlar bu kadar büyük güvenli sitelerde yaşamak istiyorlar. Çünkü mahalle yapısını güvenli bir şekilde yaşamak istedikleri için bir blok iki blok değil de daha büyük alanlarda yaşamak istiyorlar. İnsanlar birbirleri ile sosyalleşmek için yaz akşamları dışarı çıkınca kendi kafesine gitmek istiyor, kendi kafesinden çıkmak istemiyor. Eski mahalle kültürü güvenli sitelerde yaşatılmak isteniyor. Kapımız yeri gelir aralık kalır, anahtar üstünde kalır, komşumuz alır emaneten. Oradan bir kötülük gelmeyeceğinden eminiz.”

2.3.11. Yaşamakta Olunan Site İçerisinde Yer Alabilmek İçin Gerekli Koşullar

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinde yaşayabilmek için maddi sermaye yeterli görülmemektedir. Site sakinleri arasında ekonomik açıdan bir uyum söz konusu olsa dahi sosyo-kültürel ayrışma yaşanabilmektedir. Bu nedenle site içerisinde yer almanın koşulları bazen soyut iken bazen de site yönetimlerinin ya da ev sahiplerinin oluşturduğu özel şartlar olabilmektedir. Dolayısı ile site yönetimleri ve ev sahipleri filtreleme uygulayabilmektedir. Katılımcıların, site içerisinde yer alabilmenin gerekli koşulları için verdikleri yanıtlar, hem site içerisindeki ayrışmaya hem de sitenin kentten kendisini nasıl ayrıştırdığına ilişkin fikir edinilmesinde önem kazanmaktadır.

Foresta Balat, Ü.Ş.;

“Bu sitede biraz zor her önüne gelen satın alamaz biz de alırken sorduk. Bizim için komşuluk çok önemli. Site yönetimi daha önce böyle bir olay yaşamış, siteden şikâyet olunca parası geri verilmiş. Bize de ‘burası öyle herkesin oturabileceği bir site değil’ dediler. Muhtemelen burada herkes ev sahibi ve sormuşlardır bizim gibi.”

Meşeli Bahçe, N.D.;

“Yerleşirken kimsenin denetleme yetkisi yoktu, belki satan kişinin eleme sistemi varsa ama bizim bir müdahale etmek gibi bir durumumuz yok.”

Prestij Elit Sitesi, A.Ö.;

“Ev sahiplerinde olmadı ama kiracıda ev sahibi filtreliyordur.”

Katılımcılar, ortak kullanım alanı içerisinde özellikle havuz kullanımı koşulunun etkisini ifade etmektedir.

Melis Kent, F.K.;

“Tabiki kiralar çok yüksek belli bir seviye gerekiyor ama bunun yanı sıra havuz meselesi var. Karma olunca evini satanlar oldu. Muhafazakâr kesim sattı çünkü havuz binalar tarafından görülüyor. Burası yıllar önce kooperatif olarak doktor

ve sağlıkçılar için yapılmış. O ilk taşınan gruptaki muhafazakârlar satıp gittiler. Sitenin arkalarına doğru oturan birkaç muhafazakâr aile kaldı. Muhafazakâr sitede oturan arkadaşlarımız var iki havuzlu ve onlar da bizlere çok satmak istemiyorlar siz burada rahat edemezsiniz diyorlar.”

Begüm kent, M.S.;

“Yok, zaten burası eskiden kooperatifmiş daha sonra güvenlik eklenmiş böyle bir üst sınıf insanların yaşadığı bir yer değil. Muhafazakâr bir sitede de değil zaten biz seğmedik öyle bir site. Ben 4 yaşındaki kızıma babası ile havuza giremeyeceğini açıklayamazdım.”

Ekonomik koşulun sağlanması, site sakinlerini sosyo-ekonomik açıdan eşitlediğini düşünen katılımcılar da bulunmaktadır.

Detay Premium, O.K.;

“Ekonomik koşul yeterli. Siz oradan bir daire satın aldığımızda bedelini ödediğiniz zaman size kimse bir şey sormuyor.”

City II Balat, M. Y.;

“Ekonomik koşul haricinde bir koşul yok. Ev satılırken yönetimin onayını almak gibi bir durum yok.”

2.3.12. Kapalı/Korunaklı Konut Yerleşmelerinin Genel Olarak Bursa’da ve Yaşamakta Olunan Semtte Sosyo-Ekonomik ya da Sosyo-Kültürel Ayrışmaya Etkisi

Kentsel ayrışmaya ilişkin site sakinlerinin farkındalıklarının tespit edilmesi, kentsel politikaların geliştirilmesi açısından önemlidir.

A.Y.;

“Bu zamana kadar televizyonlarda hep tam tersi söylendi insanlar birbirlerini tanımıyor. Fakat Nilüfer’de insanlar tanışmak istediğinde ortak alanlar var, herkesin sosyalleşebileceği alanlar var.”

Sitelerle çevrili bir bölgenin çevresindeki ortak alanların da yine yoğunluklu olarak site sakinleri tarafından kullanıldığı göz ardı edilmektedir.

Foresta Balat, Ü.Ş.;

“Etrafımız site o yüzden ayrılmaya etkisi yok.”

Prestij Elit, S.D.;

“Nilüfer homojen ama Balat’a baktığınızda bir ayrışma görüyoruz.”

S.D’ nin belirtmiş olduğu homojenlik, sitelerin oluşturduğu bir örtülü homojenliktir.

Saygın Kent, B.Y.;

“Fiziksel anlamda doğal bir ayırım oluyor olmuyor denemez. Ama Özlüce tarafının yapılaşması tamamen güvenli site, etrafında gecekondulaşma yok.”

Bilim Kent, C.B.;

“Toplumdan ayrışma olarak görmüyorum. Rahatlığını yaşamak istiyor ama dışarıdan nasıl görülüyor bilmiyorum. Bizim çevremizde siteler var zaten.”

Saygın Kent, A.Y.;

“Bence çevrede iyi, doğru, güzel bir şey varsa o mahalleler için cesaretlendirici ve yapıcı bir ortam da oluşturuyor olabilir. İş yerimizdeki çalışanlar, evdeki çalışanlar bizimle sohbet etmek istiyorlar aramızdaki diyalog çok güzel. Onlar iyiyi görürlerse iyi olurlar. Kendinden bir üsteki ile ilişkili olursan daha çabuk yükselirsin. Bize karşı da rahatsızlık duyulduğunu da hiç hissetmedim. Bize dışarıdan hizmet için gelenlerden açısından baktığımda eğer karşı tarafa insanca davranırsan karşı tarafında kendini kötü hissetmesi gereken bir durum olduğunu düşünmüyorum. Buradakinin tersine gecekondular da tam tersi bir durum var. İnsanlar o bölgelerde birbirine karşı daha acımasız çünkü olayı maddiyatla algıladıkları için şimdi burada bir maddiyattan sıyrılıyorsunuz çevrenizdeki insanlardan ölçütler değişiyor. Kültür devreye giriyor.”

İyi, doğru, güzel olarak tanımlanan olgu, bir yapılaşma türünün yanı sıra üst-orta sınıf ve onun kültürüdür. Katılımcı, öteki ile dikey bir ilişki kurmaktadır. Öteki, yani ekonomik sermaye üzerinden tanımladığı gecekondu mahalle sakinleri ancak ‘iyiyi’ örnek alarak yükselir. Katılımcı bu durumu iyi niyetle ve yapıcı bir biçimde dile getirdiğini düşünse de bu durum basit anlamda ayrışmayı betimlemektedir. Gecekondu bölgelerini eleştirerek kendisini alt sınıftan ayıran özelliği maddiyattan sıyrılmış kültür olarak ifade etmektedir.

Foresta Balat, H.K.;

“Dünya’da da bir ayırım var. Kötüler olduğu kadar iyiler de var ve iyiler kendini garanti altına almak durumunda... Maddi durumu el veriyorsa güvenli site tercih ediyor yoksa Allah’a emanet deyip kapıyı kilitleyeceksin.”

H.Ç ayrışmanın olduğunu ama bu durumun pozitif etkilerinin (yoksul insanlar için bir iş sahası) olduğunu belirtmektedir.

Bursa Modern, H.Ç.;

“Bizim burası ayrışıyor çevremiz Panayır Mahallesi, Romanlar ve dar gelirli insanlar var. Dolayısıyla bizim burada güvenliksiz yaşamamızın imkânı yok ama mahalledekiler geliyorlar sitede çalışıyorlar mutlular bizimle. Onlar için bir iş alanı sağlıyor onlar da mutlu biz de mutluyuz.”

Mekânlar arasında sadece bir konut tercihi yaptığını düşünen katılımcılar yer almaktadır.

Melis Kent, A.B.;

“Bir ayrışma olarak görmüyorum sadece bir tercih...”

Yeşil Şehir, M.M.;

“Bir etkisi olduğunu düşünmüyorum. O zaman ayrışma, semtlere şehirlere, ülkelere göre de bir ayrışma var. Bu bir tercih meselesi annem kardeşim müstakil apartmanda oturuyorlar, benim tercihim ise bu yönde...”

Kentsel ayrışmanın farkında olan katılımcılar da bulunmaktadır.

Melis Kent, F.K.;

“Tabi ki var, doğru bir şey değil. O gecekonduların bölgelerinin yanında böyle bir yapılaşma olmamalı bu çok yanlış kentsel dönüşümde rant olayı devreye girdi. Planlı bir kentleşme olsaydı bu olmazdı. Birbirleri içine geçme gecekondular ve site olacak iş mi? Asıl sorun kentleşme ve imar da... Bursa, çok kirli bu anlamda... Siteler ve geliri düşük mahallelerin yan yana olması toplumda da ayrılmaya neden oluyor.”

F.K.;

“Ben iş yerime yakın bir yerde ayrılmayı birebir yaşadım. İlk yapılan sitelerdi. Gecekondular bölgesine yapıldı çok düzenli boş bir araziye yapılmıştı. O sitelere de o bölgeye göre gelir seviyesi yüksek insanlar tercih edebiliyordu. Fakat çevresindeki insanlar oraya özeniyorlardı. Bütün hayalleri oradan bir daire satın almak olan bir sürü insan vardı ve hala daha var şöyle ki; çevre mahallede durumunu düzelterken başka yere göç etti ve biraz para kazanıp özendikleri sitelerden daire almaya başladılar. Çocuklarına daire almaya başladılar ve insanlar arasında öyle büyük bir yarış başladı ki “senin dairen, benim dairem, oradan daire satın aldık.” Bu durum insanların yıllarca eziklik hissetmesine, oraları gözlerinde büyütme anlamına geliyor. Toplumsal ayrılmaya neden oldu. Çünkü yanında 5 katlı aynı formatta başka bir apartman var ama o diğer geçmiştekine özeniyor. Özendiği başka bir şeye dönüşüyor. Prestij gibi... Yaşadığım olay da böyle bir durumdu; bir müşterim geldi oğlu öğretmen olmuş oradaki siteden yıllar sonra ev satın almış nasıl anlatıyor sanki saray satın almış gibi seviniyor. Şaşırtıyorsunuz öyle bir hayale, demek ki insanların içlerinde bastırılmış duyguları var. Her gün siteler ve mahallelerin yan yana birbirlerini görmeleri, özenmelere toplumsal ayrılmaya neden olduğu gibi hırs ve kine de neden oluyor insanlar arasında. Niye bende yok hırsı oluyor.”

Ergin Evler, E.E.;

“İnsanlar arasında uçurumu arttırıyor.”

Begüm Kent, M.S.;

“Uçurumu arttırıyor. Benim ailem de Bursalı, 150 yıldır burada yaşıyoruz. Odunluk Bölgesi’ni biliyorsanız oralyız ama ben orada da yaşayamadım. Nilüfer ve diğerleri olarak bir ayırım söz konusu, bu açıkça görülüyor.”

G.B., yaşadığı sitede yürüyüş için uygun alan olmamasına rağmen site çevresindeki kamusal alanın kullanılmadığını belirtmektedir;

“Ayrıştığını düşünüyorum ve gözlemliyorum benim sitemin karşısında çok güzel bir park var. Yürüyüş parkuru var o kadar güzel ki yeşil alanı var ben bazen orada yürüyüş yapıyorum ama bizim siteden çok az insan görüyorum orada çünkü insanlar kendilerini güvenli siteye hapsedmiş durumdadır sitenin içinde arabalar için uzun bir alan var otoparka giriş için insanlar orada yürüyor. Bence çok keyifsizdir. Devletin yaptığı daha iyi hem zemini yürüyüş için uygun hem de ağaçlar var, yeşil, o kadar güzel ki. Ama insanlar kendilerini duvarların arasına kapadı.”

2.3.13. Kapalı/Korunaklı Konut Yerleşmelerinin Sakinlerinin Kentsel Yaşama Katılımına Etkisi

Kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleri tüketime sunduğu hizmetler ile (güvenlik, yeşil alan, sosyal alanlar, site içi hizmetler, market vs.) sadece elitlerin değil, orta ve orta-üst sınıfın da kente katılımını etkilemektedir.

Yasemin Park, E.Y.;

“Burası emekliye göre, sakin sessiz, uzak, burada her şey var değerlendiren için. Doğa ile iç içe piknik alanı, yürüyüş alanı, havuz var. Bahar geldi. Botanik Park’a gideyim diyorum ama burası da var.”

Melis Kent, A. B.;

“Eski evimde otururken biz çocukları da alıp şehrin herhangi bir yerine kalabalık yerlerine gidiyorduk. Şimdi hepsi sitenin içinde olunca çıkmaya ihtiyacın olmuyor. Benim açımdan iyi çünkü vakit kaybetmiyorum her şey ayağımın dibinde ama toplum anlamında bir eksiklik oluşturuyordur.”

Saygın Kent, A.Y.;

“Kente katılımı tabi ki etkiliyor. Merkeze gitmek istemiyoruz. Uzaklaşmak istemiyoruz. Bence konfor alanlarınız iyileştikçe çıkmak istemiyorsunuz. Tercih etmiyorsunuz. Ben böyle rahatım gibi bir durum oluşuyor. Trafik 2-3 saat yollarda geçiyor. Biz gidersek İzmir yolu tarafına gidiyoruz çünkü trafik yok orada...”

Begüm Kent, N.Ç.;

“...Tatile bile gitme ihtiyacınız olmuyor. Havuzumuz var.”

Melis Kent, F.K.;

“Biz buraya ilk geldiğimizde burası şehre çok uzaktı. Burayı mümessil gibi araç ve kira sıkıntısı çekmeyen bir grup uzakta olsa bile tercih ederek eşleri ve çocukları ile birlikte kiralayarak yazlık olarak kullandılar. ‘Tatile gerek yok denize gerek yok havuz var’ diyen bir grup vardı. Mayıs ayında taşınıyorlardı ve site dışına çıkmadan da tatil yapıyorlardı. Havuz aslında spor amaçlı kullanılmalı tatil köyü değil burası. Islak terlikler ile mayolarla veya bikiniler ile apartmanda geziyorlar burası yaşam alanı, tatil köyü değil ki.”

Katılımcılar, çoğunlukla sitenin olanakları ile hem çevresel hem de sosyal ihtiyaçların karşılandığını belirtmektedir. Çok az katılımcı ise, olanaklardan etkilenmediğini ifade etmektedir.

Yeşil Şehir, M.M.;

“Bizim sitemiz ihtiyaçları çok karşılayabilecek bir durumda değil. Dolayısı ile her türlü ihtiyacımı yine kentten karşılıyorum.”

Detay Premium, O.K.;

“Kişiye göre değişir.”

2.3.14. Kapalı/Korunaklı Bir Konut Yerleşmesinde Konut Sahipliğinin Ekonomik Bir Yatırım Aracı Olarak Değerlendirilmesi

Konut, ihtiyaç olmaktan çıktığında bir yatırım aracına dönüşmektedir. İnşaat şirketleri, yatırım aracı haline dönüşen konutu tüketim kültürü kalıplarına göre üretmeye başlamaktadır. Kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleri de, belli bir yaşam tarzı üzerinden konutun yatırım değerini etkilemektedir.

Detay Premium, O.K.;

“Tabi ki, güvenli site bir bütün olduğu için bir yaşam satın alıyorsunuz sadece daire satın almıyorsunuz dolayısıyla oradaki rakam daha yukarıda oluyor ve satışı daha hızlı oluyor. Satıyorum dediğinizde daha kolay satıyorsunuz.”

Prestij Elit, S.D.;

“Bir yaşam satın alıyorsunuz. Aldığınız zaman ile şu an arasında mutlaka fark oluyor. Firmanın geçmişine güvenerek proje iken satın aldım, şu an kardayım.”

İnşaat şirketleri, tüketici motivasyonlarını dikkate alarak konut üretmektedir. Kapalı yerleşmeleri diğer konut tiplerinden ayıran en önemli unsur, güvenlik olgusudur. Bu nedenle kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, yatırım aracı olarak diğer konut tiplerinden ayrılmaktadır.

Melis Kent, F.K.;

“Güvenli site ile güvenli olmayan arasında fark var. Ben güvenli olmayan site tercih etmem. Bağımsız bir kent gibi burası tabi ki iyi bir yatırım.”

Korupark Terrace, A.K.;

“Karlı olabilir, güvenlikteki ve adalettteki eksiklikler hırsızların bulunamaması ve gerekli cezayı almaması sonucu tercih edilir haline geldiler.”

Melis Kent, T.K.;

“...İnsanlar güvenliği ön planda tuttuğu için yatırım için aldığımızda elden çıkarmak istediğinizde güvenli siteler her zaman ön planda.”

Katılımcıların çoğunluğu, kapalı konut yerleşmesinde ev sahipliğinin karlı bir yatırım olduğu düşüncesindedir.

Meşeli Bahçe, N.D.;

“Mimar olarak söyleyeyim karlı, yüksek bedelle alıyorsun ama yine yüksek bedelle satabiliyorsun.”

Çok az sayıda katılımcının düşüncesi kapalı/ korunaklı konut yerleşim yerlerinin karlı bir yatırım olmadığı yönündedir.

Yasemin Park, E.Y.;

“Bizim burası değer kazanmadı. Özlüce tarafı iyi para kazandırır prim yapar. Bu site, 11 yıl önce Bursa'nın en lüks yerleri olarak geçiyormuş. Ama hiç değer kazanmadı. Son yıllarda artmış ama mesela bu evi satsak yeni bir ev alamayız. Oğlumun iş yeri Özlüce'de oradan bir ev satın alamayız.”

Yeşil Şehir, M.M.;

“Bizim sitemiz prim yapan bir site değil ama güvenli site git gide daha fazla tercih edildiği için mantıklı bir yatırımdır.”

Begüm Kent, N.Ç.;

“Bursa'da konut fiyatları Nilüfer bölgesinde batıya doğru her geçen gün yükseliyor. Bugün aldım kardır gözüyle bakılıyor. Benim annem babam, 60 yaşında güvenli siteye ihtiyaç duymuyor. Havuza girmiyorlar, güvenliğe ihtiyaç duymuyorlar 'neden o kadar yüksek aidat vereyim?' diyor. Onlar kendileri için karlı bir yatırım olarak görmeyebilir ama çocuklu aileler tercih ediyor. Özellikle yazın çocuklarının vakit geçirmesi açısından...”

Eren Kent, M.A.S.;

“Değil, şu anda konut satın almak iyi bir yatırım olmaktan çıktı. 15 sene önceydi ben de çok uluslu bir şirkette çalışıyordum ve o zaman ev biriktiriyorduk çünkü para kazanıyorsun harcama dışında paramı nasıl geleceğe taşımanın cevabı banka faizine ya da eve yatırırısın o zaman ev satın alıp kiraya vermek ranttı. Son 15-20

senede rant bitti rant bitince evi alıp satmakta rant getirmemeye başladı. Çünkü TOKİ olayları çok miktarda var. Türkiye'nin son yıllarda yapı stoku Aman Allah! Rezalet bir durumdayız çok aşırı bir yapılaşma var. Rant kalmadı yani."

2.3.15. Yaşamakta Olunan Sitenin Sakinlerine Sosyal Hayatta Saygınlık / İtibar Kazandırma Konusundaki Etkisi

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerini diğer konut tiplerinden ayıran etmenlerden biri de, belli bir seviyede soyut katma değere sahip olmasıdır Katılımcılar arasında yaşamakta olduğu siteyi prestij açısından değerlendiren site sakinleri yer almaktadır.

Kumova Rezidans, N.F.;

"Prestij getiriyor. Bunu hissedebiliyorsunuz."

Foresta Balat, H.K.;

"Tabi ki ye kürküm ye. Ama benim açımdan, mütevazî yaşamaya çalışıyorum."

Heybeli Konakları, G.B.;

"Annemin bir lafı vardır: her zaman yaşadığın yer önemlidir. Bu bütün hayatını etkiler. Evinin içerisinde güzel olması değil; yaşadığın çevre, yaşadığın sitenin güzelliği, güvenliği, komşular, sosyal statünü arttırıcı etmenlerdir."

Bursa Modern, H.Ç.;

"Tabi, gururlanarak söylenebiliyor, gururlanarak demeyelim de 'ha sen orada oturuyorsun' oluyor. Bursa Modern özel bir site, ödül almış bir site, diğer güvenli sitelerden de ayırmak lazım."

Korupark Terrace, A.K.;

"Bir prestij sağladığını düşünüyorum."

Site isimleri dahi soyut değerler üzerinden belirlenmektedir. Araştırmanın yapıldığı siteler arasında isimleri "Saygın", "Prestij Elit" olan kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri bulunmaktadır. Siteler isimleri ve verdikleri hizmetler üzerinden markalaşmaktadır.

Detay Premium, O.K.;

“Tabi ki bu sitelerin bir marka değeri var. Nilüfer Balat başlı başına bir değer, marka. Oradan ev satın almak çok karlı. Bursa markayı seviyor. Mesela Ergin Evler (Balat) çok daha marka bir yer. Ergin Evler çünkü orada aidatlar çok yüksek evlerin fiyatları çok yüksek. Orada altınızdaki araba bile yüksek fiyatlı olmalı, o yüzden bir marka değeri var.”

Bilim Kent, C.B.;

“Siteler etkiliyor bunun yanı sıra şehir dışına çıktığınızda ikamet ettiğiniz yer sorulduğunda, Nilüfer dediğinizde Bursa'nın önüne geçmiş durumda Nilüfer. İyi bölgede olduğunuz karşı taraftan duyuluyor.”

Katılımcılar arasında, sitelerin soyut değerini kaybetmekte olduğunu ifade edenler de bulunmaktadır.

Yasemin Park, D.A.;

“Bu sitenin yok. Ben 14 sene önce taşındığımda vardı ama şimdi herkes orada ne işiniz var diye soruyor. Şehrin batısı geliştiği için bu tarafta yaşamınıza insanlar şaşıyor. Ama mesela Saygın Kent'te oturuyorum desem ya da Korupark o bir prestij ama son yıllarda bu site de tanınıyor.”

Melis Kent, F.K.;

“Melis kent ayrıcalıklı bir siteydi eskiden bu semtin en büyük en güzel sitesiydi şimdi değil daha yenileri yapıldı. Balat yoktu mesela Bursa'da Saygın Kent'ten sonra en büyük yeşil alandı, hatta peyzaj ödülleri aldı. Artık prestijli değil ama hala adı biliniyor. Buradan Balat'a taşınan oldu, prestijin peşinden giden oldu.”

Prestij, A.Ö.;

“Özellikle Bademli etken ama ben öyle düşünmüyorum arabada etiket olabiliyor.”

Saygın Kent, A.Y.;

“Sadece konut değil. Türkiye’deki ölçütler yurt dışındaki ile aynı değil ki... Önce arabanıza bakıyorlar sonra oturduğunuz eve bakıyorlar, saksının içine bakmıyorlar... Toplum belli bir seviyeyi aşmalı, bu durumun gelir seviyesi orta seviyeye yükselmeden kolay düzelme şansı da yok gibi görünüyor.”

Sitelerin kendisinin bir etken olmadığını ama siteyi tercih edenler arasında bir iş ağı kurulduğunu belirten katılımcılar da bulunmaktadır.

Prestij, S.D.;

“Site içerisinde yaşayanlar iletişime girince çevre, network genişliyor. Nüfuzlu insanlar ile berabersiniz.”

City Balat, M.Y.;

“Prestij kattığını düşünmüyorum ama bir çevre edinmenizi sağlıyor. Bir network sağlıyor. Belirli bir iş yapan seviye ile insanlarla beraber yaşıyorsunuz. İnsanlar buna önem veriyor. Spor salonunda görüyoruz. Kaynaşmaya çalışılıyor, tanışmaya çalışılıyor, yeri geldiğinde kullanılıyor. Sitede öyle bir ortam oluyor ki devletin üst kademesinde, yargının üst kademesinde insanlar var. İş hayatında birçok sektörden insanlar var. Bir avantaj sağlıyor ama prestij sağlamıyor bence.”

2.3.16. Kentsel Politikaların Geleceği Açısından Kapalı/Korunaklı Konut Yerleşmeleri ve Yaşamakta Olunan Sitenin Önemi İle İlgili Düşünce ve Öneriler

Toplumsal gelişim içerisinde mekânsal ayrışma sonucu oluşturulan kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri ve bu yerleşmelerin sakinlerinin kentsel politikaların geleceğine ilişkin fikir ve önerileri önem kazanmaktadır. Site sakinlerinin, yaşadığı bölgeden ve siteden memnun olmasının önerilerini etkilediği belirtilmektedir.

Bilim Kent, C. B.;

“Nilüfer bölgesi örnek alınarak, diğer bölgeler yapılandırılmalı, güvenli siteler örnek alınmalı sitenin imkânları göz önünde bulundurulmalı.”

Saygın Kent, B.Y.;

“Karacabey tarafına doğru Bursa büyüyecek, orası planlanırken Nilüfer en iyi örnek modellerden biri. Avrupa’da çok daha iyi örnekler var. Planlama açısından, trafik, otopark, yeşil alanların yeterliliği açısından siteler örnek alınabilir.”

Melis Kent, F.K.;

“...Sitelere odaklanılırsa aslında eksiklikleri görülebilir. Nilüfer yaşanabilir bir ilçe halinde politikaları nedeni ile. Çünkü her şey planlı ve daha sonra yapılmış yeşil alanlar, yollar... Herkesin hayali Nilüfer gibi bir bölgede yaşamaktır. Bu dikkate alınabilir.”

Katılımcıların sahip oldukları güvenlik, yeşil ve sosyal alanlar ile ilgili kentin bütününe ilişkin önerileri de yer almaktadır.

Bursa Modern, H.Ç.;

“Kenti tamamen güvenli yapamazsınız o yüzden güvenli site şart... Kuru bir güvenlikte değil aslında yaşam alanları da önemli. Benim bir arkadaşım geldiği zaman onu bahçeye çıkarabiliyorum. Kafeye rahat götürebiliyorum.”

Prestij Elit, A.Ö.;

“Devletin güvenlik problemi var yerel yönetimlerin değil çünkü bir hırsızlık birden fazla tekrar ediyorsa genel bir politika eksikliği var demektir. Devlet politikası olarak yeşili korumak için bir standart bir milli bir politika uygulamalı ki belediye az müdahale etmeli. Halkın kendisinde de bilinç olmalı bölgesel yerel değişiklikler olmalı ama bir strateji belirlenmelidir.”

Korupark Terrace, A. K.;

“Şehirdeki adalet, önemli bir husustur. Bize hırsız girdiğinde polis ‘o hırsız bulunmaz’ dedi. Bunu, bana polis dedi. Yıkıldım.”

Heybeli Konakları, G.B.;

“Kükürtlü’ de büyüdüm ve o dönemde insanlarda bir korku yoktu. Mahallede oynardık. İnsanlar neden çocuklarını mahalleye değil de güvenli sitede oynatıyor. Toplum olarak gerginiz huzursuzluk korku var, hırsızlıklar tacizler arttı, gasplar arttı, TV’ de izliyoruz. Kükürtlü’ de artık siz çocuğunuzu salamazsınız. İnsanların saygıları iyi niyetler değişti, geçim sıkıntısı da olabilir bunun altında yatan sebepler. İnsanları bu noktaya getirdi.”

Melis Kent, A.B.;

“Müstakil evleri bahçeleri çok seviyorum ama hem maliyet hem de güvenlik açısından onun yerine böyle siteleri tercih edebiliyoruz. İhtiyaçlarımızı giderebiliyoruz çocuklarımızı kendimizi güvenli bölgede tutmuş oluyoruz. Hem de bahçede sosyalleşmelerini sağlayabiliyoruz.”

City Balat, M.Y.;

“Toplum biraz karıştı yeni göçlerle, Suriye’den gelenler ile birlikte demografik yapı çeşitlendi. İmkânı olanlar bu yapılaşmada güven içerisinde yaşamak istiyor. Güvenlik yapısı sağlamak gereklidir...”

Melis Kent, T.K.;

“Güvenlik çok önemli... Güvenliği, yerel yönetim sağlayamadığı için insanlar güvenliğin peşinden gidiyor. İnsan, eksik olduğunun peşinden gider. Çocukluğumun mahallesinde yaşamak isterdim sevgi içinde ama yerel yönetimler bunu sağlayamadığı için herkes kendi çabası ile bunu sağlamaya çalışıyor.”

Tofaş Sitesi, G.K.;

“Bina yapmak yerine, ağaçlık, nefes alınabilecek alanlar yapılmalı özellikle bizim oturduğumuz yerde de var ağaçlara kıyıyorlar. Çocukların, büyüklerin herkesin yeşil alana ihtiyacı var. Her yer ticarethane olmuş, yeşil alan arttırılmalı.”

Kentin silüetindeki ve kentsel yapıdaki fiziksel değişimin de, site sakinleri tarafından fark edildiği ve bu konuda da öneriler sunulduğu görülmektedir.

Prestij Elit, S.D.;

“...Çözüm planlamada.”

M.A.S.;

“Sitelerde oturmanın diğer bir amacı da düzenli bir şehirdir. Minyatür bir şehir. Bizimkisi 28 hanelik ama 150’lik, 1000’lik konutlar var... Benim sitede sahip olduğum alan 800 metrekare, 130 metrekaresinde oturuyorum geri kalanı bahçe ağaçlar... Kendi doğal cennetini... Kendi cennetini yaratıyorsun.”

Begüm Kent, N.Ç.;

“Güvenlikli sitelerde evlerin bir örnek olması, düzenli bahçelere sahip olmaları, kent için bir örnek teşkil etmesi açısından önemlidir. Kentlerde çarpık yapılaşmanın olmaması için aynı düzen, planlama kentlerde uygulanabilir.”

Yasemin Park D.A:

“Etrafımda yapılaşma istemiyorum. O zaman Suriyeliler de gelecek bu siteye hatta bir iki tane görüyorum bu sitede Bursa Modern’e gelenler de var ama onlar Suriyeli değil Arap...”

Kentte yapılaşmanın problemlili olduğu alanlar ile göçmeni bağdaştıran D.A, “Suriyeli kimliği ancak alt gelir grubuna ait olabilir, Arap kimliği ise üst gelir grubuna aittir algısına” sahiptir. Yabancı kimliği, kentsel ayrışma ile yakından ilişkilidir. Kentteki ayrışmanın farkında olup da, bununla ilgili öneride bulunan çok az katılımcı yer almaktadır.

Begüm Kent, M.S.;

“...site içinse park bahçeleri dışarı taşımaları çocuklar için. Çünkü başka çocuklar ile de oynamalıdır.”

Akasya Evleri, A.İ.;

“Türkiye'nin büyükşehirlerinden biri olan Bursa, sanayi şehridir. Bu nedenle sürekli göç almaktadır. Bursa'ya göç eden insanlar kendi kültürlerini de beraberinde getirmektedir. Bursa'nın kültürü ile entegre olabilmeleri için yerel yönetimler tarafından sosyal politikalar geliştirilebilir. Eğitim politikaları geliştirilebilir. Bursa'ya gelen ailelerdeki durum; eşler işlerine gittiğinde evde kalan ailenin diğer üyeleri yalnız ve başka hissedyorlar. Bu insanları birbirlerine kaynaştıracak eğitim, kültürel politikalar geliştirilmeli sosyal politikalar geliştirecek belediyelerin olması gerekiyor. Ve hatta bu insanlar üretime katkı sağlayacak bireyler haline getirilebilir. Belki oturdukları evlerde belki oturdukları bölgelerde eğitim ekonomik güçleri sağlandığı zaman devlette adalet sağlarsa Avrupa standartlarına ulaşabiliriz.”

Kentsel ayrışma, birçok kentte olduğu gibi Bursa'da da yaşanmaktadır. Bursa ölçeğinde yapılan kentsel ayrışmada kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin rolünün analizinde de güvenli sitelerin kentsel ayrışma başta olmak üzere kentteki birçok probleme işaret ettiği belirlenmiş bulunmaktadır. Kentsel ayrışma probleminin çözümünde yoksul mahalleleri ötekileştirmeye odaklanmak yerine kapalı/korunaklı konut yerleşmelerine odaklanması gereği ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Eski çağlardaki kent kalıntıları incelendiğinde, kent toplumları arasında mekânsal ayrışmanın olduğu anlaşılmaktadır. Sınıfsal ayrışmanın olduğu her toplumda ve her çağda da mekânsal ayrışmanın yaşandığı görülmektedir. Ancak günümüzün kentleri ve toplumlarının inşa etme sanatı bilgisi, coğrafya, kültür ve temsiliyetleri daha önceki toplumlardan farklılık arz etmektedir. İnşa etme sanatı bilgisi, bugünün teknolojisi ile birleştiğinde coğrafyadaki değişim; doğanın bozulması ve mega kentlerin oluşumu şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Kentlinin evreni; otoyollar, havaalanları, reklam panoları, yapay yeşil alanlar ve binalar ile sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle modern insan/ toplum/ kent ve modern öncesi insan/ toplum/ kent arasında gerçeklik, tüketimdeki pozisyonlar ve ayrışma olgusu açısından farklılıklar bulunmaktadır. Ayrışma olgusunun, kent içerisinde dinamik bir hal aldığı görülmektedir. Sürekli olarak öteki ve ötekinin mekânı üretilmektedir. Toplumda yeni ötekiler ve mekânları üretildikçe ayrışma daha da derinleşmektedir. Mekânsal olarak saf tutulan, ötekilerin dışlandığı veya soylulaştırıldığı, parçalı mekânlardan oluşan bir kolaj ortaya çıkmaktadır. Bu kolajın parçalarından biri de, kapalı/korunaklı konut yerleşmeleridir.

Kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinin kentlerdeki ilk oluşum süreci incelendiğinde, daha çok üst sınıf gelir gruplarının kentin çeperlerinde toplumsal ve mekânsal olarak kendilerini soyutladıkları yerleşim biçimi şeklinde karşımıza çıktığı görülmektedir. Ancak günümüzde orta ve orta-üst sınıfın da tercih edebileceği ve kentin birçok odak noktasına yakın siteler de inşa edilebilmektedir. Bu durumda kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleri bir lüks tüketim unsuru olmaktan çıkmaktadır.

Kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinin tercih edilme nedenleri de tüketicilerin kentteki ihtiyaçlarına göre farklılık göstermektedir. Yerleşme tercihinde “güvenlik”, “yeşil alanlar ve sosyal donatı alanları”, “yerleşimin mimari özellikleri” gibi fiziksel nedenler, “topluluk oluşturma”, “kişisel ve toplumsal prestij/itibar/statü oluşturma” ve “mahremiyet” gibi sosyo kültürel nedenler ile ekonomik nedenler etkili olabilmektedir.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de, İstanbul ve Ankara’dan sonra birçok büyükşehirde ve Bursa’da kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin sayısının hızla

artmakta olduğu gör÷lmektedir. Bu çalışmada, “kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin kentsel ayrışmadaki rolünün önemli olduğu kabulünden hareketle”, kentsel ayrışma kavramı ile kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve Bursa ölçeğinde bu yerleşmelerin tercih nedenlerinin tespit edilebilmesi amacı ile bir araştırma yapılmıştır. Mimarlık Anabilim Dalı’nda tamamlanan “Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinin Bursa’daki Örnekler Kapsamında Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezi dışında özellikle Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda kapalı/ korunaklı konut sakinlerinin düşüncelerini aktaran ve görüşme yöntemine yer veren bir çalışmanın bulunmaması, araştırmanın gerçekleşmesinde büyük bir etken olmuştur.

Çalışmada, “derinlemesine görüşme yöntemi” kullanılmış olup, araştırmaya dahil edilen 28 kişi farklı yaş, eğitim ve meslek grubuna mensup kadın ve erkek katılımcılardan oluşmuştur. Katılımcılar arasında Bursa doğumlu olanların yanı sıra farklı ÷lkelerde ya da Türkiye’nin farklı kentlerinde doğmuş daha sonra Bursa’ya göç etmiş kişiler bulunmaktadır.

Görüşmeye katılan 15 kişi, konut yerleşimi tercihinde güvenlik unsuruna öncelik verdiklerini belirtmiştir. Sitenin güvenlik ekipmanları ve güvenlik görevlileri ile korunmasının katılımcıların seçimlerinde etkili olduğu gör÷lmektedir. Birçok araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da, bazı site sakinleri geçmişte hırsızlık olayları yaşadıklarını ve bu nedenle güvenli siteye taşındıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların site seçiminde, otopark alanının mevcut olması tercih nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Otopark alanı bulmakta yaşanılan sıkıntıdan ziyade arabanın güvenliğine ve aynı şekilde de yeşil alanların, ortak alanların güvenliğine önem atfedilebilmektedir. Katılımcılar, evlerinin ve çevresinin güvenli olmasını çocuklarının güvenliği açısından çok önemsemektedir. Bu duruma ek olarak kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin, sadece yetişkinlerin güvenlik algısını değil çocukların güvenlik algısını da etkilediği belirtilmektedir.

Güvenlik olgusu, bir yandan da paradoks içermekte olup; güvenlik ekipmanları ve elemanları korkuyu da hatırlatabilmektedir. Bu nedenle güvenlik ihtiyacı, bağımlılık yapabilmekte bireyler güvende olsalar dahi kendilerini yeterince emniyette hissetmemektedir. Bu nedenle diğer sitelerin güvenlik seviyeleri ile karşılaştırma

yapılmaktadır. Çalışmada, az sayıda katılımcının güvenlik algısında güvenlik ekipmanlarının veya güvenlik görevlilerinin olmasının herhangi bir etkiye sahip olmadığı da tespit edilmiştir.

Kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerinin tercih edilme nedenleri arasında sahip olduğu yeşil alanlar ve sosyal donatı alanları da yer almaktadır. Çalışmada, 13 katılımcı güvenlik unsurundan önce sitelerin sahip olduğu park ve bahçe imkânlarının site tercihini etkilediğini belirtmiştir. Bireylerin, sosyalleşme isteği ve buna bağlı olarak ortak mekân ihtiyacı, yaşamakta olunan site seçiminde etken olan bir unsurdur. Katılımcılar sosyal hayattan tamamen izole, soyutlanmış bir hayat tarzı yerine ekonomik anlamda filtrelenmiş bireylerin oluşturduğu bir sosyal çevreye ve mekânlara ihtiyaç duymaktadır.

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin donanımına göre, site sakinlerinin kente katılımını etkilediği görülmektedir. Site içerisinde yeşil alan, park gibi ortak alanların varlığı, kentteki kamusal alanlara katılımı etkilerken; havuz gibi bir imkânın olması, yaz mevsiminde site sakinlerinin tatil ihtiyacını bile karşılayabilmektedir. Çalışmada, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinde tercih nedenini etkileyen ortak kullanım alanlarının başında, “havuzun kullanımı” gelmektedir. Kadın ve erkek için ayrı kullanım sunulması, muhafazakâr kesimin tercihini etkilemesi kadar seküler kesimi de ayrı olma hali olumsuz etkilemektedir. Bu durumda siteler arasında da ayrışma yaşanmaktadır.

Çalışmada, güvenli sitelerin sunduğu yeşil ve sosyal donatı alanları tüketici için cazip gelse de daha sonra bu alanların atıl kaldığı ve katılımcıların kullanım sıklığının azaldığı görülmektedir. Kullanımdaki sıklık düzeyinin az olması, kente katılımının olduğunun göstergesidir. Güvenli siteler, hem kentin çeperlerinde hem de birçok odak noktaya yakın konumda bulunmakta ve kurulduktan sonra etrafında tüketim mekânları oluşmaya başlamaktadır. Bu durum, site sakinlerinin kente katılımını etkilemektedir. Özellikle Nilüfer bölgesinde site sakinleri bölgeyi daha sık kullanmaktadır. Ancak korunaklı/ korunaklı konut yerleşmelerinin yoğun olduğu bölgede, kamusal alanların büyük çoğunluğunu da yine site sakinleri kullanmaktadır. Bölgede örtük bir homojenleşme söz konusudur.

Sosyal donatı alanlarında düzenlenen etkinlikler (dans geceleri, iftar davetleri vb.) ise, siteleri birbirinden ayıran özellikleri olmaktadır. Çalışmada, sitelerde yoğunluklu

olarak çocuklar için etkinlikler düzenlendiği görülmüştür. Bu durum çocuklu aileler için önemli bir tercih unsuru olmaktadır.

Yerleşimin mimari özelliği, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerini yaratan fiziksel özelliklerdir. Yerleşimi duvarlarla sınırlandırmak, “içerisi” ve “dışarı” olarak ayırtmak, toplumsal ayrışmayı derinleştirmektedir. Yapılan çalışmalarda güvenli sitelerin bu özelliğine dikkat çekilmektedir. Bu duruma ek olarak yapılan bu çalışmada, katılımcıların “duvar” algısının öteki üzerinden kurdukları ilişkinin yanı sıra çocuklarının güvenliği olduğu görülmüştür. Hem trafikteki tehlikelere karşı hem de kamusal alanların güvenliğinin azalması nedeni ile çevre duvarlarının olmasının güvenli siteleri tercih edilebilir hale getirdiği görülmektedir. Bu durum, kentte çocukların güvenle sosyalleşebileceği kamusal alanların sağlanması açısından da önemlidir.

Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin sakinleri sadece ev değil homojen nitelik taşıyan ve ideallerinde yer alan topluluğu da talep etmektedir. Bu nedenle her site, “mikro-toplumlar” oluşturmaktadır. Ancak mekânsal biraradalık her zaman derin bir bağlılık olgusunu yaratmamaktadır. Sınıfların mekânsal kümelenmesi sonucunda oluşan bu hal yakından incelendiğinde, ötekine rağmen/karşı oluşan bu yapılar da bilinenin aksine parçalı bir haldedir.

Ekonomik anlamda eşit kabul edilen site sakinleri arasında sosyo-kültürel ayrışmalar yaşanabilmektedir. Kapalı/korunaklı konut yerleşiminde yaşayanlar genel olarak birbirlerini belli bir ekonomik seviyede eşit kabul etmekle birlikte ayrışmanın, “hayat görüşü”, “eğitim”, “sosyo-kültürel düzey” veya “yabancılar” üzerinden gerçekleştiği görülmektedir.

Bursa'nın hem iş ağına hem de kültürel bir ağa sahip olması site sakinlerinin çok kimlikli olmasına neden olabilmektedir. Örneğin; yurt dışından gelenlerin tercihi, hiç bilmedikleri bir ülkede ve kentte güvenli, her türlü imkânının yer aldığı yerleşim alanları olan kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri olmaktadır. Bu durum site içerisinde kimlikler üzerinden bir ötekiyi yaratabilmekte ve site içerisindeki ortak kullanım alanlarında ayrışmaya neden olabilmektedir. Bu durumu en aza indirmek adına site yönetimleri, ev sahipleri veya inşaat şirketleri tarafından belli bir filtreleme yapabilen siteler ise, artık çok hanelidir.

Çalışmanın yapıldığı kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin hepsinde site yönetimi bulunmaktadır. Yönetimin, site içinde yer alan çevrenin düzenini sağladığı ve kuralların bozulması durumunda uyarılar yaptığı ifade edilmektedir. Sitelerin kalabalık olmasından kaynaklanan küçük kural dışlıklar katılımcılar tarafından sorun edilmemekte ve genel bir uyum olduğu belirtilmektedir.

Çalışmada site yönetimlerinin filtreleme örneklerine rastlanmıştır. “Aile sitesi”, “muhafazakâr” olgusuna zarar gelmesi dâhilinde site yönetimlerinin müdahale ettiği örnekler bulunmaktadır. Yönetimlerin, site içerisindeki ahlaki düzenden sorumlu tutulması ve müdahale imkânının olması bir iktidar göstergesidir. Aynı zamanda kentte -mekân aracılığı ile- kolektif bir yapılaşmanın korunmasında etkili bir aktör olduğunun ifadesidir. Aynı şekilde filtreleme için katılımcı tarafından kullanılan “sol” kavramı, sosyolojik olarak veya siyaset biliminde karşılık gelen anlamlar içermesinin dışında, bireyin siteyi konumlandırma biçimini ifade etmektedir. Burada geçen “sol” kavramı, uygulanan filtrelemenin, sterilizasyonun “meşru” ve “ideolojik” temeline işaret etmektedir.

Çalışmada komşuluk ilişkileri incelendiğinde, yoğun olarak katılımcılar tarafından komşuluk ilişkisinin varlığından söz edilmektedir. Ancak çalışan bireyler olduklarını belirten katılımcılar kendilerinin değil çevrede gözlemledikleri ilişkilerden bahsetmekte ve bir ilişkinin var olduğunu fakat sitenin ortak alanlarında ortak etkinlikler ile sınırlı kaldığını ifade etmektedir. Ortak alanlardaki komşuluk ilişkilerinin özellikle yaz mevsiminde sürdürüldüğü belirtilmekte, komşuluk ilişkilerinin yok olmadığı ama nitelik açısından değişim gösterdiği görülmektedir.

Çalışmada, ekonomik koşulun tek başına site içerisinde yaşamak için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin en temel özelliklerinden biri olan homojenleşme, gelir seviyesi üzerinden sağlanmakta, sosyo-kültürel homojenleşme özelliklerinin kaybedilmekte olduğu görülmektedir. Ancak yine de öteki üzerinden biraradalık toplumsal mekânsal ayrışmaya neden olabilmektedir.

Modern insan, tükettikleri ile kimlikler oluşturmaktadır. Tüketim yolu ile soyluluğunu, saygınlığını kanıtlamaktadır. Değerler üzerinden tüketilen nesnelere

başında konut yer almaktadır. Blakely ve Snyder'in "prestij toplulukları" olarak tanımladığı kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin soyut bir katma değeri bulunmaktadır.

Çalışmada, katılımcılar kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin toplumsal prestij/itibar/statü oluşturmaya ilişkin bir etkisinin olduğunu ancak günümüzde sadece konutun değil birçok tüketim aracının buna imkan verdiğini belirtmektedir. Bu duruma ek olarak kişisel bazda prestij/itibar/statü oluşmasında ise etkili olmadığını ifade etmektedir. Ancak sakinler arasındaki ilişki incelendiğinde; katılımcıların diğer site sakinlerini ve ilişkilerini tanımlarken "saygılı", "elit", "ölçülü" kavramlarını kullandığı görülmektedir. Sitelerin bulunduğu bölgeler ise, "A+", "yeni sosyete", "eski sosyete" olarak tanımlanmaktadır.

Tüketim kültürü ile birlikte sahip olunan mülklerin güvenliği önem kazanmaktadır. Kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleri iki unsuru korumayı vaat etmektedir; ilki, sadece yatırım yapılan konutu değil araba, yeşil alan gibi özel mülkiyetleri korumak, diğeri ise (site içerisindeki ortak mekânlar ve etkinlikler aracılığı ile) kişilere network, sosyal çevre sağlayarak hayattaki statüsünü korumayı sürdürülebilir kılmaktır. Bu iki unsur, kapalı/ korunaklı konut yerleşmelerini diğer konut tiplerinden ayırarak avantajlı bir yatırım aracına dönüştürmektedir.

Çalışmada çok az sayıda katılımcının düşüncesi kapalı/ korunaklı konut yerleşim yerlerinin karlı bir yatırım olmadığı yönündedir. Bu durumun nedeni; Bursa kentinin batıya doğru bir büyüme gerçekleştirmiş olmasıdır. Kentinin doğu yönünde kalan sitelerin inşası önceki yıllara dayandığı için bu bölgedeki sitelerde değer kaybı düşüncesi ağır basmaktadır. Bu nedenle kentin Batı yönündeki siteler karlı bir yatırım aracı olarak görülürken, Doğu yönündeki siteler karlı bir yatırım aracı olmaktan çıkmaktadır. Sitelerin karlı bir yatırım olarak görülmemesinin diğer nedenleri; konutun birikim aracı olmaktan çıkması, güvenli siteyi yüksek fiyatlarda alınıp satılmasının karlı olmadığı ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik kriz olarak gösterilmektedir.

Yeterli maddi sermaye sahibi olan kentlinin kapalı/korunaklı konut yerleşmelerine taşınması için piyasa ekonomisi, değerler sistemi, kentteki problemler, sitelerin cazip hizmetleri gibi birçok etken bulunmaktadır. Tüm bu etkenler kentte

güvenlikli sitelerin daha çok tercih edilebilir hale gelmesine dolayısı ile de kentsel ayrışmanın derinleşmesine neden olmaktadır.

Kentsel ayrışma dinamik bir olgudur. Toplumda yeni ötekiler üretildikçe derinleşmektedir. Çalışmada, yaşadıkları bölge ile Bursa'nın diğer bölgelerini karşılaştıran katılımcının güvensizlik olgusunu “Suriyeli” üzerinden açıklaması aslında Türkiye'nin güvenlik konusunda arafta kalmasıyla ilgilidir. Geçici koruma altındaki insanların Türkiye'ye gelme nedeni güvende olmak iken, kendini “yerli” olarak kabul eden katılımcıların kendini güvende hissetmemesi ve güvenlikli siteye taşınması söz konusudur. Burada tabiki güvenlikli siteye taşınma nedeni sadece “öteki” değildir. Fakat katılımcı eylemini meşrulaştırmak için bu araftan, ötekiden faydalanmaktadır.

Toplumda dinamik bir şekilde yeni ötekiler üretilmektedir. Gelir seviyesinin düşük olması bir ötekileştirme nedeni iken; çalışmada yeni ötekileştirme, Bursa Modern'de yaşayanların “Suriyeli” değil “Arap” olarak nitelendirilmesi ve “Arap” kimliği zengin bir Ortadoğuluyu çağrıştırır iken geçici koruma altındaki Suriyeli'nin Arap kimliği ile değil de alt gelir grubu ile özdeşleştirilmesidir.

Çalışmada, katılımcıların çoğu kapalı/ korunaklı konut yerleşmeleri ile kentsel ayrışmanın ilişkili olduğunu düşünmediğini belirtmiştir. Mekânlar arasında sadece bir konut tercihi yaptığını düşünen katılımcılar da yer almaktadır.

Çalışmada, kentteki yoksul mahalleler ile varlıklı sitelerin yan yana oluşu pozitif yorumlanabilmekte ve güvenlikli sitelerin alt grup gelir sahibi insanlar için iş sahası olabileceği belirtilmektedir. Yoksul bir mahallenin çevresine veya merkezine inşa edilen varlıklı mekânların o bölgeyi “sosyo-ekonomik” ve “sosyo-kültürel” açıdan olumlu etkileyebileceği düşüncesi, fiziksel ayrışma gibi bir problemin göz ardı edilmesine neden olabilmektedir.

Çalışmada incelenen Nilüfer bölgesindeki kapalı yerleşmelerin etrafında, yoksul mahallelerden ziyade sitelerin bulunduğu görülmektedir. Bu durum o bölgede yaşayan site sakinlerinin kentsel ayrışmaya ilişkin düşüncelerini etkilemektedir. Site sakinleri, çevresindeki çöküntü alanları ile etkileşim halinde olmadıkları için kentsel ayrışmada güvenlikli sitelerin rolünün olmadığını düşünmektedir.

Çalışmada, site sakinlerinin profili ve komşuları incelendiğinde kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin, üst sınıfa ait bir tüketim unsuru olmaktan çıktığı görülmektedir. Bu yerleşmeler, orta ve orta-üst sınıfın ihtiyaç olarak tanımladıkları bir tüketim unsuru haline gelmektedir. Bu durumda, mekânsal ayrışmanın nedeni ve aynı zamanda sonucu olan toplumsal ayrışma daha geniş kitleler arasında yaşanmaktadır.

Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri, kentsel ayrışma ile yakından ilişkilidir. Kentsel ayrışma probleminin çözümünde, yoksul mahallelere odaklanmak yerine kapalı/korunaklı konut yerleşmelerine odaklanılmalıdır. Yoksul mahalleler bir zorunluluk hali iken, güvenli siteleri bir tercih nedenidir. Ancak bu tercih zorunlu bir hal almaktadır. Kamusal alandaki güven problemleri kentliyi etkilemektedir. Çalışmada, kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin asıl tercih edilme nedeninin, statü ve saygınlık sağladığı yönündeki algının aksine sitelerin sahip olduğu ama kentte yetersiz olan güvenli sosyal alanlar olduğu tespit edilmiştir.

Kentlerdeki güvenliği tehdit eden yeni odakların (terör gruplarının kentsel stratejileri, çevre problemleri vs.) neden olduğu korku ve buna bağlı olarak gelişen güvenlik mimarisinin çok boyutlu olarak tartışılması aciliyet gerektiren bir alandır. Güvende ve emniyette olma kavramı yeniden açıklanmalıdır. Yerel yönetimler, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları ve kent siyasetine etki eden bütün aktörler tarafından kentte güvende olma hali yeniden tartışılmalı ve yeni stratejiler üretilmelidir.

KAYNAKÇA

Basılı Kaynaklar

ADAMAN Fikret, Çağlar Keyder, “Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”, *Avrupa Komisyonu ve Türkiye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Raporu*, 2006.

AKALIN Mehmet, “Mekânsal Ayrışmanın Bir Yeni Biçimi Olarak Kapalı/Kapılı Siteler: Akkent Konutları Örneği”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 2, 2016.

AKKUŞ, Turgay, *Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Bursa Kent Tarihinde Gayrimüslimler*, (Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2008.

AKTAR, Ayhan, “Bursa’da Devlet ve Ekonomi”, *Bir Masaldı Bursa*, haz. Engin Yenal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.

ALTMAN Irwan, “Privacy Regulation: Culturally Universal or Culturally Specific?”, Salt Lake City, *Journal of Social Issues*, Vol. 33, Issue 3, 1977.

ALTUN T. Didem Akyol , “Yeni Yaşam Tarzları: Kapalı Konut Yerleşkeleri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, Cilt 10, Sayı 3, 2008.

AMİN Ash, Stephen Graham, “Cities Of Connection and Disconnection “, *Unsettling Cities Movement/Settlement*, ed. John Allen- Doreen Massey- Michael Pryke, London and New York, 1999, ss.7-54.

ARSLANOĞLU, İbrahim, *Bilimsel Yöntem ve Araştırma Teknikleri*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2016.

ASIEDU Alex Boakye, Godwin Arku, “The Rise of Gated Housing Estates in Ghana: Empirical Insights From Three Communities in Metropolitan Accra”, Springer, *Journal Of Housing And The Built Environment*, Vol. 24, Issue 3, 2009.

ASLANOĞLU Rana A., *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, 2.b., Bursa: Ezgi Kitabevi, 2000.

ATAOL Özlem Nur, *İstinye’de Sosyal ve Mekânsal Açidan Sınır İncelemesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2013.

ATKINSON, Rowland, John Flint, “Fortress Uk? Gated Communities, The Spatial Revolt of The Elites And Time–Space Trajectories Of Segregation”, *Housing Studies*, Vol.19, Issue 6, 2004, ss. 875–892.

- AUGE Marc, *Yok-Yerler*, çev. Turhan Ilgaz, 2. b, Ankara: Daimon Yayınları, 2016.
- AURELI Pier Vittorio, *Az Yeterlidir Mimarlık ve Asketizm Üzerine*, 2.b., İstanbul: Lemis Yayıncılık, 2016.
- AYDIN Seda ,” İstanbul’da “Orta Sınıf” ve Kapalı Siteler”, *İdeal Kent*, Sayı 6, 2012.
- BAL, Hüseyin, *Kent Sosyolojisi*, İstanbul: Sentez Yayıncılık, 2015.
- BALBO, Marcello “Urban Planning And The Fragmented City of Developing Countries, Third World Planning Review”, Venice, *TWPR*, 1993, ss. 23-36.
- BATKAN, Önder, ”Bursa Kentsel Gelişim ve Planlama Süreci”, *Bir Masaldı Bursa*, haz. Engin Yenal, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- BAUDRILLARD, Jean, *Tüketim toplumu*, çev. Hazal Delicaylı, Ferda Keskin, İstanbul: Ayrıntı, 2013.
- BAUMAN Zygmunt, *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*, İstanbul: Habitus Yayıncılık, 2011.
- BAUMAN Zygmunt, *Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksulluk*, çev. Ümit Öktem, İstanbul: Sarmal Yayınları, 1999.
- BAUMAN Zygmunt, David Lyon, *Akışkan Gözetim*, çev. Elçin Yılmaz, 2.b, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.
- BAUMAN Zygmunt, *Kapımızdaki Yabancılar*, çev. Emre Barca, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018.
- BAUMAN, Zygmunt, *Parçalanmış Hayat Postmodern Ahlak Denemeleri*, çev. İsmail Türkmen, 3.b., İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018.
- BAUMAN, Zygmunt, *Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına Mıdır?*, çev. Hakan Keser, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014.
- BEALL Jo , “The People Behind The Walls: Insecurity, Identity and Gate Communities in Johannesburg”, London, Crisis States Programme Development Research Centre, 2002.
- BEAUREGARD Robert A., “Mutenalaştırmanın Yarattığı Kaos ve Karmaşa”, *Kentin Mutenalaştırılması*, haz. Neil Smith, Peter Williams, çev. Melike Uzun, İstanbul: Yordam Yayıncılık, 2015, ss. 56-83.
- BEKTAŞ Barbaros, ”Kapalı Siteler Üzerine Yerel Bir Değerlendirme: Mersin Örneği”, *Toplum ve Demokrasi*, Sayı 11, 2011.

BERMAN, Marshall, *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor Modernite Deneyimi*, çev. Ümit Altuğ, Bülent Peker, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

BİNAY Ayşe, “Tüketim Vasıtasıyla Oluşturulan Post modern Kimlikler”, *Global Media Journal Turkish Edition*, Sayı 1, 2010, ss.17-29.

BİNAY Kurultay Ayşe, “Markalı Güvenlikli Site Reklamlarında Türk Orta Sınıf Hayali”, *İdeal Kent*, Sayı 6, 2012.

BLAKELY Edward J., Snyder Mary Gail, “Divided We Fall: Gated and Walled Communities in the United States”, *Architecture of Fear*, ed. Nan Ellin, New York: Princeton Architectural Press, 1997.

BLAKELY Edward J., Snyder Mary Gail, ”Fortress America: Gated Communities in the United States”, ed. Steven Puro, *The Journal of Politics*, The University of Chicago Press on Behalf of The Southern Political Science Association, Vol. 60, Issue 4, 1998, ss. 1221-1223.

BOCOCK, Robert, *Consumption*, London: Routledge,1993.

BOGDAN, Robert, Sari Knopp Biklen, *Qualitative Research for Education: an Introduction to Theories and Methods*, Fifth Edition, Boston: Allyn & Bacon, 2007.

BOOKCHIN Murray, *Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, çev. Burak Özyalçın, İstanbul: Sümer Yayıncılık, 2014.

BUMİN Kürşat, *Demokrasi Arayışında Kent*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1990.

Bursa (Hanlar Bölgesi & Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık Yönetim Planı (2013-2018), 2013.

CASTELLS Manuel, *Kent, Sınıf, İktidar*, çev. Asuman Türkün, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2017.

CASTELLS Manuel, *The Rise of the Network Society*, West Sussex: Blackwell Publishing, 2000.

CASTELLS, Manuel, “Crisis, Planning, and the Quality of Life: Managing the New Historical Relationships between Space and Society”, *Environment and Planning D: Society and Space*, Vol.1, 1983.

CASTREE, Noel, "David Harvey", *Mekân ve Yer Üzerine Büyük Düşünürler*, ed. Phil Hubbard, Rob Kitchin, çev. Betül Duman, Emek Şevket Ataman, İstanbul: Litera Yayıncılık, 2018.

CHAPIN Stuart, *Urban Land Use Planning*, Urbana, University of Illinois Press, 1965.

COY Martin, "Gated Communities And Urban Fragmentation In Latin America: The Brazilian Experience", *GeoJournal*, Vol. 66, Issue 2, 2006, ss. 121-132.

CSÉFALVAY Zoltán, "Demythologising Gated Communities in Budapest", *Conference: International Workshop - Comparative Urbanism*, ed. Christian Smigiel, Leipzig: Leibniz Institute for Regional Geography, 2009.

ÇETİN İhsan, "Kentsel Ayrışma ve Mekânsal Kümelenme Biçimleri", *İdeal Kent*, Sayı 7, 2012.

ÇETİN, Osman, "Bursa (Fethi, Etnik Yapısı, Müslim- Gayrimüslim Münasebetlerine Kısa Bir Bakış)," *Osmanlı*, ed. Güler Eren, bilim ed., Kemal Çiçek, Cem Oğuz, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 4, 1999-2014 , ss. 271-276.

ÇINAR, Alev, "Kentler", *Dünden Bugüne Türkiye Tarih, Politika, Toplum ve Kültür*, der. Metin Heper, Sabri Sayarı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.

DAVIS Mike, *Gecekondu Gezegeni*, çev. Gürol Koca, 3.b, İstanbul: Metis Yayınları, 2016.

DOĞAN Seda, "Fiziksel Duvarlar, Sembolik Sınırlar ve Yamalı Bir Şehir Olarak İstanbul", *İdeal Kent*, Sayı 6, 2012.

DOSTOĞLU, Neslihan Türkün, Osmanlı Döneminde Bursa 19 Yüzyıl Ortalarından 20 Yüzyıla Bursa Fotoğrafları, der. Ahmet Abut, Antalya: AKMED, Sayı 1, 2001.

DOSTOĞLU, Neslihan, "Bursa'da Geçmişten Günümüze Kentsel ve Mimari Değişim", *Eskinin Bursa'sı*.

DOSTOĞLU, Neslihan, Tülin Vural, "Lörcher, Prost ve Piccinato' nun Bursa'daki Kentsel Gelişme Katkıları" *Bursa'da Yaşam*, 2004.

DÜLGEROĞLU Ercan, *Kalkınmanın Ekonomisi*, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 5.b., 2004.

ELLIN Nan, "Shelter From the Storm or Form Follows Fear and Vice Versa", *Architecture of Fear*, ed. Nan Ellin, Princeton Architectural Press, New York: 1997, ss. 13-45.

ENLİL Zeynep Merey, “1980 Sonrası İstanbul’da Toplumsal Ayrışmanın Mekânsal İzdüşümleri”, *Mimarist Dergisi*, Sayı 8, 2003.

ERKAN Rüstem, *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Ankara: Bilim adamı Yayınları, 2002.

ERTÜRK Hasan, Elif Karakurt Tosun, “Küreselleşme Sürecinde Kentlerde Mekânsal, Sosyal ve Kültürel Değişim: Bursa Örneği”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi SBE Dergisi*, Sayı 16, 2009.

FARABİ, ‘Fusulü’l Medeni-Tenbih AlaSebili’s Sa’ade Farabi’nin İki Eseri’, haz. Hanifi Özcan, 2005.

FLORIDA Richard, *Soylulaştırma, Eşitsizlik ve Seçkinler Şehri ile Gelen Yeni Kentsel Kriz*, çev. Derya Nüket Özer, İstanbul: Doğan Yayıncılık, 2018.

FLUSTY Steven, *Building Paranoia: The Proliferation Of Interdictory Space And The Erosion of Spatial Justice*, USA: LA Forum for Arch & Urban Design, 1994.

FRANTZ Klaus , “Private Gated Neighborhoods; A Progressive Trend in US Urban Developement”, *Private Cities: Global and Local Perspectives*, ed. Georg Glasze, Chris Webster, Klaus Frantz, New York: Routledge, 2006, ss. 64-75.

FUREDI Frank, *Korku Kültürü Risk Almanın Riskleri*, çev. Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001.

GANNAM Farha, ”Küreseli Yeniden Tahayyül Etmek: Kahire’de Yeniden İskân ve Yerel Kimlikler”, *Mekân, Kültür, İktidar Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, Der. Ayşe Öncü, Petra Weyland, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, ss.165-191.

GENÇ, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, 11. b., İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2014.

GIDDENS Anthony, *Modernliğin Sonuçları*, çev. Ersin Kuşdili, 5.b., İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.

GLASZE Georg, Abdallah Alkayyal, “Gated Housing Estates in the Arab World: Case Studies in Lebanon and Riyadh, Saudi Arabia”, *Environment and Planning B: Planning and Design*, Cilt 29, 2002.

GOIX Renaud Le, “Gated Communities: Sprawl and Social Segregation in Southern California”, Taylor&Francis(Routledge), *Housing Studies*, 2005, Vol. 20, Issue 2, ss. 323-343.

GOIX Renaud Le, Webster Chris, “Gated communities”, *Geography Compass*, 2008.

- GRANT Jill, “Planning Responses To Gated Communities in Canada”, *Conference of Gated Communities: Building Social Division or Safer Communities*, University of Glasgow, 2003.
- GÜLLÜPINAR Fuat, “Kent Kuramları”, *Kent Sosyolojisi*, ed. Fatime Güneş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.
- GÜLTEKİN Asiye Akgün, *Kapılı-Ayrık Konut Yerleşmeleri Yakın Çevre Etkilerinin Çevresel Stres Bağlamında İrdelenmesi*, (Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2012.
- GÜVENÇ, Murat “Ankara’da Statü/Köken Farklılaşması; 1990 Sayım Örneklemeleri Üzerinde Blokmodel Çözümlenmeleri”, *Tarih İçinde Ankara II*, der. Yıldırım Yavuz, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2001
- GÜZELCİ Handan, “İstanbul’un Değişim Sürecinde Konut Reklamlarının Göstergibilimsel Çözümlemesi: 2000 Sonrası Mimari Örnekleri”, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, Cilt 8, Sayı 1, 2018, ss. 45-60.
- HARVEY David, “Sınıfsal Yapı ve Mekânsal Farklılaşma Kuramı”, *20. Yüzyıl Kenti*, der. Bülent Duru, Ayten Alkan, çev. B. Duru, A. Alkan, Ankara: İmge Kitabevi, 2002, ss. 154-164.
- HARVEY David, *Postmodernliğin Durumu Kültürel Değişimin Kökenleri*, çev. Sungur Savran, İstanbul: Metis Yayınları, 1997.
- HARVEY David, *Sermayenin Mekânları: Eleştirel Bir Coğrafyaya Doğru*, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2012.
- HUOT Jean Louis, Jean Paul Thalmann, Dominique Valbelle, *Kentlerin Doğuşu*, çev. Ali Bektaş Girgin, Ankara: İmge Kitabevi, 2000.
- İŞİK, Oğuz, Melih Pınarcıoğlu, *Nöbetleşe Yoksulluk*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.
- İNALCIK, Halil, “Bursa”, *Halil İncalcık’ın Bursa Araştırmaları*, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2012.
- İNALCIK, Halil, “Kent ve Kentli ve Tarih”, Bursa’nın Kentsel ve Mimari Gelişimi, *Halil İncalcık’ın Bursa Araştırmaları*, Bursa, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2012.
- JAMET Stephanie, “Combating Poverty and Social Exclusion in France”, *Paris, OECD Economic Department Working Papers*, Issue 569, 2007.

- JOHNSON Charlotte, “The Status of Gates in Belgrade: Notes on Style and Markets”, *Conference: International Workshop - Comparative Urbanism*, ed. Christian Smigiel, Leipzig: Leibniz Institute for Regional Geography, 2009.
- K’AKUMU Owiti A, Washington H. A. Olima, “The Dynamics and Implications of Residential Segregation in Nairobi”, *Habitat International*, Issue 31, 2007, ss. 87-99.
- KAPLANOĞLU, Raif, “Bursa”, *Bursa Yer Adları Ansiklopedisi*, Bursa: Bursa Ticaret Odası, Cilt 1, 2001.
- KELEŞ Ruşen, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurum Yayınları, 1980.
- KELEŞ Ruşen, *Kentleşme Politikası*, İstanbul: İmge Kitabevi, 2012.
- KIRBY, Andrew, “Pseudo-Random Thoughts on Space, Scale and Ideology in Political Geography”, *Political Geography Quarterly*, Vol. 4, Issue 1, 1985.
- Konutlarının Ticarileşmesi: Kars Örneği”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 9, 2012.
- KOTKIN Joel, “Older Suburbs: Crabgrass Slums or New Urban Frontier?”, *Reason Public Policy Institute, Reason Foundation*, Vol. 285, 2001.
- KUPPINGER Petra, “Dışlayıcı Yeşillik: Kahire’de Yeni Güvenlikli Siteler”, çev Şerife Geniş, *İdealkent*, Sayı 6, 2012.
- KURTULUŞ Hatice, “Bir “Ütopya” Olarak Bahçeşehir”, *İstanbul’da Kentsel Ayrışma*, 2.B., İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016.
- KURTULUŞ Hatice, “İstanbul’da Kapalı Yerleşmeler Beykoz Konakları Örneği”, *İstanbul’da Kentsel Ayrışma*, 2.b., İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016, ss. 161-183.
- KURTULUŞ Hatice, *İstanbul’da Kentsel Ayrışma*, 2.b., İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016.
- KUŞ, Elif, *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*, 3.b, Ankara: Anı Yayıncılık, 2003.
- KVALE, Steinar, *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*, London: Sage Publications, 1996.
- LACOUR Michael, Stephen Malpezzi, “Gated Communities and Property Values”, *University of Wisconsin Center for Urban Land Economic Research*, 2001.

- LANDMAN Karina, “Gated Communities in South Africa: The Challenge for Spatial Planning and Land Use Management”, Liverpool University Press, *The Town Planning Review*, Vol 75, Issue 2, 2004.
- LANDMAN, Karina, “Gated Communities in South Africa: Building Bridges or Barriers?” ,*Conference on Private Urban Governance*, Germany, 2002.
- LANG Robert E., Danielsen Karen A. , “Gated Communities in America: Walling out the World?, Housing Policy Debate”, Vol 8, Issue 4,1997.
- LEFEBVRE Henri, *Kentsel Devrim*, çev. Selim Sezer, 5.b, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017.
- LEFEBVRE Henri, *Mekânın Üretimi*, çev. Işık Ergüden, 2.b, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014.
- LEFEBVRE Henri, *Şehir Hakkı*, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2015.
- LEISCH Harald, “Gated Communities in Indonesia”, *Cities*, Vol. 19, Issue 5, 2002.
- LOW Setha M., “The Edge and the Center: Gated Communities and the Discourse of Urban Fear”, *American Anthropologist*, Vol.103, Issue. 1, 2001, ss. 45-58.
- LUNGO Mario, Baires Sonia, “Socio-Spatial Segregation and Urban Land Regulation in Latin American Cities”, *Lincoln Institute of Land Policy Conference Paper*, 2011.
- LUTHANS Fred, Kyle W. Luthans, Brett C. Luthans , “Positive Psychological Capital: Beyond Human and Social Capital”, *Business Horizons*, Vol. 47, Issue 1, 2004, ss. 45-50.
- MARCUSE Peter, “Enclaves Yes, Ghettoes, No: Segregation and the State”, *Lincoln Institute of Land Policy Conference Paper*, “International Seminar on Segregation in the City”, 2001.
- MILTON, Anna “Building Balanced Communities, the US and UK Compared”, RICS Leading Edge Series, RICS Planning and Development Faculty, 2002.
- MILTON, Anna, *Ground Control: Fear and Happiness in The Twenty-First-Century City*, Londra: Penguin, 2009.
- MILLIBAND, David, “Social Exclusion: The Next Steps Forward”, Speech to the Centre for Analysis of Social Exclusion, LSE., 2005.
- MITCHELL Timothy, “Dreamland: The Neoliberalism of Your Desires”, *Middle East Report*, Issue 210, 1999.

- MULWANDA Mpanjilwa, Emmanuel Mutale, “Never Mind People, the Shanties Must Go The politics of urban land in Zambia”, *Cities*, Vol. 11, 1995.
- NASRELDIN Tarek Ibrahim, “The Future Of The Existing Gated Communities In Greater Cairo After January 2011 Case Study (Dream Land)”, Egypt, Cairo University, 2011.
- NEWMAN, Oscar *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*, New York: Collier Books, 1978, ss. 1-78
- O’MEARA Simon, *Mekân ve Müslüman Şehir Hayatı Fes Labirentinin Sınırlarında*, çev. Hatice Osman Topçu, İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- ONUR Demet, *Türkiye’de Kapılı Topluluk Yerleşmeleri Edirne Avrupa Kent Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- ORTAYLI, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, 2. b, İstanbul: Hil Yayınevi, 1987.
- ÖNCÜ, Ayşe “İdeal Ev Mitolojisi Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı”, *Mekân, Kültür, İktidar Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, der. Ayşe Öncü, Petra Weyland, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, ss. 85-105.
- PALMER, Vivien, *Field Studies in Sociology: a Student’s Manual*, Chicago: University of Chicago Press, 1928.
- PARK Robert E. , “The City: Suggestions for the Investigation of Human Behavior in the Urban Environment”, *The City Suggestions for Investigation of Human Behavior in The Urban Environment*, Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Chicago, London: The University of Chicago Press, 1992.
- PÉROUSE Jean-François, “Eyüp İlçesi’nin”, çev. Selim Sezer, *İstanbul’la Yüzleşme Denemeleri Çeperler, Hareketlilik ve Kentsel Bellek*, 2.b., İstanbul: İletişim Yayınları, 2014, ss.187-213.
- PÉROUSE Jean-François, “Sitelerle Kuşatılmış İstanbul”, çev. Selim Sezer, *İstanbul’la Yüzleşme Denemeleri Çeperler, Hareketlilik ve Kentsel Bellek*, 2.b., İstanbul: İletişim Yayınları, 2014, ss.133-145.
- PÉROUSE Jean-François, A. Didem Danış, “Zenginliğin Mekânda Yeni Yansımaları: İstanbul’da Güvenlikli Siteler”, *Toplum ve Bilim*, Sayı 104, 2005.
- POW Choon-Piew , “Constructing A New Private Order: Gated Communities And The Privatization of Urban Life in Post-Reform Shanghai”, *Social & Cultural Geography*, Vol. 8, Issue 6, 2007.

PUSTU, Yusuf, “Küreselleşme Sürecinde Kent Antik Site’den Dünya Kentine”, Ankara, *Sayıştay Dergisi*, 2006.

RODERICK Mc Kenzie, “The Ecological Approach to The Study of The Human Community”, *The City Suggestions for Investigation of Human Behavior in The Urban Environment*, Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Chicago, London: The University of Chicago Press, 1992.

ROITMAN Sonia, “Who Segregates Whom? The Analysis of A Gated Community in Mendoza, Argentina”, *Housing Studies*, Vol. 20, Issue 2, 2005.

ROSEN Gillad, Jill Grant, “Reproducing Difference: Gated Communities in Canada and Israel”, *International Journal of Urban and Regional Research*, Oxford ,Blackwell Publishing, Vol. 35, Issue 4, 2011.

ROSEN Gillad, Eran Razin, “Enclosed Residential Neighborhoods in Israel From Landscapes of Heritage and Frontier Enclaves to New Gated Communities”, *Environment and Planning A*, Vol.40, 2008.

ROTH Leland M, *Mimarlığın Öyküsü: Öğeleri, Tarihi ve Anlamı*, çev. Ergün Akça, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2000.

SABATINI Francisco, “The Social Spatial Segregation in the Cities of Latin America”, Washington, *Inter-American Development Bank*, Social Development. Strategy Document, 2003.

SADAT El A., *In Search of Identity*, London: Collins, 1978.

SAINT-LAURENT, Béatrice, “Bir Tiyatro Amatörü: Ahmed Vefik Paşa ve 19. Yüzyılın Son Çeyreğinde Bursa’nın Yeniden Biçimlenmesi”, *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, 2. b, Ed. Paul Dumont François Georgeon, çev: Ali Berktaş, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

SALTMAN Juliet, “Theoretical Orientation: Residential Segregation”, ed. Elizabeth D. Huttman, *Urban Housing Segregation of Minorities in Western Europe and the United States*, Durham: Duke University Press, 1991.

SAM Neslihan, “Soylulaştırma Süreçlerine Ekonomik Bir Yaklaşım”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F.D.*, Cilt XXIX, Sayı 2, 2010.

SAM Neslihan, *Kent, Toplum, Kültür*, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2017.

SANCHEZ Thomas W., Robert E Lang, Dawn M Dhavale, “Security versus Status? A First Look At The Census’s Gated Community Data”, *Journal of Planning Education and Research*, Vol.24, 2005, ss. 281-291

SAUNDERS Peter, *Sosyal Teori Kentsel Sosyoloji*, çev. Songül Doğru Getir, ed. Nihal Ekin Erkan, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2013.

SCHELLING Thomas C., “Models of Segregation”, *The American Economic Review*, C. 59, S.2, Papers and Proceedings of the Eightyfirst Annual Meeting of the American Economic Association, 1969.

SERTER Gencay, “Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram”, *Planlama*, Sayı 23, 2013.

SHIELDS, Rob, “Henri Lefebvre”, *Mekân ve Yer Üzerine Büyük Düşünürler*, ed. Phil Hubbard, Rob Kitchin, çev. Betül Duman, Emek Şevket Ataman, İstanbul: Litera Yayıncılık, 2018, ss. 478-485.

SIMMEL Georg, "The Stranger", *The Sociology of Georg Simmel*, çev. Wolff Kurt, New York: Free Press, 1950.

SIMMEL George, “Metropol ve Zihinsel Yaşam”, *Cogito*, çev. Bahar Öcal Düzgören, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.

SJOBERG, Gideon, "Critics in Developing and Industrial Societies", Philip Morris Hauser, Leo Francis Schnore, *The Study of Urbanization*, New York, John Wiley & Sons, 1967.

SMIGIEL Christian, Gated and Guarded Housing in Eastern Europe, *Conference: International Workshop - Comparative Urbanism*, ed. Christian Smigiel, Leipzig: Leibniz Institute for Regional Geography, 2009.

SMITH Neil, Peter Williams, ‘Ortodoks Yaklaşım Alternatifler: Tartışmaya Davet’, *Kentin Mutenalaştırılması*, haz. Neil Smith, Peter Williams, çev. Melike Uzun, İstanbul: Yordam Yayıncılık, 2015, ss. 11-27.

SOJA Edward W., “Postmetropolis Üzerine Altı Söylem”, der ve çev. Ayten Alkan, Bülent Duru, *20. Yüzyıl Kenti*, İmge Yayınevi, Ankara, 2002.

SOJA Edward W., *Postmodern Coğrafyalar: Eleştirel Toplumsal Teoride Mekânın Yeniden İleri Sürülmesi*, çev. Yunus Çetin, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017.

ST. LAURENT, Beatrice, "Ottomanization and Modernization The Architectural and Urban Development of Bursa and The Genesis of Tradition 1839-1914", Cambridge, Harvard University, 1989.

STAVRIDES Stavros, *Kentsel Heterotopya Özgürleşme Mekânı Olarak Eşikler Kentine Doğru*, çev. Ali Karatay, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2016.

ŞAHİN Burak, 'Soylulaştırma ve Kentin Biyopolitik Çehresi', ed. Gürkan Kaya, A. Kadir Çüçen, *Bursa, II. Uluslararası Felsefe Kongresi: Şehir ve Felsefe*, 2012.

ŞEN Besime, 'Soylulaştırma: Kentsel Mekânda Yeni Bir Ayrışma Biçimi', *İstanbul'da Kentsel Ayrışma*, 2.b, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2016.

ŞEN Besime, "Kentsel Dönüşüm", *Kent Sosyolojisi*, ed. Fatime Güneş, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.

ŞENYAPILI, Tansı "Ankara Kenti İkili Yapısında Dönüşümler", *Cumhuriyetin Ankara'sı*, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2005, ss. 217-244.

ŞİMŞEK, Hasan, Ali Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 11.b., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.

TANÜLKÜ Başak, "Güvenlikli Siteler Arası Rekabet: 'Ahlaklı Kapitalizmin' Kimlik Üzerine Etkisi", *İdealkent*, Sayı 6, 2012, ss. 124-153.

TEKELİ İlhan, *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Yazıları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2011.

TEKELİ, İlhan, "Bursa'nın Tarihinde Üç Ayrı Dönüşüm Dönemi", *Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700.Yıldönümünde Bursa ve Yöresi Uluslararası XI. Yapı ve Yaşam 99 Kongresi*, Bursa, 1999.

TEKİN, Hasan Hüseyin, "Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme", *Sosyoloji Dergisi*, Cilt 3, Sayı 13, 2006, ss. 103-105.

TEVFİK, Ahmed, *Yüz Yıl Önce Bisikletle Bursa*, çev. Nezaket Özdemir, Bursa: Sentez Yayıncılık, 2007.

THUILLIER Guy, "Gated Communities in The Metropolitan Area of Buenos Aires, Argentina: A Challenge for Town Planning", *Housing Studies*, Vol 20, Issue 2, 2005.

TOMRUK, Banu, *Bursa'nın 2000-2010 Arası Yeniden Yapılanmasında Kentsel Söylem Üzerinden Dönüşüm Rotaları*, (Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010.

TOSUN, Elif Karakurt, *Küreselleşme Sürecinde Kentlerde Mekânsal, Sosyal ve Kültürel Değişim: Bursa Örneği*, (Doktora Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, 2007.

TÖRE Evrim Özkan, Senem Kozaman Som, “Sosyo-Mekânsal Ayrışmada Korunaklı Konut Yerleşmeleri: İstanbul Örneği”, *Ankara, Megaron*, Cilt 4, Sayı 3, 2009.

TUNA Korkut, *Toplumu Açıklama Girişimi olarak Şehir Teorileri*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2013.

TÜMER Özge, “Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinin Bursa'daki Örnekler Kapsamında Değerlendirilmesi”, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2006.

TÜMTAŞ Sertaç, *Kent, Mekân ve Ayrışma*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2012.

WEBB, Sidney, Beatrice Webb, *Methods of Social Study*, London: Longmans, Green and Co, 1932.

WEBSTER Chris, Georg Glasze, “Conclusion; Dynamic Urban Order and The Rise Of Residential Clubs”, *Private Cities: Global And Local Perspectives*, ed. Chris Webster, Georg Glasze, Klaus Frantz, London, New York: Routledge, 2006, ss. 217-232.

WILSON-DOENGES Georjeanna, “An Exploration of Sense of Community and Fear of Crime in Gated Communities”, *Environment and Behavior*, Vol.32, Issue 5, 2000.

WIRTH Louis, “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme”, der. ve çev. Ayten Alkan, Bülent Duru, *20. Yüzyıl Kenti*, Ankara: İmge Yayınevi, 2002, ss. 77-106.

WOLFF Kurt H., *The Sociology of Georg Simmel*, New York: The Free Press, 1950.

YAŞAR Ceren Gamze, “Kapalı (Korumalı) Site”, *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük*, der. Melih Ersoy, İstanbul: Ninova Yayınları, 2012.

YAYLI Hasan, Buğra Küçük, “ Sosyal Bölünme Kent Dokusu İlişkisinin İlkel Örneği Olarak Roma”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2011.

YILMAZ Bediz, “Yakındaki Uzak: İstanbul'un Bir Kentiçi Mahallesinde Sosyal Dışlanma ve Mekânsal Sürgün”, *Türkiye'de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü*

Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, ed. Fikret Adaman, Çağlar Keyder, *Avrupa Komisyonu ve Türkiye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Raporu*, 2006, ss. 27-40.

Elektronik Kaynaklar

AALBERS Manuel, “*The Double Function of the Gates: Social Inclusion and Exclusion in Gated Communities and Security Zones*”, University of Amsterdam, 2001. <https://hdl.handle.net/11245/1.193265> (23.07.2019).

Ankara Büyükşehir Belediyesi, Tarihsel Gelişim, Planlama Süreci, s. 50-51 <https://www.ankara.bel.tr/files/6513/4726/6062/2-tarihce.pdf> (15.03.2019).

AKSOY Asu, Robins Kevin, “Modernizm ve Binyıl: İstanbul'da Mekânla İmtihan”, çev. Aslı Didem Danış, *Birikim Dergisi*, S.123, 1999, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/6449/modernizm-ve-binyil-istanbul-da-mekanla-imtihan#.XGp3E6IzBIU> , (18.02.2019).

BİLGİN İhsan, “Modern Bir Yerleş(tir)me Biçimi Olarak Toplu Konut”, *Arkitera Diyalog*, 2002, <http://v3.arkitera.com/diyalog.php?action=displaySession&ID=62&aID=6511> , (01.10.2018).

CALDEIRA Teresa P. R. ,”Sao Paulo' da Yeni Mekânsal Ayrışma: Duvarlar İnşâ Etmek”, Çev. Asena Günel, *Birikim Dergisi*, Sayı 123, 1999, http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/6454/sao-paulo-da-yeni-mekansal-ayrimlasma-duvarlar-insa-etmek#.Wx-QQ-6FPIV_ . (12.06.2018).

HADEN Alexis, “South Africa Crime Stats 2018: The Biggest Increases and Decreases” <https://www.thesouthafrican.com/south-africa-crime-stats-2018-increase-decrease/> (02.12.2018).

LOW Setha M., “Imprisoned by the Walls Built to Keep 'the Others' Out”, *Los Angeles Times*, <http://articles.latimes.com/2003/dec/19/opinion/oe-low199> , (19.10.2003).

ÖZBERK Nejet, “Piyasa Eliyle Üretilen Kentsel Ütopya: Özel Konut Şirketlerinin Kentsel Mekân Sunumu” https://www.academia.edu/7381828/Piyasa_Eliyle_%C3%9Cretilen_Kentsel_%C3%9Ctopyalar_%C3%96zel_Konut_%C5%9Eirketlerinin_Kentsel_Mek%C3%A2n_Sunumu

Urban Utopias Created by the Market Urban Space Promotion of Private Housing Companies (24.07.2019).

STAUB Alexandra, Qingyang Yu, “The “New” Gated Housing Communities in China: Implications for Urban Identity”, ARCC Conference Repository, <https://doi.org/10.17831/rep:arcc%y308> (25.07.2019)

EKLER:

EK 1: GÖRÜŞME FORMU

1. Yaşamakta olduğunuz siteden önce Bursa'da "hangi ilçede" ve "nasıl bir konut yerleşiminde" ikamet ediyordunuz?
2. Yaşamakta olduğunuz siteyi seçmenizde "etkili olan unsurlar" nelerdir?
3. Yaşamakta olduğunuz sitenin sakinlerinin "ekonomik durumu", "eğitim durumu", "meslek", "yaş" ve "cinsiyet" dağılımı nasıldır?
4. Yaşamakta olduğunuz site sakinlerinin "sosyo-ekonomik" ve "sosyo-kültürel" uyum düzeyleri nasıldır?
5. Yaşamakta olduğunuz site ve semtiniz ile Bursa'nın diğer bölgeleri arasında ne gibi "farklar" ve "benzerlikler" bulunmaktadır?
6. Yaşamakta olduğunuz site içerisinde "giriş-çıkışların kontrolü", "çevre duvarları", "çitler" ya da "kameraların" olması güvenlik algısını nasıl etkilemektedir?
7. Yaşamakta olduğunuz site ile ilgili olarak "memnuniyet düzeyiniz" nedir?
8. Yaşamakta olduğunuz site içerisinde düzenlenen "ortak etkinliklere" ve "ortak alanlara" (toplantı, kermes, parklar, spor alanları, vs.) katılım durumu nasıldır?
9. İhtiyaçların karşılanmasında "site dışındaki etkinlikler" hangi sıklıkta tercih edilmektedir? "Ulaşım" bir sorun teşkil etmekte midir?
10. Yaşamakta olduğunuz site içerisinde "komşuluk ilişkileri" nasıldır?
11. Yaşamakta olduğunuz site içerisinde "yer alabilmek için gerekli koşullar" var mıdır?
12. Kapalı/korunaklı konut yerleşmelerinin (güvenlikli sitelerin), genel olarak Bursa'da ve yaşamakta olduğunuz semtte "sosyo-ekonomik" ya da "sosyo-kültürel" ayrışmaya etkisi nedir?
13. Kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri (güvenlikli siteler), sakinlerinin "kentsel yaşama katılımını" etkilemekte midir?
14. Kapalı/korunaklı bir konut yerleşmesinde (güvenlikli sitede) konut satın almanın karlı bir yatırım olduğunu düşünüyor musunuz?
15. Yaşamakta olduğunuz sitenin "iş hayatında saygınlık / itibar kazandırma konusunda etkisi" olduğunu düşünüyor musunuz?

16. Kentsel politikaların geleceği açısından genelde “kapalı/korunaklı konut yerleşmeleri (güvenlikli siteler)”, özelde ise “yaşamakta olduğunuz site ve yerleşim alanının önemi” ile ilgili düşünce ve önerileriniz nelerdir?

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	BUŞRA KORKMAZ
Tez Adı	KENTSEL AYRIŞMADA KAPALI/ KORUNAKLI KONUT YERLEŞMELERİNİN ROLÜ: BURSA ÖRNEĞİ
Enstitü	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Anabilim Dalı	SIYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
Tez Türü	YÜKSEK LİSANS
Tez Danışmanı	PROF. DR. NESLİHAN SAM
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih: 22.08.2019

İmza: *B. Korkmaz*